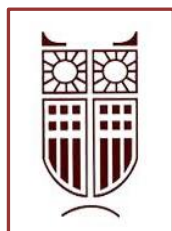

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»

Οι οικονομικές κυρώσεις ως στρατηγικό όπλο

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Δημήτριος Σακελλάρης

Αθήνα, 2019

Τριμελής Επιτροπή

Γεώργιος Στασινόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επι-
βλέπων)

Ειρήνη Χειλά, Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Ανδρέας Γκόφας, Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Δημήτριος Σακελλάρης, 2019

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας πτυχιακής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της πτυχιακής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου, για την συμπαράσταση, την υπομονή και την κατανόησή τους, όλα αυτά τα χρόνια υπό τις συνεχείς απαιτήσεις των επαγγελματικών μου υποχρεώσεων.

Επιπλέον, όλους τους καθηγητές μου στο Πάντειο Πανεπιστήμιο για τις πολύτιμες γνώσεις τους στην επιστήμη των Διεθνών Σχέσεων, και για την πολύτιμη υποστήριξη και καθοδήγηση που μου παρείχαν, στη συγγραφή της εργασίας.

Σελίδα σκόπιμα κενή

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	7
Εισαγωγή.....	11
Γενικά.....	11
Σκοπός.....	12
Προϋποθέσεις	12
Κεφάλαιο Πρώτο	
Οικονομικές κυρώσεις γενικά	
1.1 Τι είναι οι οικονομικές κυρώσεις.....	15
1.2 Οικονομικές κυρώσεις και το σκεπτικό εφαρμογής τους.....	16
1.3 Η αξιοπιστία των οικονομικών κυρώσεων	18
1.4 Οι οικονομικές κυρώσεις δεν αποδίδουν.....	19
1.5 Οι οικονομικές κυρώσεις και η διεθνής ηθική.....	20
1.6 Όταν η επιβολή κυρώσεων έχει αποτέλεσμα.....	21
1.7 Συνοψίζοντας για τις οικονομικές κυρώσεις	22
Κεφάλαιο Δεύτερο	
Κυρώσεις στη Βόρεια Κορέα	
2.1 Ιστορικό των οικονομικών κυρώσεων στη Βόρεια Κορέα.....	25
2.2 Αμερικανικές κυρώσεις	26
2.3 Ιαπωνικές κυρώσεις.....	32
2.4 Κινεζικές κυρώσεις.....	35
2.5 Ρωσικές και ευρωπαϊκές κυρώσεις.....	40
2.6 Αξιολόγηση και ανάλυση	42
Κεφάλαιο Τρίτο	
Κυρώσεις στο Ιράν	
3.1 Ιστορικό των οικονομικών κυρώσεων στο Ιράν	47
3.2 Αμερικανικές κυρώσεις	49
3.3 Κυρώσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	52
3.4 Ιαπωνικές κυρώσεις.....	56
3.5 Κινεζικές και ρωσικές κυρώσεις	58
3.6 Αξιολόγηση και ανάλυση	62

Κεφάλαιο Τέταρτο

Συμπεράσματα

4.1	Συμπεράσματα.....	67
-----	-------------------	----

4.2	Προτάσεις.....	69
-----	----------------	----

Βιβλιογραφία

	Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία.....	71
--	--------------------------------	----

	Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία.....	71
--	------------------------------	----

	Επιστημονικά περιοδικά, Αρθρογραφία.....	72
--	--	----

	Ηλεκτρονικός Τύπος.....	73
--	-------------------------	----

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία θα προσπαθήσει να εξετάσει την χρήση των οικονομικών κυρώσεων ως ένα «όπλο» που χρησιμοποιείται από ισχυρούς διεθνείς δρώντες του 21^{ου} αιώνα, οι οποίοι εκμεταλλευόμενοι τις πηγές ισχύος τους, επιδιώκουν την διαμόρφωση στρατηγικών αποτελεσμάτων απέναντι σε κράτη που η συμπεριφορά τους απειλεί την παγκόσμια ασφάλεια και προκαλεί διεθνή ανησυχία. Συγκεκριμένα, θα εξεταστεί η λήψη οικονομικών μέτρων απέναντι σε δύο κράτη που παρουσιάζουν συνεχιζόμενη πυρηνική δραστηριότητα, την Βόρεια Κορέα και το Ιράν, από τους πρωταγωνιστές της διεθνούς κοινότητας όπως είναι οι ΗΠΑ, η Κίνα, η Ρωσία, η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ιαπωνία.

Οι οικονομικές κυρώσεις καθίστανται όλο και πιο «εύχρηστες» στη διαμόρφωση των στρατηγικών αποτελεσμάτων στον 21^ο αιώνα. Παρέχουν στις μεγάλες δυνάμεις ένα μέσο για να επιδιώξουν να επηρεάσουν τη συμπεριφορά των κρατών, να επιδείξουν διεθνή ηγεσία και να εκφράσουν κοινές αξίες προς όφελος της διεθνούς κοινότητας γενικότερα.

Αρχικά θα προσεγγίσουμε γενικά το θέμα της επιβολής οικονομικών κυρώσεων εξετάζοντας το θεωρητικό υπόβαθρο στο οποίο στηρίζεται η εφαρμογή τους, την αποτελεσματικότητα τους επί του προσβαλλόμενου στόχου και την αποδοχή ή την δυσπιστία που αυτή η αποτελεσματικότητα επιφέρει.

Στη συνέχεια θα εξετάσουμε τις περιπτώσεις επιβολής οικονομικών κυρώσεων σε Βόρεια Κορέα και Ιράν αναφέροντας εν' συντομία την εξέλιξη των καταστάσεων που οδήγησε τις προαναφερθείσες μεγάλες δυνάμεις στην λήψη συγκεκριμένων οικονομικών μέτρων με στόχο την «συμμόρφωση» των δύο αυτών κρατών με τους κανόνες που διέπουν την παγκόσμια ασφάλεια, θα αναλύσουμε κατά περίπτωση τα επιβαλλόμενα μέτρα, σύμφωνα με τα δεδομένα του στόχου αλλά και υπό το πρίσμα των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του δρώντα που τα επιβάλλει και θα επιχειρήσουμε την αξιολόγηση τους από το ποσοστό επίτευξης του επιδιωκόμενου αποτελέσματος.

Τέλος, βασιζόμενοι στην προαναφερθείσα ανάλυση θα οδηγηθούμε στα εξαγόμενα συμπεράσματα επιχειρώντας μία γενική αποτίμηση των στρατηγικών αποτελεσμάτων που επιφέρει η εφαρμογή των οικονομικών κυρώσεων στις δύο εξεταζόμενες χώρες, και πώς τα μέτρα αυτά, που αποσκοπούν στην περιθωριοποίηση των κα-

θεστώτων και στις δύο χώρες περιορίζουν την ικανότητά τους να αναπτύσσουν πυρηνικά όπλα.

Λέξεις – κλειδιά: Οικονομικές κυρώσεις, ΗΠΑ, Ιράν, Βόρειος Κορέα, Ρωσία, Ευρωπαϊκή Ένωση

Economic sanctions as a strategic weapon

Dimitrios Sakellaris

Abstract

This thesis will attempt to examine the use of financial sanctions as a "weapon" used by powerful international actors of the 21st century, exploiting their sources of power, to affect states that threaten, by their behavior, global security. Specifically, consideration will be given to taking financial measures against two countries with spirited nuclear activity, North Korea and Iran, from the international community's leaders such as the US, China, Russia, the European Union and Japan.

Financial sanctions are becoming increasingly "handy" in shaping strategic outcomes in the 21st century. They provide the major forces a means to an end to influence the behavior of states, to exhibit international leadership and to express common values to the benefit of the international community at large.

We will first approach the issue of imposing financial penalties in general by examining the theoretical underpinning of their application, their effectiveness on the contested objective, and the acceptance or distrust that such effectiveness entails.

We will then examine the cases of financial penalties imposed on North Korea and Iran, briefly referring to the evolution of the situations that led the major powers to take specific economic measures to force the two states to "comply" with the rules of security, we will analyze case by case the required measures, according to the particular characteristics of the actor that imposes them and we will try to value their evaluation of the rate by the achievement of the desired result.

Finally, based on the foregoing analysis, we will draw the following conclusions by attempting a general assessment of the strategic effects of the application of financial sanctions in the two countries, and how these measures, aimed at marginalizing the regimes in both countries, limit their capacity to develop nuclear weapons.

Keywords: Economic sanctions, USA, Iran, North Korea, Russia, European Union

Σελίδα σκόπιμα κενή

Εισαγωγή

Γενικά

Η άποψη ότι με την πτώση του Τείχους του Βερολίνου ο Ψυχρός Πόλεμος παραχώρησε τη θέση του στον οικονομικό είναι ευρέως διαδεδομένη. Μάλιστα κορυφαίοι αναλυτές δεν διστάζουν να συνδέσουν το θέμα των δυτικών κυρώσεων με τους ευρύτερους γεωπολιτικούς σχεδιασμούς και επιδιώξεις των ισχυρών του πλανήτη.

Οι οικονομικές κυρώσεις, που άλλες φορές παίρνουν τη μορφή γενικευμένου εμπάργκο και άλλες ενός αποκλεισμού για συγκεκριμένους σκοπούς, αποτελούσαν πάντοτε ένα (συχνά εξαιρετικά αποτελεσματικό) μέσο άσκησης εξωτερικής πολιτικής, ειδικά από τις εκάστοτε μεγάλες δυνάμεις του κόσμου, που είχαν και τη δύναμη να τις επιβάλουν. Μάλιστα, τέτοιου είδους αντιπαραθέσεις πολλαπλασιάζονταν και κλιμακώνονταν σε περιόδους μεγάλης γεωπολιτικής αστάθειας, οικονομικών κρίσεων και ανακατατάξεων στις σφαίρες επιρροής και τις αγορές, είτε παράλληλα με συμβατικούς πολέμους, είτε ως εναλλακτικό μέσο επίλυσης των διαφορών, ειδικά στις περιπτώσεις που τα όπλα ενείχαν την απειλή ενός πραγματικού και ανεπιθύμητου ολοκαυτώματος. Μπορούν επίσης να προσφέρουν έναν «μέσο δρόμο» για τις κυβερνήσεις που τις εφαρμόζουν, ικανοποιώντας τόσο τους μετριοπαθείς όσο και τους σκληροπυρηνικούς.

Ενώ οι στρατιωτικές επεμβάσεις παραμένουν μια πολύ ρεαλιστική επιλογή επιβολής της «συμμόρφωσης» στο διεθνές περιβάλλον¹, το ανθρώπινο, το οικονομικό και κατά συνέπεια και το πολιτικό κόστος της χρήσης στρατιωτικών μορφών εξαναγκασμού, όπως αποδεικνύουν οι δύσκολες και παρατεταμένες επιχειρήσεις στο Αφγανιστάν και το Ιράκ, τις καθιστούν ολοένα και πιο απαγορευτικές. Τόσο ως εναλλακτική λύση έναντι της στρατιωτικής εμπλοκής όσο και ως προς τις συχνά δύσκολες διπλωματικές λύσεις που προσφέρονται, είναι ολοένα και πιο εμφανής η σημασία των οικονομικών κυρώσεων στη διεθνή πολιτική ασφάλεια. Για να συνειδητοποιήσει κανείς την αποτελεσματικότητα του «οικονομικού υπερόπλου», δεν έχει παρά να μελετήσει τις επιπτώσεις του, αλλά και τις αλλαγές που σηματοδοτεί. Η εξασθένιση του εγχώριου νομίσματος, ο πληθωρισμός και η ύφεση της οικονομίας, είναι μερικές από τις πιο απτές επιπτώσεις που βιώνουν τα κράτη – στόχοι. «Οργανώσαμε την πιο ισχυρή συμμαχία και εφαρμόσαμε τις πιο ισχυρές κυρώσεις που έχουν υπάρ-

¹ Hugh White, *Why War in Asia Remains Thinkable*, pp 85-104

ξει ποτέ κατά του Ιράν, γεγονός που καταστρέφει την οικονομία τους. Η ισοτιμία του νομίσματός τους έχει υποχωρήσει κατά 80%, η παραγωγή πετρελαίου έχει μειωθεί στα χαμηλότερα επίπεδα από την περίοδο του πολέμου με το Ιράκ, πριν 20 χρόνια,²» δήλωνε ο Μπαράκ Ομπάμα, κερδίζοντας τα εύσημα από τον τότε Ρεπουμπλικάνο αντίπαλό του, ο οποίος απλώς ζητούσε ακόμη πιο σκληρές κυρώσεις.

Οι ΗΠΑ, η ΕΕ, η Κίνα, η Ιαπωνία και η Ρωσία έχουν επιβάλει κυρώσεις για την αντιμετώπιση των πυρηνικών εξοπλισμών του Ιράν και της Βόρειας Κορέας. Σε σπάνιες περιπτώσεις, έχουν επιδείξει κάποια προθυμία να συντονίσουν τις στρατηγικές επιβολής κυρώσεων³. Η επίτευξη αυτού του συντονισμού και η ευαίσθητη συναίνεση που τη στηρίζει ήταν γενικά μια δύσκολη διαδικασία. Αυτές οι μεγάλες δυνάμεις έχουν υιοθετήσει σταθερά τη χρήση κυρώσεων, διαφορετικών μορφών και δυνατοτήτων.

Σκοπός

Σκοπός της παρούσας διατριβής είναι να εξετάσει το κατά πόσο η επιβολή οικονομικών κυρώσεων σε ένα κράτος, μπορεί να θεωρηθεί ως στρατηγικό όπλο εναντίον του, αναλύοντας την χρησιμοποίηση των οικονομικών κυρώσεων από τις σύγχρονες μεγάλες δυνάμεις, δηλαδή ΗΠΑ, Κίνα, Ρωσία, Ευρωπαϊκή Ένωση και Ιαπωνία, σε Βόρεια Κορέα και Ιράν, λόγω της πυρηνικής δραστηριότητας που ανέπτυξαν αυτές οι δύο χώρες. Επίσης θα διερευνηθεί το στρατηγικό αποτέλεσμα που επέφεραν αυτές οι κυρώσεις, μέσω της ανάλυσης και αξιολόγησης τους.

Προϋποθέσεις

Για να προχωρήσουμε στην ανάλυση του θέματος επιβάλλεται να καθορίσουμε τις προϋποθέσεις, που αφορούν στην προσέγγιση και την εξέταση της έννοιας των οικονομικών κυρώσεων καθώς και το σκεπτικό της επιβολής τους σε σχέση με το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Αυτές έχουν ως εξής:

Η οικονομική κύρωση θα ορίζεται ως ένα οικονομικό μέσο το οποίο χρησιμοποιείται από έναν ή περισσότερους διεθνείς δρώντες έναντι ενός άλλου, με σκοπό να επηρεάσει τη συμπεριφορά του κατά τέτοιο τρόπο ώστε να σέβεται τις διεθνείς συνθήκες και να μην αποτελεί κίνδυνο για την παγκόσμια ασφάλεια.

Η ανάλυση της δυνατότητας χρησιμοποίησης των οικονομικών κυρώσεων ως στρατηγικό όπλο θα επικεντρωθεί στις κυρώσεις που επέβαλαν ΗΠΑ, Κίνα, Ευρωπαϊ-

² Απόσπασμα από ομιλία του Μπαράκ Ομπάμα κατά την διάρκεια της προεκλογικής περιόδου το 2012

³ Gary Clyde Hufbauer, Jeffrey J. Schott, Kimberly Ann Elliott, Barbara Oegg, *Economic Sanctions Reconsidered* 3rd ed.

ϊκή Ένωση, Ρωσία και Ιαπωνία σε Βόρειο Κορέα και Ιράν λόγω της πυρηνικής τους δραστηριότητας.

Η εξέταση των κυρώσεων θα πραγματοποιηθεί ξεχωριστά ανά δρώντα που τις επέβαλε για να αναλυθούν τα ιδιαίτερα κίνητρα επιβολής, οι μεθοδεύσεις και οι επιδιώξεις, καθώς και τα αποτελέσματα που επέφεραν.

Σελίδα σκόπιμα κενή

Κεφάλαιο Πρώτο

Οικονομικές κυρώσεις γενικά

1.1 Τι είναι οι οικονομικές κυρώσεις

Ο όρος «κυρώσεις» είναι ένας από τους πιο συγκεκριμένους και που έχει εισέλθει στο σύγχρονο λεξικό και αφορά την άσκηση της διεθνούς πολιτικής. Μέρος της σύγχυσης που περιβάλλει τον όρο προέρχεται από το γεγονός ότι η λέξη «κυρώσεις» στην καθημερινή χρήση της έχει πολλαπλές έννοιες. Για παράδειγμα, ο όρος μπορεί να υποδηλώνει τη χορήγηση επίσημης άδειας ή έγκρισης και, ταυτόχρονα, ποινή ή τιμωρία για παραβίαση νόμου ή κανόνα. Η σύγχυση απορρέει επίσης από την τάση πολλών μελετητών να χρησιμοποιούν τον όρο «κυρώσεις» εναλλακτικά με μια σειρά από άλλους οικονομικούς όρους όπως «οικονομική διπλωματία», «οικονομικός εξαναγκασμός», ή «οικονομικός πόλεμος».

Δεδομένης αυτής της σύγχυσης που περιβάλλει τον όρο "κυρώσεις", ο David Baldwin,⁴ ο μελετητής που συσχετίζεται περισσότερο με την ανάλυση των οικονομικών μέσων στην υπηρεσία των στόχων της εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ασφάλειας, έφθασε στο σημείο να αναφέρει ότι «θα ήταν ευχής έργο να μπορούσαμε να τον αποφύγουμε τελείως». Όμως, όπως ορθά παραδέχεται ο Baldwin, επειδή η χρήση του όρου «κυρώσεις» είναι πλέον βαθιά ενσωματωμένη στο λεξιλόγιο των διεθνών σχέσεων, όπως συμβαίνει και με άλλους εξίσου προβληματικούς, αλλά αναπόφευκτα κεντρικούς όρους όπως «τρομοκρατία», «δύναμη», «ασφάλεια» και «θεσμός», μια τέτοια ριζοσπαστική προσέγγιση, απλώς δεν είναι βιώσιμη.

Σύμφωνα λοιπόν με τον ορισμό που δόθηκε από τον Baldwin οι οικονομικές κυρώσεις περιλαμβάνουν εμπορικές συναλλαγές, ταξιδιωτικές οδηγίες, πωλήσεις όπλων και οικονομικά μέτρα, ενώ ο στόχος που επιλέγεται για να επηρεαστεί είναι ένας ή περισσότεροι διεθνείς δρώντες. Ενώ το εθνικό κράτος εξακολουθεί να θεωρείται ως η πρωταρχική μονάδα ανάλυσης στη διεθνή πολιτική, ο Baldwin ανέπτυξε για πρώτη φορά την θεωρία του σύμφωνα με την οποία σημαντικοί μη κρατικοί παράγοντες, όπως τα διακρατικά εγκληματικά συνδικάτα και οι τρομοκρατικές ομάδες, μπορούν επίσης να είναι ο στόχος τέτοιων προσπαθειών επιρροής.

Μια τέτοια προσπάθεια επιρροής θα επιδρά στην συμπεριφορά του στόχου συμπεριλαμβανομένων των πεποιθήσεων, των απόψεων και κυρίως της στάσης του

⁴Ανώτερος Πολιτικός Επιστήμονας στη Σχολή Δημοσίων και Διεθνών Σχέσεων στο Πανεπιστήμιο του Princeton και καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης στο Πανεπιστήμιο Columbia

σε θέματα που αφορούν την ασφάλεια της διεθνούς κοινότητας. Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, για τους σκοπούς της παρούσας μελέτης, μια κύρωση θα ορίζεται ως ένα οικονομικό μέσο το οποίο χρησιμοποιείται από έναν ή περισσότερους διεθνείς παράγοντες έναντι ενός άλλου, φαινομενικά τουλάχιστον με σκοπό να επηρεάσει τη συμπεριφορά της εν λόγω οντότητας, κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να διασφαλίζει την παγκόσμια ασφάλεια.

1.2 Οικονομικές κυρώσεις και το σκεπτικό εφαρμογής τους

Οι πυρηνικές δραστηριότητες του Ιράν και της Βόρειας Κορέας παρουσιάζουν μια σειρά από σημαντικές ομοιότητες, καθώς αφορούν τα πυρηνικά προγράμματα των δύο αποκαλούμενων «αδίστακτων κρατών» που έχουν δημιουργήσει έντονη διεθνή ανησυχία και έχουν προκαλέσει ταυτόχρονα και τη διεθνή κατακραυγή. Εντούτοις, και οι δύο είναι «δύσκολες» περιπτώσεις όσον αφορά την δυνατότητα άσκησης εξωτερικής πίεσης, ώστε να μεταβληθούν οι πολιτικές της Πιονγκγιάνγκ και της Τεχεράνης, δεδομένου ότι τα πυρηνικά προγράμματα των δύο χωρών αφορούν την υψηλή στρατηγική τους ενώ επηρεάζουν και την εσωτερική πολιτική των δύο καθεστώτων. Και οι δύο περιπτώσεις φαίνεται να συνεπάγονται τη χρήση κυρώσεων για λόγους στρατηγικής σημασίας, που άπτονται της διεθνούς ασφάλειας και όχι για λόγους συμβολικούς ή λόγους επίδειξης δύναμης.

Τα τελευταία χρόνια, το αυξανόμενο επίπεδο συνεργασίας μεταξύ του Ιράν και της Βόρειας Κορέας στον τομέα της τεχνολογίας βαλλιστικών πυραύλων έχει αυξήσει το επίπεδο της διεθνούς ανησυχίας. Τέλος, η πορεία αυτών των δύο πυρηνικών κρίσεων δημιουργεί σοβαρά περιφερειακά ζητήματα (στη Μέση Ανατολή για την περίπτωση του Ιράν και στη βορειοανατολική Ασία για την περίπτωση της Βόρειας Κορέας) και σημαντικές συνέπειες για την παγκόσμια ασφάλεια, γεγονός που προκαλεί το έντονο ενδιαφέρον των μεγάλων δυνάμεων που έχουν την βούληση να λάβουν αποτελεσματικά μέτρα ώστε να έχουν τον έλεγχο της κατάστασης.

Για να διευκολυνθεί η σύγκριση των στρατηγικών κυρώσεων των μεγάλων δυνάμεων στις δύο περιπτώσεις θα εξεταστεί το πως οι ΗΠΑ, η ΕΕ, η Κίνα, η Ιαπωνία και η Ρωσία εφαρμόζουν διαφορετικές κυρώσεις σε κάθε περίπτωση., τόσο σε πολυμερές επίπεδο, για παράδειγμα, στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών ή σε ad-hoc συνασπισμούς, αλλά και στην μονομερή χρήση αυτών των μέσων. Θα δοθεί επίσης έμφαση στις ιδιαίτερες μορφές κυρώσεων όπως οικονομικοί περιορισμοί, ταξιδιωτικές οδηγίες ή εμπάργκο όπλων, που κάθε μία από τις μεγάλες δυνάμεις αποφασίζει να

εφαρμόσει. Θα εξεταστεί η ισχύς των διαφόρων κυρώσεων μέσα από την λήψη «επιλεκτικών» ή και «έξυπνων» μέτρων κατά την εφαρμογή τους. Πιο συγκεκριμένα, στο πολυμερές πλαίσιο, θα δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στο ερώτημα κατά πόσο οι κυρώσεις που αποφασίστηκαν τελικά εφαρμόστηκαν κατά τρόπο σύμφωνο με την αρχική σύλληψή τους.

Η ανάλυση του τρόπου με τον οποίο οι μεγάλες δυνάμεις έχουν εφαρμόσει διαφορετικά τις κυρώσεις, θα εστιάσει στην ισορροπία μεταξύ των κυρώσεων και των κινήτρων και θα μας οδηγήσει στις στρατηγικές που εφαρμόστηκαν κατά την υλοποίηση αυτών των κυρώσεων. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η φύση της σχέσης που μοιράζεται η καθεμιά από αυτές τις μεγάλες δυνάμεις με το Ιράν και τη Βόρεια Κορέα καθώς και η επίδραση αυτής της σχέσης στην προθυμία και την ικανότητά τους, να χρησιμοποιούν κυρώσεις εναντίον αυτών των δύο αποκαλούμενων «παραβατικών κρατών».

Για το πόσο αποτελεσματικά οι ΗΠΑ, η ΕΕ, η Κίνα, η Ιαπωνία και η Ρωσία χρησιμοποιούν τις οικονομικές κυρώσεις και ποιοι παράγοντες έχουν επηρεάσει την αποτελεσματικότητα των στρατηγικών επιβολής κυρώσεων, σημαντικό κριτήριο αποτελεί επίσης ο βαθμός εκπλήρωσης των εσωτερικών πολιτικών στόχων που θέτουν οι κύριοι παγκόσμιοι δρώντες.

Οι μεγάλες δυνάμεις δεν χρησιμοποιούν κυρώσεις απλώς και μόνο για να επηρεάσουν τη συμπεριφορά ενός συγκεκριμένου κράτους-στόχου. Ούτε τις επικαλούνται τυπικά μόνο για συμβολικούς λόγους, για να εκφράσουν την περιφρόνηση και την δυσαρέσκεια τους σε διεθνές επίπεδο ή για να ικανοποιήσουν την δική τους εσωτερική λαϊκή βούληση.. Αντίθετα, η εκτίμηση είναι ότι πρωτίστως στο μυαλό των υπευθύνων χάραξης πολιτικής υψηλής ισχύος, όταν επιλέγουν να χρησιμοποιήσουν αυτά τα μέσα δεν είναι ο επηρεασμός και η συμμόρφωση του δημόσια καθορισμένου «στόχου», αλλά επί της ουσίας ο πραγματικός τους στόχος είναι συχνά να επηρεάζουν ο ένας τον άλλο στο πλαίσιο της εκτέλεσης και της προώθησης της υψηλής στρατηγικής τους.. Οι σημαντικές διακυμάνσεις της ισχύος και οι διαδικασίες ιδιαίτερων διαπραγματεύσεων που προκύπτουν για την προώθηση συγκεκριμένων συμφερόντων, συχνά οδηγούν σε ένα ουσιαστικό «χαλάρωμα» των εν λόγω κυρώσεων, μειώνοντας έτσι σημαντικά την ικανότητά τους να προκαλούν το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα στον «στόχο».

1.3 Η αξιοπιστία των οικονομικών κυρώσεων

Η χρησιμοποίηση των κυρώσεων σε δύο από τα πιο πιεστικά διεθνή ζητήματα της εποχής μας, τις πυρηνικές κρίσεις του Ιράν και της Βόρειας Κορέας, δεν είναι σε καμία περίπτωση ιστορική πρωτοτυπία. Σε αρκετές περιπτώσεις, οι κυρώσεις ήταν εμφανείς σε πολλές από τις πιο κρίσιμες στιγμές της ιστορίας.

Ο Θουκυδίδης στον Πελοποννησιακό πόλεμο⁵, για παράδειγμα, περιγράφει το εμπορικό μποϊκοτάζ που επέβαλε η Αθήνα στα Μέγαρα, σύμμαχο της Σπάρτης το 432 π.Χ., ενέργεια που οδήγησε στον Πελοποννησιακό πόλεμο.

Στις αρχές του 19ου αιώνα, μετά την καταστροφή του γαλλοϊσπανικού στόλου στη Ναυμαχία του Τραφάλγκαρ από τις δυνάμεις του ναυάρχου Νέλσον, οι Βρετανοί επέβαλαν ναυτικό αποκλεισμό της Γαλλίας. Από την πλευρά του, ο Ναπολέων Βοναπάρτης απάντησε με τον αποκαλούμενο Ηπειρωτικό Αποκλεισμό⁶, που στόχο είχε να μπλοκάρει τη διακίνηση των βρετανικών προϊόντων.

Μετά από ένα σχεδόν αιώνα, ως αποτέλεσμα της επανάστασης των μπολσεβίκων στην τσαρική Ρωσία, οι πρώην σύμμαχοί της, Γαλλία και Ηνωμένο Βασίλειο, κήρυξαν οικονομικό πόλεμο στη νεαρή και αποδυναμωμένη Σοβιετική Ένωση, με στόχο να τη «γονατίσουν». Ενώ μετά την ολοκλήρωση του Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου, ο αμερικανός πρόεδρος Wilson αναφερόμενος στην χρήση κυρώσεων, τις χαρακτήριζε ως «ειρηνική, σιωπηλή, θανατηφόρα θεραπεία», η εφαρμογή της οποίας μπορούσε να οδηγήσει σε αποφυγή χρήσης βίας.

Οι κυρώσεις ήταν για άλλη μια φορά στο επίκεντρο της δεύτερης καταστροφικής σύγκρουσης του 20^{ου} αιώνα, αφού το αμερικανικό εμπάργκο καυσίμων και χάλυβα στην Ιαπωνία θεωρείται ευρέως ως κίνητρο για την επίθεση του Δεκεμβρίου του 1941 στο Περλ Χάρμπορ.

Πιο πρόσφατα, η γενικώς παραδεκτή αποτυχία των συνολικών κυρώσεων κατά του Ιράκ την δεκαετία του 1990 ήταν η κεντρική συνιστώσα των συντηρητικών επιχειρημάτων ως προς το γιατί έπρεπε να εφαρμοστεί στρατιωτική επέμβαση κατά του καθεστώτος του Σαντάμ Χουσεΐν τον Μάρτιο του 2003. Περιγράφοντας την θέση της κυβέρνησης Μπους για την απομάκρυνση του Σαντάμ σε ομιλία του τον Αύγουστο του 2002, ο Αντιπρόεδρος Ντικ Τσένι αναφέρθηκε συγκεκριμένα στην αποτυχία των κυρώσεων του ΟΗΕ: «Ο Σαντάμ έχει τελειοποιήσει το παιχνίδι πυροβολισμού

⁵Θουκυδίδης, *Η Ιστορία του Πελοποννησιακού πολέμου*, σελ 78-83

⁶Απαγόρευε κάθε εμπορική συναλλαγή με τα βρετανικά νησιά, θεωρούσε αιχμαλώτους πολέμου όλους τους Άγγλους που βρίσκονταν στη Γαλλία ή στα εδάφη των συμμάχων της και απέκλειε από τα λιμάνια της κάθε καράβι που είχε προσεγγίσει στη Μεγάλη Βρετανία ή στις αποικίες της

και υποχώρησης και είναι πολύ εξειδικευμένος στην τέχνη της άρνησης και της εξαπάτησης. Η επιστροφή των επιθεωρητών δεν θα παρείχε καμία εγγύηση για τη συμμόρφωσή του με τα ψηφίσματα του ΟΗΕ».

Οι κυρώσεις έγιναν αντικείμενο σοβαρής εμπειρικής έρευνας, ωστόσο, στη δεκαετία του 1960. Οι επιστήμονες ασχολήθηκαν με το ζήτημα του κατά πόσον αυτά τα μέσα πίεσεως πράγματι «λειτουργούν». Μεγάλο μέρος της μελάνης που έχει χυθεί στην αναζήτηση μιας απάντησης σε αυτό το ερώτημα έχει οδηγήσει σε αρνητικά συμπεράσματα. Αυτό, με τη σειρά του, δημιουργεί το εύλογο ερώτημα γιατί, λόγω της προφανώς αμφίβολης χρησιμότητάς τους, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής εξακολουθούν να επιμένουν και να εφαρμόζουν αυτά τα μέσα με τέτοια συχνότητα;

Τρεις ανταγωνιστικές θεωρίες εμφανίστηκαν προσπαθώντας να εξηγήσουν την αποτελεσματικότητα των κυρώσεων. Η πρώτη θεωρεί ότι οι κυρώσεις δεν λειτουργούν αποτελεσματικά, αμφισβητεί εντελώς τη χρησιμότητα αυτών των μέσων και αποδίδει τη συνεχιζόμενη εφαρμογή τους στην «ανόητη επιμονή» και στην κακή εκτίμηση των πολιτικών. Η δεύτερη σχολή αποδέχεται τις κυρώσεις ως μέσα καθορισμού θέσης-στάσης αλλά θεωρεί ότι τα όργανα αυτά εκτελούν μια σειρά χρήσιμων «εκφραστικών λειτουργιών», που είναι αρκετά ξεχωριστές, από αυτές που επηρεάζουν τη συμπεριφορά του δρώντα, έναντι του οποίου φαινομενικά στοχεύουν. Η τρίτη θεωρία αποδέχεται ότι οι κυρώσεις μπορούν να λειτουργήσουν αποτελεσματικά υπό την προϋπόθεση ότι οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής τις χειρίζονται σωστά.

1.4 Οι οικονομικές κυρώσεις δεν αποδίδουν

Η παλαιότερη συστηματική ανάλυση των κυρώσεων προέκυψε από τη μελέτη του νορβηγικής καταγωγής κοινωνιολόγου Johan Galtung σχετικά με τις κυρώσεις που είχαν επιβληθεί από τον ΟΗΕ κατά της Ροδεσίας, ως απάντηση στην μονομερή διακήρυξη της ανεξαρτησίας της χώρας αυτής από το Ηνωμένο Βασίλειο, το 1965. Η μελέτη του Galtung παρουσίασε μια αρνητική αξιολόγηση των κυρώσεων, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι η πιθανή αποτελεσματικότητα των οικονομικών κυρώσεων είναι γενικά αρνητική. Ανέφερε αρκετούς λόγους για τους οποίους οι «κυρώσεις δεν λειτουργούν». Πρώτα απ' όλα, συχνά δημιουργούν εσωτερική συσπείρωση, όπου η στήριξη για το κυβερνών καθεστώς στη χώρα-στόχο αυξάνεται πραγματικά εν όψει εξωτερικής πίεσης. Αυτό που παρατήρησε ο Galtung είναι ότι η οικονομική στέρηση που προκύπτει από τις κυρώσεις μπορεί να οδηγήσει σε μία πολιτικά ενοποιητική και

όχι σε μια αποσυνθετική επίδραση επί του στόχου, σε αντίθεση με τη λογική για την οποία είναι ιδανικά σχεδιασμένα αυτά τα μέτρα να λειτουργούν.

Επίσης διαπιστώθηκαν σημαντικές δυσκολίες και αρρυθμίες που συνδέονται με την επίτευξη της καθολικής εφαρμογής αυτών των μέτρων. Αυτές οι δυσκολίες δημιουργήθηκαν τόσο από την απροθυμία ορισμένων χωρών να συμμετάσχουν όσο και από την ικανότητα του στόχου να παρακάμπτει τις κυρώσεις, για παράδειγμα μέσω της πρόσβασης σε απαγορευμένα αγαθά και υπηρεσίες από την μαύρη αγορά ή μέσω τρίτων προμηθευτών. Ο Galtung επεσήμανε επίσης μια σειρά από άλλα αντίμετρα που θα μπορούσαν να λάβουν οι χώρες για να ανοσοποιηθούν εναντίον των κυρώσεων. Θα μπορούσαν, για παράδειγμα, να διαφοροποιήσουν την εθνική τους οικονομία ώστε να μειώσουν την εξάρτησή τους από ορισμένες εισαγωγές, μειώνοντας έτσι την τρωτότητα τους σε κυρώσεις που αφορούν ένα μικρό αριθμό βασικών αγαθών. Ομοίως, τα έθνη θα μπορούσαν να διαφοροποιήσουν τις εμπορικές σχέσεις τους, ώστε να αποφευχθεί η αδικαιολόγητη και αποκλειστική εξάρτηση από μια πηγή εισαγωγών. Τέλος, ο Galtung ισχυρίστηκε επίσης ότι «οι κυρώσεις δεν λειτουργούν, με το σκεπτικό ότι οι φορείς-στόχοι μπορούν να εργαστούν, για να καταστούν αυτάρκεις οικονομικά και πολιτικά ως κλασικό αντίμετρο κατά της επιβολής κυρώσεων».. Οι περισσότεροι μελετητές που σχετίζονται με αυτή τη σχολή σκέψης τείνουν να βασίζονται στις αρνητικές εκτιμήσεις τους για τις κυρώσεις, στη διαπίστωση ότι τα μέσα αυτά δεν μπόρεσαν να επηρεάσουν εμφανώς τις πολιτικές της ηγεσίας, έναντι των οποίων φαινομενικά στόχευαν.

1.5 Οι οικονομικές κυρώσεις και η διεθνής ηθική

Αν και ο Galtung ισχυρίστηκε ότι οι κυρώσεις ήταν γενικά αναποτελεσματικές όσον αφορά την εκπλήρωση του βασικού σκοπού τους, την πρόκληση δηλαδή της συμμόρφωσης του δρώντα-στόχου, παρατηρεί επίσης ότι οι κυρώσεις θα μπορούσαν να εκτελέσουν μια σειρά χρήσιμων συμβολικών ή «εκφραστικών» λειτουργιών. Σύμφωνα με τους όρους του Galtung όταν η στρατιωτική δράση είναι αδύνατη για τον έναν ή τον άλλο λόγο, και όταν το δεν κάνουμε τίποτε θεωρείται ισοδύναμο με τη συνενοχή, τότε πρέπει να γίνει κάτι για να εκφράσουμε την ηθική, το οποίο τουλάχιστον θα χρησιμεύει ως σαφές μήνυμα σε όλους.

Από την άποψη αυτή, είδε τις κυρώσεις ως μέσο για την έκφραση και την ενίσχυση της διεθνούς ηθικής. Για την συμβολική χρησιμότητα αυτών των μέσων, οι μελετητές τείνουν να διαχωρίσουν τις κυρώσεις σε δύο περαιτέρω αναλυτικές υποκα-

τηγορίες: τον διεθνή συμβολισμό και τον εγχώριο συμβολισμό. Όταν πρόκειται για διεθνή συμβολισμό, ο στόχος είναι η ευρύτερη διεθνής κοινότητα. Για τις μεγάλες δυνάμεις, οι κυρώσεις που χρησιμοποιούνται για διεθνείς συμβολικούς σκοπούς είναι ιδιαίτερος σχετικές, με τα κανονιστικά καθήκοντα που συνδέονται με την μεγάλη ισχύ, όπως το καθήκον να θεωρείται ότι ενεργεί υπεύθυνα στην παροχή και τη διατήρηση της τάξης. Οι κυρώσεις που επιβάλλονται για εγχώριους συμβολικούς σκοπούς, εφαρμόζονται συχνά με στόχο την απομόνωση ισχυρών εγχώριων πολιτικών τάσεων, που δρουν στο εσωτερικό για να διαμορφώσουν συγκεκριμένη πολιτική συμπεριφορά στο κρατικό δρώντα, που θεωρείται ότι θέτει σε κίνδυνο την περιφερειακή ή ακόμα και την παγκόσμια ασφάλεια.

1.6 Όταν η επιβολή κυρώσεων έχει αποτέλεσμα

Ενώ η άποψη ότι οι κυρώσεις είναι συνήθως αναποτελεσματικά εργαλεία που εφαρμόζουν οι κρατικοί μηχανισμοί παραμένει κυρίαρχη, έχουν προκύψει πολλές απόψεις που επιδιώκουν να αμφισβητήσουν αυτή τη γραμμή σκέψης θεωρώντας ότι οι κυρώσεις μπορούν πράγματι «να δουλέψουν» από την άποψη του επηρεασμού των πολιτικών του δρώντα τον οποίο έχουν στοχοποιήσει. Η πρώτη σύγχρονη επιστημονική άποψη που προβλέπει ότι οι κυρώσεις μπορούν να λειτουργούν εμφανίστηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1980 από τρεις αναλυτές τους Gary Clyde Hufbauer, Jeffrey J. Schott και Kimberly Ann Elliott, τα ονόματα των οποίων παραμένουν στην πρώτη γραμμή των επιστημόνων που ασχολούνται με τα αποτελέσματα των επιβαλλόμενων οικονομικών κυρώσεων. Η μελέτη τους αμφισβήτησε την κυρίαρχη άποψη ότι «οι κυρώσεις δεν λειτουργούν» με την παραβολή στοιχείων που υποδηλώνουν ότι τα μέσα αυτά είναι αποτελεσματικά περίπου στο 30% των περιπτώσεων, υπό την προϋπόθεση ότι οι οικονομικές και πολιτικές συνθήκες στο κράτος-στόχο επιτρέπουν την επιρροή τους και ανάλογα πάντα με τη φύση των στόχων που επιδιώκει να πετύχει αυτός που επέβαλε τις κυρώσεις.

Αλλά το κυριότερο είναι το συμπέρασμα ότι οι κυρώσεις μπορούν να είναι ακόμη πιο αποτελεσματικές, εάν εφαρμοστούν σωστά. Μπορούν να λειτουργήσουν πολύ καλύτερα αν ακολουθήσουν κάποιες σταθερές κατευθυντήριες γραμμές, που θα βελτιώσουν σημαντικά την αποτελεσματικότητά τους, όπως του ορθού χρόνου εφαρμογής αυτών των μέτρων, τη κατάλληλη διαφορά μεγέθους μεταξύ του δρώντα που τις επιβάλλει και του κράτους-στόχου, και τον βαθμό ανάπτυξης των εμπορικών συναλλαγών και των σχέσεων ασφάλειας μεταξύ τους. Επίσης πολύ βασικά κριτήρια

της αποτελεσματικότητας τους είναι το κατά πόσο οι κυρώσεις εφαρμόζονται κανονικά ή σε ποιο βαθμό η επιβολή τους παραμένει στο στάδιο της απειλής, η εσωτερική πολιτική κατάσταση στο κράτος επιβολής και το επίπεδο διεθνούς συνεργασίας που συνεπάγεται η εφαρμογή των προβλεπόμενων από τις κυρώσεις, μέτρων .

Για πρώτη φορά στη δεκαετία του 1990 εφαρμόστηκε μια νέα κατηγορία επιλεκτικών μέτρων, γνωστών ως έξυπνες κυρώσεις⁷. Μέχρι τότε εφαρμοζόταν αποκλειστικά οι γενικές κυρώσεις οι οποίες δεν απευθύνονταν μόνο στην ηγεσία του κράτους- στόχου, αλλά έπλητταν επίσης και τον πληθυσμό της χώρας- στόχου. Το γεγονός αυτό οδηγούσε πολλές φορές σε ανεπιθύμητα αποτελέσματα καθώς συσπείρωνε τον λαό γύρω από την ηγεσία του , ενώ όπως είναι φυσικό καλλιεργούσε ένα ιδιαίτερος αρνητικό συναίσθημα απέναντι στον διεθνή δρώντα που επέβαλε τις κυρώσεις. Οι έξυπνες κυρώσεις αποσκοπούν στην αποφυγή αυτών των αποτελεσμάτων, με την άσκηση μέγιστης πίεσης στους επίσημους υπεύθυνους φορείς, ενώ παράλληλα ελαχιστοποιούν τις αρνητικές επιπτώσεις στον ανθρωπιστικό τομέα. Για παράδειγμα, ένα προσεκτικά οργανωμένο εμπάργκο όπλων, μπορεί να περιορίσει δραστικά την ικανότητα του καθεστώτος στη χώρα-στόχο να αναλάβει πρωτοβουλία για στρατιωτική δράση, είτε στο διεθνές περιβάλλον (εγγύς και ευρύτερο), είτε στο εσωτερικό του εναντίον αντιφρονούντων.

1.7 Συνοψίζοντας για τις οικονομικές κυρώσεις

Εξετάζοντας και τις τρεις θεωρίες που αναπτύχθηκαν για την χρήση και την αποτελεσματικότητα των οικονομικών κυρώσεων, διαπιστώνουμε ότι σε καμία περίπτωση δεν έχουμε ξεκάθαρη και πλήρως τεκμηριωμένη απάντηση γιατί οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής εξακολουθούν να χρησιμοποιούν αυτά τα μέσα. Η συντριπτική πλειοψηφία των μελετών σχετικά με τις κυρώσεις κατέληξε στα συμπεράσματά τους από υποθέσεις που αφορούσαν τις ΗΠΑ και σε μικρότερο βαθμό, από τη χρήση των εν λόγω μέσων από τον ΟΗΕ⁸. Αυτή η εστίαση είναι βέβαια κατανοητή, δεδομένου ότι αυτοί οι δύο διεθνείς δρώντες είναι οι πιο συχνοί χρήστες αυτών των μέσων.

Καθώς πλέον και άλλες μεγάλες δυνάμεις εφαρμόζουν όλο και περισσότερο κυρώσεις, τόσο μονομερώς όσο και σε πολυμερείς συνθήκες , φαίνεται τώρα σκόπιμο

⁷Οι «έξυπνες» ή «στοχευμένες» κυρώσεις (smart ή targeted sanctions) στοχεύουν να πλήξουν αποκλειστικά το καθεστώς του βαλλόμενου κράτους και δη τα ηγετικά στελέχη του καθώς και τα άτομα που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα προς αυτό, δίχως να εξουθενώσουν οικονομικά τον πληθυσμό του.

⁸Η επιβολή οικονομικών κυρώσεων από το ΣΑ του ΟΗΕ πραγματοποιείται στα πλαίσια της λήψης μέτρων που δεν συνεπάγονται την χρήση ένοπλης βίας δυνάμει του Κεφαλαίου VII του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

να επεκταθεί αυτή η μελέτη για να συγκριθούν τα αποτελέσματα αυτών των κυρώσεων με τα αντίστοιχα των κυρώσεων των ΗΠΑ και του ΟΗΕ. Ένα ακόμα σημαντικό σημείο που χρήζει διερεύνησης και διευκρίνισης είναι το κατά πόσο οι μεγάλοι δρώντες της παγκόσμιας σκακιέρας χρησιμοποιούν τις κυρώσεις για να τιθασεύσουν την συμπεριφορά κάποιων κρατών- στόχων ή με αφορμή κάποιες παραβατικές συμπεριφορές ,εφαρμόζουν πολιτικές που εξυπηρετούν την υψηλή τους στρατηγική και στρέφονται κυρίως εναντίον των συμφερόντων των βασικών τους αντιπάλων.

Σελίδα σκόπιμα κενή

Κεφάλαιο Δεύτερο

Κυρώσεις στη Βόρεια Κορέα

2.1 Ιστορικό των οικονομικών κυρώσεων στη Βόρεια Κορέα

Οι οικονομικές κυρώσεις έχουν εδώ και καιρό εξέχουσα θέση στο πλαίσιο των διεθνών προσπαθειών για την αντιμετώπιση του έντονου και παρατεταμένου πυρηνικού προβλήματος της Βόρειας Κορέας. Από την πρώτη στιγμή που ανακοινώθηκε από τις ΗΠΑ⁹ η κατάρτιση σχεδίου για επιβολή κυρώσεων στην Βόρεια Κορέα με την σύμφωνη γνώμη Ρωσίας, Ηνωμένου Βασιλείου και Γαλλίας, Η Πιονγκγιάνγκ αντέδρασε έντονα απειλώντας ότι οποιαδήποτε διεθνής προσπάθεια επιβολής κυρώσεων εναντίον της θα θεωρηθεί ως «κήρυξη πολέμου». Παρά ταύτα, οι ΗΠΑ, η Ιαπωνία και η Νότια Κορέα συνέχισαν να εξετάζουν την εφαρμογή περιορισμένων κυρώσεων κατά της Βόρειας Κορέας κατά τη διάρκεια της πυρηνικής κρίσης του 1993-94. Τελικά το συμφωνηθέν πλαίσιο του 1994¹⁰ χαρακτηρίστηκε ως «θετική κύρωση», δεδομένου ότι προσέφερε στην Πιονγκγιάνγκ σειρά οικονομικών, τεχνολογικών και πολιτικών κινήτρων ως αντάλλαγμα για την κατάργηση του πυρηνικού προγράμματος. Σύμφωνα με τους όρους αυτής της συμφωνίας, η Ουάσιγκτον έπρεπε επίσης να προβεί σε ευρεία ελάφρυνση των αμερικανικών κυρώσεων κατά της Βόρειας Κορέας.

Το συμφωνηθέν πλαίσιο ουσιαστικά κατέρρευσε μετά από μια επίσκεψη στην Πιονγκγιάνγκ τον Οκτώβριο του 2002 από τον υφυπουργό Εξωτερικών των ΗΠΑ, κ. James Kelly. Κατά τη διάρκεια αυτής της επίσκεψης, ο Kelly αντιμετώπισε τους βορειοκορεάτες ομολόγους του, υποστηρίζοντας ότι οι ΗΠΑ είχαν στοιχεία ότι η Πιονγκγιάνγκ συνέχιζε να αναπτύσσει κρυφά πυρηνικά όπλα χρησιμοποιώντας τεχνολογία εμπλουτισμού ουρανίου, παραβιάζοντας έτσι τους όρους του συμφωνημένου πλαισίου του 1994. Το συμφωνηθέν πλαίσιο στη συνέχεια διαλύθηκε όταν οι ΗΠΑ σταμάτησαν την παροχή πετρελαίου και η Βόρειος Κορέα απάντησε αποκλείοντας τους επιθεωρητές του Διεθνούς Οργανισμού Ατομικής Ενέργειας (ΔΟΑΕ)¹¹.

Οι πυρηνικές δοκιμές του 2006¹² και κυρίως του 2009¹³ επιδείνωσαν τις ήδη τεταμένες σχέσεις της Πιονγκγιάνγκ με την διεθνή κοινότητα και προκάλεσαν πα-

⁹Το 1993-94, από τον Αμερικανό Πρεσβευτή στα Ηνωμένα Έθνη

¹⁰Στο συμφωνημένο πλαίσιο ΗΠΑ-Βόρειας Κορέας του 1994, βάσει του οποίου η Πιονγκγιάνγκ δεσμεύτηκε να παγώσει το παράνομο πρόγραμμα όπλων πλουτωνίου με αντάλλαγμα βοήθεια και πολιτική αναγνώριση.

¹¹Είναι ένας αυτόνομος διεθνής διακρατικός οργανισμός που συνδέεται με τον ΟΗΕ και ιδρύθηκε το 1957, με έδρα τη Βιέννη

¹²9 Οκτωβρίου 2006: Η Βόρεια Κορέα πραγματοποιεί την πρώτη της υπόγεια πυρηνική δοκιμή.

γκόσμια ανησυχία. Απαντώντας σε αυτές τις εξελίξεις, το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών (UNSC) καταδίκασε τις διεξαχθείσες πυρηνικές δοκιμές κάλεσε την Βόρεια Κορέα να αναστείλει το πρόγραμμα κατασκευής βαλλιστικών πυρηνικών πυραύλων και να επιστρέψει στο τραπέζι των συνομιλιών για τον έλεγχο του πυρηνικού της προγράμματος.

2.2 Αμερικανικές κυρώσεις

Οι ΗΠΑ ήταν ένας ισχυρός υποστηρικτής και βασικός μοχλός πίεσεως πίσω από κάθε ένα από τα τρία ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για την Βόρεια Κορέα. Η στήριξη αυτή είναι απόλυτα συνεπής με την αμερικανική χρήση κυρώσεων κατά της Βόρειας Κορέας, η οποία ισχύει για πάνω από έξι δεκαετίες. Η Dianne Rennack, εμπειρογνώμονας για τις κυρώσεις στην Υπηρεσία Έρευνας του Κογκρέσου, δήλωνε ότι οι ΗΠΑ υιοθέτησαν τη χρήση μονομερών κυρώσεων κατά της Βόρειας Κορέας επειδή η χώρα αυτή αποτελεί απειλή για την εθνική ασφάλεια των ΗΠΑ. Εξετάζοντας αυτήν την γενική αιτιολόγηση, εξηγεί ότι οι αμερικανικές κυρώσεις έχουν επιβληθεί για έναν τουλάχιστον από τους τρεις λόγους: την κατά το παρελθόν εμπλοκή της Βόρειας Κορέας με τρομοκρατικές οργανώσεις, το καθεστώς της ως μαρξιστικής-λενινιστικής πολιτείας με κομμουνιστική κυβέρνηση και βάσει αποδεικτικών στοιχείων, την πυρηνική δραστηριότητα της Πιονγκγιάνγκ.

Με την έναρξη του κορεατικού πολέμου τον Ιούνιο του 1950¹⁴, οι ΗΠΑ εφάρμοσαν εμπάργκο στις εξαγωγές προς τη Βόρεια Κορέα. Ενώ οι περισσότερες από αυτές τις κυρώσεις αρχικά χαλάρωσαν με το τέλος του πολέμου, επιβλήθηκαν στη συνέχεια νέες κυρώσεις κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Όταν για παράδειγμα το αμερικανικό Υπουργείο Εμπορίου αναθεώρησε τους καταλόγους του περιορισμού εξαγωγών¹⁵ το 1965, η Βόρεια Κορέα τοποθετήθηκε σε πολύ υψηλή θέση. Μετά την βομβιστική ενέργεια στη πτήση 858 των Κορεατικών Αερογραμμών¹⁶ το 1987, η Βόρεια Κορέα προστέθηκε επίσης στον κατάλογο του Υπουργείου Εξωτερικών των ΗΠΑ με τις χώρες που θεωρούνταν ως χορηγοί ή υποστηρικτές της διεθνούς τρομο-

¹³**5 Απριλίου 2009:** Η Βόρεια Κορέα εκτόξευσε έναν πύραυλο μεγάλου βεληνεκούς που πέρασε πάνω από την Ιαπωνία και έπεσε στον Ειρηνικό Ωκεανό κατά την προσπάθεια, σύμφωνα με την Πιονγκγιάνγκ, να θέσει σε τροχιά έναν δορυφόρο.

¹⁴Η σύρραξη τερματίστηκε με συνθήκη, μετά από 3 χρόνια, στο ίδιο σημείο απ' το οποίο είχε αρχίσει, χωρίς νικητές, έχοντας καταστεί η θερμότερη στιγμή του Ψυχρού Πολέμου

¹⁵ Συνήθως ο έλεγχος των εξαγωγών θεωρείται πιο αποτελεσματικός από τον έλεγχο των εισαγωγών γι' αυτό και εφαρμόζεται πιο συχνά. Η χρησιμοποίηση του ελέγχου των εξαγωγών, αναγκάζει το κράτος-στόχο να βρει εναλλακτικές πηγές για τα απαγορευμένα προϊόντα.

¹⁶Η αεροπορική πτήση της Κορέας Air 858 εκτελούσε το δρομολόγιο Βαγδάτη – Σεούλ την 29 Νοεμβρίου 1987 όταν εξεράγη στον αέρα από έκρηξη βόμβας με αποτέλεσμα να βρουν το θάνατο και οι 104 επιβάτες του καθώς και το 11 μέλος πλήρωμα. Η βόμβα είχε τοποθετηθεί από 2 πράκτορες της Β Κορέας.

κρατίας, γεγονός που οδήγησε σε περαιτέρω εμπορικούς και οικονομικούς περιορισμούς

Ωστόσο, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, ανεστάλησαν αρκετές αμερικανικές κυρώσεις κατά της Βόρειας Κορέας στο πλαίσιο της βελτίωσης των διμερών σχέσεων μεταξύ Ουάσιγκτον και Πιονγκγιάνγκ. Συγκεκριμένα για την υποστήριξη της πολιτικής δέσμευσης του Προέδρου Μπιλ Κλίντον, χαλάρωσαν ή ανεστάλησαν κυρώσεις που αφορούσαν τις εξαγωγές αγαθών προς την Βόρεια Κορέα, οι οποίες είχαν να κάνουν με είδη πρώτης ανάγκης. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, μια περαιτέρω χαλάρωση των αμερικανικών κυρώσεων κατά της Βόρειας Κορέας αποτελούσε μέρος του Συμφωνημένου Πλαισίου του 1994. Το 2000, η κυβέρνηση Κλίντον επέτρεψε το εμπόριο των περισσότερων αγαθών για μη στρατιωτική χρήση, χαλαρώνοντας ακόμη περισσότερο τις αμερικανικές κυρώσεις. Αυτά τα βήματα ήταν ένα άμεσο αποτέλεσμα της συμφωνίας του Πιονγκγιάνγκ για την εφαρμογή μορατόριουμ στις πυρηνικές δοκιμές.

Είναι ξεκάθαρο ότι οι ΗΠΑ πέρα από τον πρωταγωνιστικό ρόλο που έπαιξαν στην υιοθέτηση των ψηφισμάτων του ΟΗΕ, χρησιμοποίησαν τις κυρώσεις είτε μέσω της επιβολής τους είτε με την χαλάρωση τους, ως ένα βασικό τρόπο αντίδρασης στην πυρηνική δραστηριότητα που ανέπτυξε η Βόρεια Κορέα. Κατά τη διάρκεια αυτής της κρίσης, η Ουάσιγκτον προτιμούσε ολοένα και περισσότερο τη χρήση επιλεκτικών οικονομικών μέτρων, που διακρινόταν περισσότερο όσον αφορά την ικανότητά τους να στοχεύουν μέλη της βορειοκορεατικής ηγεσίας με άμεση ευθύνη για την υποστήριξη της πυρηνικής έρευνας και των προγραμμάτων πυραύλων, αποφεύγοντας παράλληλα την πρόκληση περαιτέρω πόνου και ταλαιπωρίας στον πληθυσμό της Βόρειας Κορέας γενικότερα. Αυτό βέβαια υπογράμμιζε και την ηγετική θέση των ΗΠΑ στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα.

Η πιο γνωστή και αμφιλεγόμενη οικονομική ενέργεια των ΗΠΑ κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου ήταν η στοχοποίηση μιας τράπεζας με έδρα το Μακάο με την επωνυμία Banco Delta Asia¹⁷. Τον Σεπτέμβριο του 2005, το Υπουργείο Οικονομικών των Η.Π.Α., προσδιόρισε την Banco Delta Asia ως χρηματοπιστωτικό ίδρυμα πρωτογενούς νομιμοποίησης χρήματος προερχόμενου από παράνομες δραστηριότητες. Παρά την άρνηση από τους εκπροσώπους της τράπεζας, η καταγγελία αυτή, όπως ήταν φυσικό, προκάλεσε μεγάλη αναστάτωση στη τράπεζα και στους καταθέτες, που

¹⁷Όχι ιδιαίτερα μεγάλη τράπεζα αφού είναι η 10η μεγαλύτερη τράπεζα στο Μακάο με οκτώ καταστήματα και 150 υπαλλήλους.

οδήγησε τις αρχές του Μακάο να διατάξουν το πάγωμα των ύποπτων βορειοκορεατικών κεφαλαίων, ύψους 24 εκατομμυρίων δολαρίων και να προχωρήσουν στην διενέργεια οικονομικού ελέγχου στη τράπεζα. Ενώ το ποσό των ύποπτων κεφαλαίων ήταν σχετικά μικρό, η δράση αυτή είχε ευρύτερες επιπτώσεις, καθιστώντας τις τράπεζες σε όλο τον κόσμο περισσότερο επιφυλακτικές στις συνδιαλλαγές με τη Βόρεια Κορέα. Επιπλέον, το γεγονός που είχε ακόμα μεγαλύτερη σημασία από το ίδιο το χρηματικό ποσό ήταν το ότι τουλάχιστον μερικά από τα κεφάλαια ανήκαν προσωπικά στον αρχηγό της Βόρειας Κορέας. Τελικά, τα κεφάλαια μετά από διαπραγματεύσεις αποδόθηκαν σε μία ρωσική τράπεζα και οι ΗΠΑ απέσυραν τις κυρώσεις προς την Banco Delta Asia.

Οι ΗΠΑ έχουν εφαρμόσει πιο αυστηρές οικονομικές κυρώσεις εναντίον μιας σειράς διαφόρων οικονομικών οργανισμών σε όλο τον κόσμο, ως μέρος των προσπαθειών τους να αναχαιτίσουν τις βορειοκορεατικές πυρηνικές φιλοδοξίες. Τον Μάρτιο του 2006, το Υπουργείο Οικονομικών των ΗΠΑ παγώνει τα περιουσιακά στοιχεία μιας ελβετικής εταιρείας και απαγορεύει στις αμερικανικές εταιρείες να αναπτύσσουν επιχειρηματική δραστηριότητα με την εν λόγω εταιρεία, με το επιχείρημα ότι είχε εμπορικούς δεσμούς με μια «ύποπτη» εταιρεία της Βόρειας Κορέας. Ομοίως, τον Ιούλιο του 2009 οι ΗΠΑ δέσμευσαν περιουσιακά στοιχεία της εμπορικής εταιρείας Namchongang¹⁸, για την υποτιθέμενη συμμετοχή της στα πυρηνικά προγράμματα του Πιονγκγιάνγκ. Αυτή η εταιρεία που εδρεύει στην Πιονγκγιάνγκ κυρώθηκε με βάση στοιχεία ότι συμμετείχε στην αγορά σωλήνων αλουμινίου και άλλου εξοπλισμού που σχετίζεται με το πρόγραμμα εμπλουτισμού ουρανίου της Βόρειας Κορέας.

Οι ΗΠΑ συνέχισαν επίσης να χρησιμοποιούν την τεχνική της άρσης των υφιστάμενων κυρώσεων, προκειμένου να επηρεάσουν την πορεία της πυρηνικής δραστηριότητας στη Βόρεια Κορέα. Η απόφαση του Μαρτίου 2007 για τη διευκόλυνση της απελευθέρωσης των 24 εκατομμυρίων δολαρίων σε λογαριασμούς της Βόρειας Κορέας που είχαν δεσμευτεί στην Banco Delta Asia, αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της τεχνικής. Ακολουθώντας την προαναφερθείσα άρση των κυρώσεων που ξεκίνησε η κυβέρνηση Κλίντον το Σεπτέμβριο του 2000, μετά τη συμφωνία της Πιονγκγιάνγκ για μορατόριουμ στους πυραύλους, ο Πρόεδρος Τζωρτζ Μπους τον Ιούνιο του 2008 συμφώνησε να άρει τις κυρώσεις που επιβλήθηκαν σύμφωνα με τον νόμο περί Εμπορίας με τον Εχθρό και να αφαιρέσει την Βόρεια Κορέα

¹⁸Σύμφωνα με αξιωματούχους του ΟΗΕ, «συμμετείχε στην προμήθεια αντλιών κενού ιαπωνικής προέλευσης που εντοπίστηκαν σε πυρηνική εγκατάσταση, καθώς και σε προμήθειες που συνδέονται με την πυρηνική ενέργεια»

από τον κατάλογο των χωρών που υποθάλουν την τρομοκρατία. Η τοποθέτηση σε αυτόν το κατάλογο συνεπάγεται μια σειρά κυρώσεων, συμπεριλαμβανομένων των απαγορεύσεων για το εμπόριο υλικών, που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν τόσο για πολιτικούς όσο και για στρατιωτικούς σκοπούς (είδη διπλής χρήσης), καθώς και για εξαγωγές και πωλήσεις στον τομέα της άμυνας. Ίσως βέβαια το πιο σημαντικό για την πλευρά της Πιονγκγιάνγκ, ήταν ότι η ένταξη της στους καταλόγους των ύποπτων χωρών για σχέσεις με την τρομοκρατία, συνεπαγόταν επίσης την αντίθεση των ΗΠΑ στην παροχή βοήθειας στη Βόρεια Κορέα από διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα όπως η Παγκόσμια Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Η έξοδος της Βόρειας Κορέας από τον κατάλογο αυτό, καθώς και η άρση των κυρώσεων με βάση το νόμο περί εχθρού, ολοκληρώθηκε τον Οκτώβριο του 2008.¹⁹

Βεβαίως, τα επόμενα χρόνια οι κυρώσεις των ΗΠΑ είχαν όλο και περισσότερο εστιάσει στο καθεστώς Kim Jong-il, στο πλαίσιο της πυρηνικής κρίσης στη Βόρεια Κορέα. Οι ΗΠΑ χρησιμοποίησαν στοχοθετημένα μέσα όχι μόνο για να τιμωρήσουν την Πιονγκγιάνγκ για την ανυποχώρητη συμπεριφορά της, αλλά και για να επηρεάσουν την διαδικασία της λήψης αποφάσεων της ηγεσίας της Βόρειας Κορέας. Ορισμένοι αξιωματούχοι της κυβέρνησης Μπους έτρεφαν την ελπίδα ακόμη και να επιφέρουν αλλαγής καθεστώτος μέσω της επιβολής των κυρώσεων. Χρησιμοποιήθηκαν επίσης αμερικανικές κυρώσεις προκειμένου να διευκολυνθεί η διπλωματική λύση στην πυρηνική κρίση της Βόρειας Κορέας μέσω της υποστήριξης της έναρξης διεθνών διαπραγματεύσεων. Κατά τη διάρκεια περιόδων όπου οι συνομιλίες αυτές είχαν σταματήσει, επιβλήθηκαν κυρώσεις σε μια προσπάθεια να εξαναγκαστεί η Βόρεια Κορέα να επιστρέψει πίσω στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων ή αντίθετα, κάποια μέτρα έπαψαν να ισχύουν με πρόθεση να διευκολύνουν τις συνομιλίες. Πέραν του στόχου να επιτευχθεί η επίδραση στη λήψη αποφάσεων στην Πιονγκγιάνγκ, δύο άλλοι σημαντικοί στόχοι οδήγησαν στη χρήση των κυρώσεων από τις ΗΠΑ έναντι της Βόρειας Κορέας.

Πρώτον, οι αμερικανικές κυρώσεις χρησιμοποιήθηκαν στην υπηρεσία της επίτευξης εγχώριων πολιτικών στόχων. Η κυβέρνηση Μπους, για παράδειγμα, προσπάθησε να επιλύσει μια επίμονη και ενίοτε έντονη εσωτερική συζήτηση για την πολιτική στάση απέναντι στη Βόρεια Κορέα.. Από τη μία πλευρά βρίσκονταν οι μετριοπαθείς από το Στέιτ Ντιπάρτμεντ, με τον επικεφαλής των διαπραγματεύσεων

¹⁹ Helene Cooper, US Declares North Korea off Terror List, New York Times, 12 Okt 2008.

Christopher Hill²⁰, ο οποίος προωθούσε τη διπλωματική διαδρομή ως το πιο πιθανό μέσο επίτευξης μόνιμης λύσης, στη δύσκολη και παρατεταμένη πυρηνική κρίση της Βόρειας Κορέας. Από την άλλη πλευρά, μια ομάδα «σκληροπυρηνικών» - η οποία περιλάμβανε ορισμένους εξέχοντες υποστηρικτές, όπως τον αντιπροέδρου Dick Cheney και τον υφυπουργό για τον έλεγχο των εξοπλισμών John Bolton²¹, που ζητούσαν μια πιο σκληρή προσέγγιση και πίστευαν ότι η μόνη βιώσιμη διαδρομή για την επίλυση της κρίσης στη Βόρεια Κορέα, ήταν μέσω της αλλαγής του καθεστώτος στην Πιονγκγιάνγκ. Οι κυρώσεις πρόσφεραν έναν χρήσιμο μεσαίο δρόμο μεταξύ αυτών των δύο ανταγωνιστικών ομάδων, ικανοποιώντας κατά κάποιο τρόπο τις προτιμήσεις των τελευταίων, ενώ παράλληλα επέτρεψαν τη συνέχιση της διπλωματικής οδού που υποστήριζαν οι μετριοπαθείς.

Δεύτερον, οι ΗΠΑ επέβαλαν κυρώσεις στο πλαίσιο της πυρηνικής κρίσης της Βόρειας Κορέας προκειμένου να επηρεάσουν μια σειρά τρίτων διεθνών δρώντων. Τόσο μέσω του ηγετικού ρόλου που διαδραμάτισαν για την έναρξη και την υποστήριξη της εφαρμογής κυρώσεων μέσω του ΟΗΕ, όσο και μέσω της μονομερούς εφαρμογής των κυρώσεων, οι ΗΠΑ προσπάθησαν να στείλουν ένα αποτρεπτικό μήνυμα σε ξένες κυβερνήσεις οι οποίες θα μπορούσαν να ακολουθήσουν την ίδια πυρηνική διαδρομή με την Πιονγκγιάνγκ. Από την οπτική γωνία της Ουάσινγκτον, το γεγονός ότι χώρες όπως η Κίνα και η Ρωσία οι οποίες παραδοσιακά αντιτάσσονταν στη χρήση μέτρων κατά της Βόρειας Κορέας, ήταν πρόθυμες να υπογράψουν τις κυρώσεις των Ηνωμένων Εθνών, ήταν εξαιρετικά ενθαρρυντικό. Οι Αμερικανοί υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής είδαν αυτό το πρωτοφανές επίπεδο υποστήριξης των κυρώσεων ως πολύ ισχυρό συμβολικό μήνυμα όχι μόνο για την ηγεσία της Πιονγκγιάνγκ, αλλά και για άλλες χώρες, όπως το Ιράν, οι οποίες επίσης ακολουθούσαν όλο και περισσότερο την ίδια πορεία με τη Βόρεια Κορέα.

Επιπλέον, οι ΗΠΑ χρησιμοποίησαν τις κυρώσεις για να επιτύχουν μια σειρά από δικούς τους στρατηγικούς στόχους στο πλαίσιο των σχέσεών τους με τις άλλες μεγάλες δυνάμεις. Η συνεργασία της Ουάσινγκτον με την Ιαπωνία για την επιβολή των κυρώσεων από το Συμβούλιο Ασφαλείας, για παράδειγμα, μπορεί να θεωρηθεί ότι προώθησε μια αμερικανική στρατηγική με την οποία οι ΗΠΑ να προσπάθησαν να ενθαρρύνουν το Τόκιο να αναλάβει μεγαλύτερο ηγετικό ρόλο, τόσο σε περιφερειακό

²⁰Τον Φεβρουάριο του 2005, ο Χιλ τοποθετήθηκε επικεφαλής της αμερικανικής αντιπροσωπείας στις εξαμερείς συνομιλίες με στόχο την επίλυση της πυρηνικής κρίσης στη Β. Κορέα.

²¹Ο Bolton ονομάστηκε «Ιππότης του πολέμου» λόγω των απόψεων του για τα θέματα του Ιράν και της Β. Κορέας

όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Υποστηρίζοντας την ερμηνεία αυτή, δύο επιφανείς Αμερικανοί σχολιαστές, Richard L. Armitage και Joseph S. Nye, παρατήρησαν ότι οι νέοι ηγέτες της Ιαπωνίας τάσσονταν υπέρ ενός πιο ενεργητικού ρόλου σε θέματα διεθνούς ασφάλειας και διπλωματίας, ώστε να ενισχυθεί το κύρος της Ιαπωνίας στο διεθνές σύστημα. Οι Ηνωμένες Πολιτείες χρειάζονταν μια Ιαπωνία δραστήρια και αποφασισμένη να διαδραματίσει πιο ενεργό ρόλο στην υποστήριξη της διεθνούς σταθερότητας και ασφάλειας²².

Η αμερικανική χρήση κυρώσεων στο πλαίσιο της πυρηνικής κρίσης της Βόρειας Κορέας μπορεί επίσης να θεωρηθεί ως μέρος μιας μεγαλύτερης προσπάθειας για τη διαμόρφωση της πορείας της στρατηγικής σχέσης Κίνας-ΗΠΑ. Η εξασφάλιση σε κάποιο βαθμό της κινεζικής συνεργασίας, με την αμερικανική στρατηγική επιβολής κυρώσεων είναι μια τεχνική που οι υπεύθυνοι της αμερικανικής χάραξης πολιτικής χρησιμοποίησαν σε μια προσπάθεια να ενθαρρύνουν το Πεκίνο να επιδιώξει αυξημένη επιρροή μέσω των διπλωματικών και οικονομικών αλληλεπιδράσεων στο διεθνές περιβάλλον και να χρησιμοποιήσει την επιρροή αυτή κατά τρόπο, που να βελτιώνει τις προοπτικές για την ασφάλεια και την οικονομική ευημερία στην Ασία, αλλά και σε όλο τον κόσμο.

Ταυτόχρονα όμως και πίσω από την παραπάνω ερμηνεία, οι προσπάθειες των ΗΠΑ να εξασφαλίσουν κινεζική συνεργασία με την επιβολή κυρώσεων, μπορεί επίσης να θεωρηθεί ως ένα εργαλείο για τη δημιουργία ενός ρήγματος στην ιστορικά οικεία στρατηγική σχέση Κίνας-Βόρειας Κορέας. Η υποστήριξη του Πεκίνου στις κυρώσεις των Ηνωμένων Εθνών και η συνεργασία του με την Ουάσιγκτον στο επεισόδιο Banco Delta Asia, προκάλεσαν ιδιαίτερη ψυχρότητα στις σχέσεις μεταξύ Πεκίνου και Πιονγκγιάνγκ. Η δημιουργία ρήξης μεταξύ τους είναι σοβαρό ζήτημα από την οπτική γωνία της Κίνας για λόγους που ξεπερνούν την πυρηνική κρίση της Βόρειας Κορέας και σχετίζονται άμεσα με το θέμα της Ταϊβάν. Αυτό, με τη σειρά του, εξηγεί τις συνεχείς προσπάθειες της Ουάσιγκτον να εξασφαλίσει την υποστήριξη της Κίνας στις κυρώσεις των Ηνωμένων Εθνών, παρόλο που συχνά έπρεπε να συμφωνεί με λιγότερα σκληρά μέτρα από αυτά που θα προτιμούσαν οι Αμερικανοί πολιτικοί.

²² Richard L. Armitage and Joseph S. Nye, *The US – Japan Alliance: Getting Asia Right through 2020*, σελ.15

2.3 Ιαπωνικές κυρώσεις

Μέσα σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα, η Ιαπωνία μεταμορφώθηκε από έναν απρόθυμο συμμετέχοντα στις κυρώσεις κατά της Βόρειας Κορέας, σε έναν από τους πιο ένθερμους υποστηρικτές αυτών των μέσων κατά της χώρας αυτής. Κατά τη διάρκεια της πυρηνικής κρίσης της Βόρειας Κορέας την περίοδο 1993-1994, για παράδειγμα, η Ιαπωνία δέχθηκε έντονες πιέσεις για να ενταχθεί στις κυρώσεις που επιβλήθηκαν από τις ΗΠΑ εναντίον της Βόρειας Κορέας και σε μεγάλο βαθμό βγήκε από την δύσκολη θέση, μέσω της πολιτικής προσέγγισης της κυβέρνησης Κλίντον με την Πιονγκγιάνγκ²³. Ακόμη και τον Μάρτιο του 2003, το Τόκιο αντιστάθηκε και πάλι στις πιέσεις των ΗΠΑ να εφαρμόσουν κυρώσεις, υποστηρίζοντας ότι η κρίση πρέπει να επιλυθεί μέσω ενός πολυμερούς φόρουμ και ότι η Ουάσιγκτον και η Πιονγκγιάνγκ θα μπορούσαν να διεξαγάγουν χρήσιμες διμερείς διαπραγματεύσεις στο περιθώριο αυτού του φόρουμ. Η ξεκάθαρη εξαίρεση από την παραδοσιακή αντίθεση του Τόκιο στη χρήση κυρώσεων κατά της Βόρειας Κορέας ήρθε μετά τη δοκιμή της Πιονγκγιάνγκ τον Αύγουστο του 1998, όταν ένα βαλλιστικό βλήμα Taepodong πέρασε πάνω από το βόρειο τμήμα του κεντρικού Ιαπωνικού νησιού Χόνσχου.

Η Ιαπωνία αντέδρασε σε αυτή την εξέλιξη αναστέλλοντας τη χρηματοδότησή της στον Οργανισμό Ενεργειακής Ανάπτυξης της Κορεατικής Χερσονήσου (KEDO) , το όργανο που ήταν επιφορτισμένο με την εποπτεία της εφαρμογής του Συμφωνημένου Πλαισίου του 1994, καθώς και την επισιτιστική βοήθεια στη Βόρεια Κορέα. Επιπλέον διέκοψε την αεροπορική σύνδεση, αλλά και τις διμερείς συνομιλίες για την εξομάλυνση των σχέσεων των δύο χωρών. Ωστόσο, η σταθερή θέση του Τόκιο σχετικά με τη χρήση κυρώσεων κατά της Βόρειας Κορέας, ήταν ότι γενικά τα μέτρα αυτά θα έπρεπε να εφαρμόζονται μόνο σε περίπτωση που εγκρίθηκαν με ψήφισμα των Ηνωμένων Εθνών, ή ως αποτέλεσμα πολυεθνικής συμφωνίας. Πράγματι, αυτή ήταν μια νομική απαίτηση σύμφωνα με τους όρους του Ιαπωνικού νόμου για το ξένο συνάλλαγμα και τον έλεγχο του εξωτερικού εμπορίου.

Τον Μάιο του 2003, ο Πρωθυπουργός κ. Junichiro Koizumi ανακοίνωσε στην προεκλογική του συνάντηση με τον Πρόεδρο Μπους, ότι η Ιαπωνία θα μπορούσε να επιβάλει κυρώσεις που συνεπάγονται την απαγόρευση των ιαπωνικών εμβασμάτων στη Βόρεια Κορέα, κάτι το οποίο επιθυμούσαν οι ΗΠΑ. Η επανερμηνεία του νόμου για το ξένο συνάλλαγμα και τον έλεγχο του εξωτερικού εμπορίου από τον Koizumi

²³Cristopher W. Hughes, *The Politician Economy Of Japanese Sanctions Towards North Korea: Domestic Coalitions and International Systemic Pressures*, σελ.461

προέκυψε μετά από κυβερνητική σύσκεψη σχετικά με τον αριθμό των χωρών που έπρεπε να αποτελέσουν μια «διεθνή προσπάθεια» για την επιβολή κυρώσεων. Η ελάχιστη απαίτηση της νομοθεσίας ερμηνεύθηκε σε δύο χώρες, εκ των οποίων η Ιαπωνία θα ήταν προφανώς μία και, στην περίπτωση αυτή, οι ΗΠΑ θα ήταν η δεύτερη. Στα τέλη Ιανουαρίου του 2004, η Ιαπωνική Βουλή προχώρησε ακόμη περισσότερο με την τροποποίηση του νόμου περί ανταλλαγής και ελέγχου του εξωτερικού εμπορίου, ώστε να δοθεί η δυνατότητα στην Ιαπωνία να διακόψει μονομερώς τα εμβάσματα και να επιβάλει επίσης την απαγόρευση των εξαγωγών προς την Βόρεια Κορέα, καθώς και να απαγορεύσει των ελλιμενισμό των ιαπωνικών πλοίων στα βορειοκορεατικά λιμάνια.

Στη συνέχεια επεκτάθηκε ακόμη περισσότερο η ιαπωνική χρήση μονομερών κυρώσεων κατά της Βόρειας Κορέας. Τον Μάρτιο του 2005, για παράδειγμα, τροποποιήθηκε μια νέα νομοθεσία σχετικά με την ευθύνη για την πετρελαϊκή ρύπανση ώστε να απαιτείται από όλα τα ξένα σκάφη που ζυγίζουν περισσότερους από 100 τόνους να είναι ασφαλισμένα για να μπορέσουν να εισέλθουν σε ιαπωνικούς λιμένες. Δεδομένου ότι μόνο το 2,5% των εκτιμώμενων 1.000 πλοίων της Βόρειας Κορέας που αγκυροβόλησαν σε ιαπωνικούς λιμένες είχε στην πραγματικότητα τέτοια ασφάλιση, το μέτρο αυτό ουσιαστικά ισοδυναμούσε με *de facto* κυρώσεις κατά της Βόρειας Κορέας. Η Ιαπωνία επέβαλε περαιτέρω μονομερείς κυρώσεις κατά της Βόρειας Κορέας μετά τις δοκιμές πυραύλων του Ιουλίου του 2006, οι οποίες ενισχύθηκαν σημαντικά μετά την πυρηνική δοκιμή της Βορείου Κορέας τον Οκτώβριο του 2006, μετά την οποία το Τόκυο απαγόρευσε όλα τα πλοία της Βόρειας Κορέας από τους ιαπωνικούς λιμένες.

Είναι αξιοσημείωτο ότι σε όλη αυτή «καταιγίδα» κυρώσεων που επέβαλε το Ιαπωνικό κράτος στη Βόρεια Κορέα εξαιτίας της πυρηνικής δραστηριότητας που αυτή είχε αναπτύξει, η στάση των ιαπωνικών ιδιωτικών επιχειρήσεων ήταν πλήρως εναρμονισμένη με την πολιτική της ιαπωνικής κυβέρνησης.

Η Ιαπωνία υπήρξε ένθερμος υποστηρικτής των κυρώσεων που είχε επιβάλλει ο ΟΗΕ στην Βόρεια Κορέα μέσω των ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας και για την εφαρμογή τους συνεργάστηκε στενά με τις ΗΠΑ. Τα ιαπωνικά κίνητρα για την επιβολή κυρώσεων κατά της Βόρειας Κορέας βασιζόταν σε τρεις λόγους.

Πρώτα απ' όλα, επιβλήθηκαν κυρώσεις για εσωτερικούς λόγους που σχετίζονται με το ανεπίλυτο ζήτημα των Ιαπώνων πολιτών που απήχθησαν από τη Βόρεια

Κορέα κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970 και της δεκαετίας του 1980²⁴. Από την οπτική γωνία του Τόκιο, τα βασικά σημεία της διαμάχης αφορούν τον αριθμό των Ιαπώνων πολιτών που απήχθησαν από τη Βόρεια Κορέα αλλά και το ότι παραμένει άγνωστη η τύχη τους. Το ζήτημα παραμένει ιδιαίτερα «ζεστό» στην ιαπωνική εγχώρια πολιτική και λαμβάνει ευρεία κάλυψη στα ιαπωνικά μέσα ενημέρωσης. Συχνές ήταν οι διαμαρτυρίες των οικογενειών των απαχθέντων, όπως αυτές που διεξήχθησαν τον Ιούνιο του 2005, όταν περίπου 100 οικογένειες και οι υποστηρικτές τους συγκεντρώθηκαν έξω από τα γραφεία του πρωθυπουργού Koizumi. Ανταποκρινόμενοι σε αυτές τις πιέσεις, οι ιαπωνικές κυβερνήσεις αρνήθηκαν να εξομαλύνουν τις διπλωματικές σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών μέχρι να επιλυθεί το ζήτημα.

Δεύτερον, το Τόκιο έχει επίσης επιβάλει κυρώσεις προκειμένου να επηρεάσει τις πολιτικές της Πιονγκγιάνγκ, ιδίως σε σχέση με το ζήτημα των απαγωγών και τη βορειοκορεατική πυρηνική δραστηριότητα. Όσον αφορά το πρώτο από αυτά τα θέματα, τον Νοέμβριο του 2003, ο Koizumi απειλούσε να εφαρμόσει κυρώσεις κατά της Βόρειας Κορέας σε περίπτωση που η Πιονγκγιάνγκ συνέχιζε να αρνείται να αντιμετωπίσει το ζήτημα των απαγωγών. Όπως και οι ΗΠΑ, η Ιαπωνία χρησιμοποίησε επίσης την χαλάρωση των κυρώσεων ως κίνηση καλής θελήσεως σε σχέση με αυτό το ζήτημα, συμφωνώντας τον Ιούνιο του 2008 να παραιτηθεί εν μέρει από τις κυρώσεις κατά της Βόρειας Κορέας, αφού η Πιονγκγιάνγκ υποσχέθηκε να διεξάγει νέα έρευνα για τις απαγωγές. Λόγω όμως της μικρής προόδου επί του θέματος αυτού και σε απάντηση της εγχώριας πίεσης, τον Οκτώβριο του 2008, το Τόκιο ανακοίνωσε ότι τελικά δεν πρόκειται να άρει τις εν λόγω κυρώσεις. Σχετικά με τις πυρηνικές δοκιμές της Πιονγκγιάνγκ, η Ιαπωνία θεωρούσε ότι από την στιγμή που η διπλωματία δεν μπορούσε να βρει λύση στο πρόβλημα, η επιβολή κυρώσεων αποτελούσε μονόδρομο στην προσπάθεια συνετισμού της Βόρειας Κορέας²⁵.

Τέλος, το Τόκιο επέβαλε κυρώσεις στο πλαίσιο της πυρηνικής κρίσης στη Βόρειο Κορέα προκειμένου να αποδείξει την ικανότητά του να ηγηθεί σε περιφερειακές και παγκόσμιες υποθέσεις. Παρά το γεγονός ότι έχει ασχοληθεί όλο και περισσότερο με μια σειρά ειρηνευτικών επιχειρήσεων (όπως αυτές της Καμπότζης, του Ανατολικού Τιμόρ και της Μοζαμβίκης) και τις επιχειρήσεις αντιμετώπισης φυσικών καταστροφών (όπως το τσουνάμι του Ινδικού Ωκεανού το 2004), η Ιαπωνία αντιλαμβάνεται ότι για να καταλάβει ηγετική θέση ως δρώντας στο παγκόσμιο περιβάλλον θα

²⁴ Πρόκειται για τις απαγωγές τουλάχιστον 17 ιαπώνων πολιτών από τη δυτική πλευρά της Ιαπωνίας αλλά και από δύο ευρωπαϊκές χώρες (την Ισπανία και τη Δανία) από το 1977 και μέχρι το 1983.

²⁵Kang and Lee *Treading Water Little Progress Comparative Connections*, vol.9 Jul 2007

πρέπει να μπορεί να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά ζητήματα, που άπτονται θεμάτων της παγκόσμιας ασφαλείας και είναι βέβαιο, ότι η πυρηνική συμπεριφορά της Βορείου Κορέας αποτελεί τέτοιο ζήτημα.

2.4 Κινεζικές κυρώσεις

Η Κίνα εμφανιζόταν ιδιαίτερα απρόθυμη σε σχέση με την Ιαπωνία στο να επιβάλλει κυρώσεις κατά της Βόρειας Κορέας. Τον Μάρτιο του 2003, για παράδειγμα, ένας Κινέζος αξιωματούχος εξέφρασε δημοσίως την άποψη ότι οι κυρώσεις δεν είναι η κατάλληλη μέθοδος και ότι θα περιπλέξουν ακόμα περισσότερο την κατάσταση. Κατά συνέπεια αυτής της άποψης, τον ίδιο μήνα το Πεκίνο αρνήθηκε να συμμετάσχει σε συναντήσεις για την κατάρτιση μιας δήλωσης του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, που καταδίκασε τις πυρηνικές δραστηριότητες της Βόρειας Κορέας, κυρίως με το σκεπτικό ότι το επόμενο λογικό βήμα μετά την έκδοση μιας τέτοιας δήλωσης θα ήταν η επιβολή κυρώσεων κατά της Πιονγκγιάνγκ. Η λογική που στηρίζει την επίσημη θέση της Κίνας σχετικά με τη χρήση κυρώσεων έναντι της Βόρειας Κορέας ήταν ουσιαστικά ότι οι εμπορικές σχέσεις της Κίνας με τη Βόρεια Κορέα ήταν απολύτως ξεχωριστές από το πυρηνικό ζήτημα και ότι δεν θα έπρεπε να διακοπούν μέσω ενός ψηφίσματος, που θα καταδίκασε την τελευταία για την πυρηνική της δραστηριότητα²⁶. Είχε την άποψη ότι πρέπει να δοθεί περισσότερος χρόνος στην διαβούλευση και να πραγματοποιηθούν περισσότερες προσεγγίσεις προτού καν να προβλεφθούν κυρώσεις, διότι, όπως ισχυρίστηκε, οι προσεγγίσεις αυτές θα επηρέαζαν ευνοϊκά την πολιτική της Πιονγκγιάνγκ.

Η παραδοσιακή αντίθεση του Πεκίνου στη χρήση κυρώσεων βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην παραδοχή ότι τα μέσα αυτά παραβιάζουν μια βασική αρχή της κινεζικής εξωτερικής πολιτικής, αυτή της μη παρέμβασης. Στην περίπτωση της Βόρειας Κορέας και όσο αφορά την ασφάλεια, οι κινέζοι ανησυχούσαν για την απρόβλεπτη αντίδραση της Πιονγκγιάνγκ στην επιβολή κυρώσεων. Φοβόταν ότι η Βόρεια Κορέα θα αντιδρούσε στρατιωτικά σε οποιαδήποτε τέτοια εξέλιξη, με βάση τις προηγούμενες δηλώσεις των βορειοκορεατών κατά τη διάρκεια της πυρηνικής κρίσης του 1993-94, ότι θα μετατρέψουν τη Σεούλ σε «θάλασσα της φωτιάς». Μια στρατιωτική αντίδραση της Πιονγκγιάνγκ θα είχε, από την πλευρά της Κίνας, αποσταθεροποιητικές

²⁶J.KahnandD.Sanger, *China Rules Out Using Sanctions on North Korea*, New York Times, 11 May 2005

περιφερειακές επιπτώσεις, οι οποίες θα απειλούσαν τους εντυπωσιακούς ρυθμούς της κινεζικής οικονομικής ανάπτυξης.

Το Πεκίνο εξέφραζε επίσης ανησυχίες σχετικά με το ενδεχόμενο οι κυρώσεις να δημιουργήσουν σοβαρή οικονομική αποδιοργάνωση, στη Βόρεια Κορέα προκαλώντας κατάρρευση του καθεστώτος και, στη συνέχεια, οδηγώντας μεγάλο αριθμό προσφύγων στα σύνορα της Κίνας.. Από ιστορικής απόψεως, η Κίνα ήταν επίσης απρόθυμη να επιβάλει κυρώσεις, δεδομένων των παραδοσιακών αμυντικών δεσμών μεταξύ των δύο εθνών²⁷. Η Κίνα υπέστη - σύμφωνα με μία επίσημη κινεζική εκτίμηση - περίπου 360.000 απώλειες μάχης κατά τη διάρκεια του Κορεατικού πολέμου, δημιουργώντας έναν ισχυρό ιστορικό δεσμό μεταξύ των δύο χωρών²⁸. Από στρατηγικής άποψης, το Πεκίνο θεώρησε ως αναγκαία επίσης τη διατήρηση στενών σχέσεων με την Πιονγκγιάνγκ στο πλαίσιο του αναδυόμενου στρατηγικού ανταγωνισμού με τις ΗΠΑ, δεδομένης ιδίως της ικανότητας των βορειοκορεατικών ενόπλων δυνάμεων να ενεργούν ως το αντίπαλο δέος της στρατιωτικής εισχώρησης της Αμερικής στη Νότια Κορέα. Παρόλο που η περίπτωση της ένοπλης σύρραξης Κίνας και των Ηνωμένων Πολιτειών δεν είναι ιδιαίτερα πιθανή, και οι δύο πλευρές προετοιμάζουν στρατηγικές για το χειρότερο σενάριο, ενώ ο στρατηγικός στόχος της Πιονγκγιάνγκ είναι να βρει τρόπους να επωφεληθεί από πιθανή αντιπαράθεση μεταξύ της Κίνας και των Ηνωμένων Πολιτειών για να προωθήσει τα δικά της συμφέροντα.

Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής των ΗΠΑ έχουν παροτρύνει το Πεκίνο να χρησιμοποιήσει τη στενή σχέση του με τη Βόρεια Κορέα για να επηρεάσει την πυρηνική πολιτική της Πιονγκγιάνγκ. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στο αυξανόμενο επίπεδο οικονομικής εξάρτησης της Βόρειας Κορέας από την Κίνα ως δυνητικό μέσο άσκησης πίεσης. Αν και τα δεδομένα δεν είναι εύκολο να επαληθευτούν, οι πιο αξιόπιστες εκτιμήσεις δείχνουν ότι η Κίνα παρέχει στη Βόρεια Κορέα περίπου το 90% του πετρελαίου της, το 80% των καταναλωτικών αγαθών και το 45% των τροφίμων. Ενδεικτικό επίσης είναι το ισοζύγιο του διμερούς εμπορίου μεταξύ των δύο χωρών, όπου η Βόρεια Κορέα παρουσιάζει το σημαντικό και μάλιστα αυξανόμενο εμπορικό έλλειμμα των 994,6 εκατ. δολαρίων με την Κίνα²⁹. Έχοντας αυτό υπόψη, τον Απρίλιο του 2005, ο υφυπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ, Κρίστοφερ Χιλ, διατύπωσε την πρόταση ότι η Κίνα θα μπορούσε να προχωρήσει σε μια διακοπή των προμηθειών καυσίμων

²⁷ «Απάντηση του Κινέζου ηγέτη Μao Τσετσουγκ στους Αμερικάνους που υποστήριζαν την Εθνικιστική Κίνα

²⁸ Andrew Scobell, *China and North Korea: From Comrades-in-arms to Allies at Arm's Length*, p.2

²⁹ *North Korea: Country Profile 2008*, Economic intelligent Unit, p.20

της Βόρειας Κορέας, ως μέσο άσκησης πίεσης κατά της Πιονγκιάνγκ, η οποία όμως πρόταση δεν κρίθηκε εφαρμόσιμη από το Πεκίνο³⁰.

Είναι ενδιαφέρον, ωστόσο, ότι από το 2003 το Πεκίνο έχει δείξει αυξημένη προθυμία να εφαρμόσει μια σειρά μονομερών κυρώσεων κατά της Βόρειας Κορέας. Τον Μάρτιο του ίδιου έτους, για παράδειγμα, η Κίνα πιστεύεται ότι διέκοψε την παροχή έναν αγωγό πετρελαίου στη Βόρεια Κορέα για μια περίοδο τριών ημερών. Παρόλο που το Πεκίνο ισχυρίζεται ότι η διακοπή αυτή δεν ήταν σκόπιμη αλλά ήταν αποτέλεσμα τεχνικού προβλήματος, υπάρχει η υπόθεση ότι ήταν στην πραγματικότητα μια κίνηση σχεδιασμένη να πιέσει την Πιονγκιάνγκ να συμμετάσχει σε τριμερείς συνομιλίες με την Κίνα και τις ΗΠΑ. Σύμφωνα με μια λογική ανάλυσης, το Πεκίνο επιδίωξε να στείλει ένα μήνυμα στη Βόρεια Κορέα ότι θα μπορούσαν να ακολουθήσουν πιο σταθερές κυρώσεις εάν δεν επέλεγε να συμμετάσχει σε αυτές τις συνομιλίες για την αντιμετώπιση του πυρηνικού προβλήματος. Επίσης, κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η Κίνα περιόρισε τις παραδόσεις πετρελαίου της στη Βόρεια Κορέα, μεταξύ Σεπτεμβρίου και Νοεμβρίου 2006 και πάλι τον Φεβρουάριο και τον Μάρτιο του 2007, προφανώς για να επηρεάσει την πυρηνική πολιτική της Πιονγκιάνγκ. Η Κίνα βοήθησε τις αμερικανικές προσπάθειες να επιβληθούν οικονομικές κυρώσεις με τη δέσμευση τραπεζικών λογαριασμών της Βόρειας Κορέας στην Banco Delta Asia, βεβαίως για λόγους που σχετίζονται επίσης με την προστασία των κινεζικών τραπεζών και επέβαλε περαιτέρω οικονομικές κυρώσεις μετά τη βορειοκορεατική πυρηνική δοκιμή του Οκτωβρίου 2006. Οι Κινεζικές πωλήσεις στρατιωτικού υλικού στη Βόρεια Κορέα περιορίστηκαν σημαντικά κατά την τελευταία δεκαετία, με τη Βόρεια Κορέα να αποκτά τώρα το μεγαλύτερο μέρος του στρατιωτικού εξοπλισμού της από τη Ρωσία και το Καζακστάν. Κινέζοι αξιωματούχοι θεώρησαν μάλιστα ότι τυχόν επιβολή κυρώσεων σε είδη διατροφής θα είχαν το μεγαλύτερο αντίκτυπο στην Πιονγκιάνγκ. Εν τέλει, όμως, τέτοιου είδους μέτρα αποφεύχθηκαν για ανθρωπιστικούς λόγους και από ανησυχία για την κοινωνική αστάθεια που θα μπορούσαν να προκαλέσουν αυτές οι κυρώσεις στη Βόρεια Κορέα.

Παρόλο που η Κίνα ακολούθησε παραδοσιακά μια στρατηγική αποχής ή μη συμμετοχής κατά την ψηφοφορία στο Συμβούλιο Ασφαλείας³¹, τα τελευταία χρόνια έχει δεσμευτεί και στα τρία ψηφίσματα που στοχεύουν στη Βόρεια Κορέα. Αυτό συμβαίνει παρά το γεγονός ότι το καθένα περιλαμβάνει και αυστηρότερα μέτρα κυ-

³⁰ Glenn Kesler, *China Rejected US Suggestion to Cut off Oil to Pressure North Korea*, The Washington Post, 7 May 2005

³¹ Yitzhak Shichor, *China's Voting Behaviour in the UN Security Council*, China Brief, May 2007

ρώσεων. Στην περίπτωση της απόφασης 1695 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, για παράδειγμα, η Κίνα συμφώνησε τελικά να προσυπογράψει το σχέδιο ψηφίσματος που υπέβαλε η Ιαπωνία, αφού υποβλήθηκε πολύ πιο ήπια έκδοση της αρχικής και μόνο μετά από κατάργηση των ρητών αναφορών στο κεφάλαιο VII του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, που επέτρεπαν τη χρήση στρατιωτικής δύναμης ως απάντηση στις προκλήσεις της Βόρειας Κορέας³². Ήταν λιγότερο διατεθειμένη να υποστηρίξει την εφαρμογή κυρώσεων μέσω του ΟΗΕ μετά την εκτόξευση πυραύλων της Βόρειας Κορέας τον Απρίλιο του 2009, υποστηρίζοντας το δικαίωμα της Πιονγκγιάνγκ να εκτοξεύσει δορυφόρο για ειρηνική χρήση. Με την ευκαιρία αυτή, το Πεκίνο αντιτάχθηκε σθεναρά στην εισαγωγή ενός νέου ψηφίσματος, ευνοώντας όμως την έκδοση Προεδρικής Δήλωσης του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών για την ανανέωση των κυρώσεων που επιβλήθηκαν βάσει του ψηφίσματος 1718. Μετά την πυρηνική δοκιμή της Βόρειας Κορέας, η Κίνα εξέφρασε μεγαλύτερη προθυμία να υποστηρίξει ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας. Για άλλη μια φορά, ωστόσο, εξακολούθησε να επιμένει να δοθεί προτεραιότητα σε μια διπλωματική λύση στη πυρηνική κρίση της Βόρειας Κορέας.

Η παρατεταμένη απροθυμία να χρησιμοποιήσει την πλήρη ισχύ των κυρώσεων, είναι σαφές ότι διαφοροποιήθηκε με τη χρήση αυτών των μέσων, μετά το 2003. Η τάση αυτή αντικατοπτρίζεται σε έρευνες που διεξήχθησαν από την εφημερίδα "Global Times" που εκδίδεται στην αγγλική γλώσσα από το κινεζικό κομμουνιστικό κόμμα. Μια δημοσκόπηση, για παράδειγμα, αποκάλυψε ότι περίπου τα δύο τρίτα του κινεζικού κοινού θεώρησαν ότι το Πεκίνο πρέπει να αναλάβει ακόμη πιο έντονες ενέργειες, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης κυρώσεων, για την επίλυση του πυρηνικού προβλήματος της Βόρειας Κορέας. Ομοίως, οι μισοί από τους 20 κορυφαίους κινέζους εμπειρογνώμονες εξωτερικής πολιτικής που ρωτήθηκαν από την εφημερίδα εξέφρασαν την υποστήριξή τους στη χρήση σκληρότερων κυρώσεων κατά της Πιονγκγιάνγκ³³.

Υπάρχουν ορισμένοι σημαντικοί παράγοντες που εξηγούν αυτή την αυξανόμενη προθυμία να επιβάλλουν κυρώσεις στο πλαίσιο της πυρηνικής κρίσης στη Βόρειο Κορέα. Η Κίνα υποστηρίζει τις κυρώσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ κατά της Βόρειας Κορέας, ως μέρος μιας ευρύτερης στρατηγικής προβολής της εικόνας της ως υπεύθυνη μεγάλη δύναμη, ταυτόχρονα με την προσπάθεια οικοδόμησης

³² Αν και η Κίνα συνηγόρησε κάποια άρθρα του κεφαλαίου VII του Χάρτη να παραμείνουν στο ψήφισμα

³³ Hui Zhang, *The North Korean Nuclear Test :The Chinese Reaction*.

μιας πιο ισχυρής και εποικοδομητικής διμερούς σχέσης με τις ΗΠΑ. Επίσης, αντικατοπτρίζει την αυξανόμενη απογοήτευση του Πεκίνου με το βορειοκορεατικό καθεστώς, στο βαθμό που οι προκλήσεις του Πιονγκγιάνγκ υπονόμευσαν τις προσπάθειες του Πεκίνου για την επίτευξη διπλωματικής λύσης στην πυρηνική κρίση της Βόρειας Κορέας, μέσω της διαδικασίας διαπραγμάτευσης. Η υποστήριξη της Κίνας για το ψήφισμα 1874 του Συμβουλίου Ασφαλείας, για παράδειγμα, φανέρωσε εν μέρει την επιθυμία της να τιμωρήσει την Πιονγκγιάνγκ, η οποία σύμφωνα με πληροφορίες παρείχε στην κινεζική ηγεσία προειδοποίηση μικρότερη των 30 λεπτών για την πραγματοποίηση της πυρηνικής δοκιμής τον Μάιο του 2009³⁴.

Ωστόσο, το καθοριστικό χαρακτηριστικό της χρήσης από την Κίνα κυρώσεων κατά της Βόρειας Κορέας ήταν ο διακριτικός τρόπος με τον οποίο τα εν λόγω μέτρα χρησιμοποιήθηκαν. Πράγματι, μπορεί να γίνει μια ισχυρή υπόθεση, ότι όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο της διακριτικής ευχέρειας που ασκεί η Κίνα κατά την επιβολή κυρώσεων κατά της Βόρειας Κορέας, τόσο σοβαρότερη είναι η πρόθεσή της να επηρεάσει πραγματικά την πολιτική και την συμπεριφορά της Πιονγκγιάνγκ. Αυτό μπορεί να διαπιστωθεί σε σχέση με το φάσμα των μονομερών κυρώσεων που η Κίνα επέβαλε κατά της Πιονγκγιάνγκ, οι οποίες εφαρμόστηκαν κατά τρόπο αρκετά μυστικοπαθή αλλά σαφώς και με σκοπό να επηρεαστεί η άσκηση πολιτικής του βορειοκορεατικού καθεστώτος. Αυτό υποδηλώνει ότι η Κίνα θεωρεί τις κυρώσεις ως μέσο που της παρέχει τη δυνατότητα να εκτελέσει ορισμένες σημαντικές ενέργειες, όπως η ενθάρρυνση της Βόρειας Κορέας να επιστρέψει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων κατά τις περιόδους κατά τις οποίες είχαν διακοπεί οι συνομιλίες.

Φυσικά, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η εφαρμογή αυτών των μέτρων δεν ήταν άνευ κόστους για την Κίνα, καθώς συχνά οδήγησε σε κρίση στις σχέσεις με την Πιονγκγιάνγκ³⁵. Ωστόσο, το Πεκίνο φαίνεται να αισθάνεται πολύ πιο άνετα με τη μονομερή, παρά με την πολυμερή εφαρμογή των κυρώσεων, σε μεγάλο βαθμό λόγω της μεγαλύτερης άνεσης που έχει να ελέγχει τον τρόπο με τον οποίο εφαρμόζονται τα μέτρα αυτά. Για αυτό, η στάση της Κίνας να υποστηρίζει πολυμερή μέτρα μέσω του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, για την αντιμετώπιση της βορειοκορεατικής πυρηνικής κρίσης, παρέμεινε κάπως επιφυλακτική.

³⁴Hui Zhang, *The North Korean Nuclear Test :The Chinese Reaction*

³⁵ Shi Yinhong, *China and North Korea nuclear issue: competing interests and Persistent Policy Dilemmas*, Korean Journal of Defense Analysis, pp33-47, 01 March 2007.

2.5 Ρωσικές και ευρωπαϊκές κυρώσεις

Σε σχέση με τις άλλες μεγάλες δυνάμεις που εξετάζονται στο παρόν κεφάλαιο, η επιρροή και η εμπλοκή τόσο της ΕΕ όσο και της Ρωσίας ήταν αμελητέα στο πλαίσιο αντιμετώπισης της πυρηνικής κρίσης της Βόρειας Κορέας, αν και κατά τα πρώτα χρόνια του εικοστού πρώτου αιώνα, υπήρξε κάποια αισιοδοξία ότι οποιοσδήποτε από τους δύο αυτούς δρώντες θα μπορούσε ενδεχομένως να βοηθήσει στην επίλυση της κρίσης. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η ΕΕ έδειξε έντονο ενδιαφέρον για τα πυρηνικά θέματα της Βόρειας Κορέας. Οι Βρυξέλλες καθιέρωσαν διπλωματικές σχέσεις με την Πιονγκγιάνγκ τον Μάιο του 2001, οπότε και ανέπτυξαν μια στρατηγική υποστήριξης της. Πράγματι, μόλις το 2003, η ΕΕ αντιτάχθηκε δημοσίως στη χρήση κυρώσεων³⁶ κατά της Βόρειας Κορέας. Την παραμονή της επίσκεψης στη Σεούλ τον Φεβρουάριο του ίδιου έτους, για παράδειγμα, ο υπεύθυνος εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ Χαβιέ Σολάνα δήλωσε: «Δεν νομίζω ότι είναι η κατάλληλη στιγμή να επιβληθούν κυρώσεις. Νομίζω ότι οι κυρώσεις θα συμβάλλουν στο αντίθετο από αυτό που θέλουμε να πετύχουμε το οποίο είναι να αντιμετωπίσουμε την κρίση.³⁷»

Οι προσδοκίες ήταν επίσης υψηλές κατά τις αρχές του εικοστού πρώτου αιώνα, στο ότι και η Μόσχα θα μπορούσε να είναι σε θέση να δώσει λύση στην παρατεταμένη πυρηνική κρίση στη Βόρειο Κορέα. Τον Οκτώβριο του 2002, μια εποχή κατά την οποία οι διπλωματικές διαπραγματεύσεις είχαν σταματήσει μετά από τους ισχυρισμούς του υπουργού Εξωτερικών των ΗΠΑ, James Kelly, για ένα μυστικό πρόγραμμα των βορειοκορεατών, εμπλουτισμού ουρανίου, Η Ρωσία πιθανόν να ήταν η καλύτερη περίπτωση για να ξεκινήσει διαπραγματεύσεις με τη Βόρεια Κορέα. Αυτή η ελπίδα προήλθε εν μέρει από το γεγονός ότι η Βόρεια Κορέα και η πρώην Σοβιετική Ένωση απολάμβαναν στενούς δεσμούς κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, δεδομένης της κοινής τους κομμουνιστικής ιδεολογίας. Βέβαια πρέπει να σημειωθεί ότι η επιρροή της Μόσχας μειώθηκε σημαντικά κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, ιδιαίτερα κατά την προσέγγιση της Πιονγκγιάνγκ με την κυβέρνηση Κλίντον.

Η Ρωσία επανήλθε διπλωματικά στο προσκήνιο γύρω από τη βορειοκορεατική κρίση τον Ιούλιο του 2000, όταν ο Πρόεδρος Βλαντιμίρ Πούτιν πραγματοποίησε μια ιστορική επίσκεψη στην Πιονγκγιάνγκ, μια επίσκεψη που ανταποδόθηκε από τον

³⁶ Η Ευρωπαϊκή Ένωση χρησιμοποιεί τον όρο «περιοριστικά μέτρα» (restrictive measures), ενώ το ΣΑ/ΟΗΕ τον όρο «κυρώσεις» (sanctions). Πρέπει να διευκρινιστεί ότι οι δύο όροι «κυρώσεις» και «περιοριστικά μέτρα» χρησιμοποιούνται εναλλακτικά ως συνώνυμοι, στην διεθνή βιβλιογραφία και αρθρογραφία, με την έννοια των μέτρων που έχουν αμιγώς ή ως επί το πλείστο οικονομικό περιεχόμενο και εξυπηρετούν σκοπούς εξωτερικής πολιτικής, και με αποδέκτες τόσο τρίτα κράτη όσο και ιδιώτες. Ο όρος «περιοριστικά μέτρα», εισάγεται για πρώτη φορά με τη Συνθήκη της Λισαβόνας στο άρθρο 215.

³⁷ *UN Sanctions on NK Won't Work: EU Leader*, Korea Herald, 13 Feb 2003

ηγέτη της Βόρειας Κορέας Kim Jong-il. Αμέσως μετά την αποχώρηση της Βόρειας Κορέας από τη Συνθήκη για τη μη διάδοση των πυρηνικών όπλων στις αρχές Ιανουαρίου 2003, η Ρωσία προσπάθησε και πάλι να επιδιώξει την ανάληψη της διπλωματικής πρωτοβουλίας, προτείνοντας ένα «πακέτο» που περιελάμβανε εγγύηση ασφάλειας στη Βόρεια Κορέα, ανθρωπιστική και οικονομική βοήθεια, καθώς και τη δημιουργία ζώνης απαλλαγμένης από πυρηνικά όπλα στην κορεατική χερσόνησο. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, οι ρώσοι αξιωματούχοι επανειλημμένα εξέφρασαν την αντίθεσή τους στη χρήση κυρώσεων, όπως στα τέλη Ιανουαρίου 2003, όταν ο υπουργός Εξωτερικών Ιγκόρ Ιβάνοβ υποστήριξε: «Σήμερα θα ήταν αδικαιολόγητο να καταφύγουμε σε κάθε είδους πιέσεις στη Βόρεια Κορέα μέσω κυρώσεων ή μέσω απειλών, διότι αυτό θα μπορούσε να καταστήσει ακόμα πιο δύσκολη την κατάσταση».

Οι Βρυξέλλες δέχθηκαν περισσότερο την εφαρμογή κυρώσεων στην περίπτωση της Βόρειας Κορέας, σε μεγάλο βαθμό μετά την πρώτη πυρηνική δοκιμή τον Οκτώβριο του 2006. Μέχρι σήμερα, η ΕΕ έχει εφαρμόσει όλα τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών που περιέχουν κυρώσεις κατά του βορειοκορεατικού καθεστώτος. Έχει επίσης επιδείξει κάποια προθυμία να προχωρήσει περαιτέρω προσθέτοντας δικές του κυρώσεις. Τον Νοέμβριο του 2006, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης επέκτεινε το ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ ώστε να καλύπτει και άλλα συμβατικά όπλα όπως και άλλα αγαθά και υλικά τεχνολογίας. Κάτι αντίστοιχο πραγματοποιήθηκε και με το ψήφισμα του ΟΗΕ τον Ιούλιο του 2009.

Η Μόσχα συμφώνησε με το Πεκίνο, μετά τις δοκιμές πυραύλων της Βόρειας Κορέας τον Ιούλιο του 2006 και αρχικά ήταν αντίθετη στο ισχυρό σχέδιο ψηφίσματος που υπέβαλε η Ιαπωνία. Διευκόλυνε (μετά από αίτημα της Ουάσιγκτον) την άρση των κυρώσεων της Banco Delta Asia κατά της Βόρειας Κορέας, όταν διαπραγματεύθηκε τον Ιούνιο του 2007 την απελευθέρωση των 24 εκατομμυρίων δολαρίων που αφορούσαν λογαριασμούς της Βόρειας Κορέας, στη ρωσική κεντρική τράπεζα³⁸. Όπως και η Κίνα, μετά από την εκτόξευση πυραύλων της Βόρειας Κορέας τον Απρίλιο του 2009, η Ρωσία αντιτάχθηκε στην εισαγωγή οποιουδήποτε νέου ψηφίσματος βάσει των ισχυρισμών της Πιονγκγιάνγκ ότι η δοκιμή χρησιμοποιήθηκε για την εκτόξευση ενός δορυφόρου. Ωστόσο, η ρωσική στάση σκλήρυνε τα επόμενα χρόνια, παρά τη συνεχιζόμενη επιθυμία της να προστατεύσει την Πιονγκγιάνγκ και να αποφύγει τη

³⁸Lee and Choi, *US Sanctions and Treasury Department Actions against North Korea from 1955 to October 2007*, p.15.

λήψη μέτρων που θα μπορούσαν να προκαλέσουν ασφυκτική πίεση στο καθεστώς της. Η απόφαση 1874 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, σε απάντηση της πυρηνικής δοκιμής της Βόρειας Κορέας το Μάιο του 2009, προκάλεσε την άνευ προηγουμένου υποστήριξη της Μόσχας.

Διάφοροι παράγοντες εξηγούν αυτή τη διαφοροποίηση στη ρωσική προσέγγιση. Πρώτον, η Ρωσία ανησυχεί όλο και περισσότερο σχετικά με την προοπτική μιας βορειοκορεατικής δοκιμής πυραύλων που αποτυγχάνει και αποστέλλει θραύσματα στην επικράτειά της, περίπτωση που προβληματίζει ιδιαίτερος και την Ιαπωνία. Η Μόσχα έχει συζητήσει δημοσίως τη δυνατότητα χρήσης πυραύλων επιφανείας-αέρος για την προστασία της επικράτειάς της από τη πιθανότητα αποτυχημένων δοκιμών εκτοξεύσεως πυραύλων στη Βόρειο Κορέα. Η Ρωσία ανησυχεί επίσης για τις πυρηνικές και πυραυλικές δυνατότητες της Βόρειας Κορέας και ειδικότερα για τις συνέπειές τους στην ευρύτερη περιφερειακή σταθερότητα. Δεύτερον και ίσως σημαντικότερο, καθώς η Κίνα γίνεται ολοένα και πιο ανοιχτή στην έναρξη κυρώσεων κατά της Βόρειας Κορέας, η Μόσχα αισθάνθηκε κάποια πίεση να ακολουθήσει ή να διακινδυνεύσει να εκτίθεται ως η μόνη μεγάλη δύναμη που δεν επιθυμεί να υποστηρίξει - τουλάχιστον φαινομενικά - τις διεθνείς προσπάθειες να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις της Πιονγκγιάνγκ.

2.6 Αξιολόγηση και ανάλυση

Όπως συνέβη και κατά την πυρηνική κρίση της Βόρειας Κορέας το 1993-94, η Πιονγκγιάνγκ συνέχισε να αντιδρά επιθετικά στην απειλή ή τη χρήση κυρώσεων εναντίον της. Το βορειοκορεατικό καθεστώς τον Ιανουάριο του 2003 απάντησε στη περίπτωση να χρησιμοποιηθούν κυρώσεις εναντίον του μέσω του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, υποστηρίζοντας ότι μια τέτοια ενέργεια θα θεωρείται ισοδύναμη με πόλεμο³⁹. Αρκετούς μήνες αργότερα τον Ιούνιο του 2003, μάλιστα απειλούσε με απειριόριστα αντίποινα σε περίπτωση επιβολής κυρώσεων υπό την ηγεσία των ΗΠΑ. Είναι ενδιαφέρον το γεγονός ότι η Πιονγκγιάνγκ απειλούσε ότι η Ιαπωνία και όχι η Νότια Κορέα θα ήταν ο στόχος της σε αυτή την περίπτωση. Συνεχίζοντας σε παρόμοια γλώσσα η Πιονγκγιάνγκ απάντησε στην ανακοίνωση του ψηφίσματος 1874 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ «υποσχόμενη» ότι είναι αποφασισμένη να συνεχίσει να

³⁹Doug Struck, *US Signals it Won't Seek Sanctions Against N.Korea; At Talks in Seoul, Pyongyang's Delegates Appeal for unity*, Washington Post, 23 January 2003.

προωθεί το πυρηνικό της πρόγραμμα και έτοιμη να αναλάβει στρατιωτική δράση εάν οι Ηνωμένες Πολιτείες και οι σύμμαχοί της προσπαθήσουν να την απομονώσουν⁴⁰.

Παρά τις συνεχείς διεθνείς αντιδράσεις, δεν υπάρχουν στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι η επιβολή κυρώσεων κατά της Βόρειας Κορέας είχε σημαντική επίπτωση στον επηρεασμό της λήψης αποφάσεων της Πιονγκγιάνγκ. Αυτές οι όποιες παραχωρήσεις που έχει κάνει η Βόρεια Κορέα είναι δύσκολο να διακρίνει κανείς εάν έχουν γίνει ως συνέπεια των κυρώσεων, της διπλωματικής διαδικασίας ή λόγω της συνδυασμένης επιρροής των κυρώσεων και της διπλωματίας.

Μέσα στο 2009 η Βόρεια Κορέα ολοκλήρωσε νέες δοκιμές των πιο καταστρεπτικών όπλων, επανέλαβε την επεξεργασία του πλουτωνίου, παρουσίασε πρόγραμμα εμπλουτισμού ουρανίου, κήρυξε άκυρες όλες τις διμερείς συμφωνίες με τη Νότια Κορέα και απειλούσε με «ανελέητες πυρηνικές επιθέσεις» αν η διεθνής κοινότητα εφαρμόσει τα μέτρα που εγκρίθηκαν από το Συμβούλιο Ασφαλείας, εναντίον της. Η προφανής αδυναμία των κυρώσεων να επηρεάσουν την πυρηνική πολιτική της Πιονγκγιάνγκ δεν είναι εντελώς αναπάντεχη. Η Βόρεια Κορέα, παραμένει μια φτωχή χώρα που αντιμετωπίζει χρόνια οικονομικά, ενεργειακά και ανθρωπιστικά προβλήματα. Το πυρηνικό της πρόγραμμα και το πρόγραμμα βαλλιστικών πυραύλων, αποτελούν ουσιαστικά τα μόνα ισχυρά διαπραγματευτικά χαρτιά του βορειοκορεατικού καθεστώτος. Επιπλέον, όλες οι ενδείξεις δείχνουν ότι η ηγεσία της Βόρειας Κορέας έχει έντονη αίσθηση ανασφάλειας και φόβου για την περίπτωση εξωτερικής εισβολής από τις ΗΠΑ. Φόβος ο οποίος αυξήθηκε αισθητά από την εισβολή στο Ιράκ τον Μάρτιο του 2003. Σε αυτό το πλαίσιο, μπορεί να γίνει αντιληπτό ότι η απροθυμία της Πιονγκγιάνγκ να αλλάξει την πυρηνική της πολιτική είναι σε μεγάλο βαθμό αναμενόμενη, ακόμη και ενόψει των όλο και πιο αυστηρών κυρώσεων.

Αυτό δεν σημαίνει σε καμία περίπτωση ότι οι κυρώσεις που επιβλήθηκαν στη Βόρεια Κορέα δεν είχαν κόστος για την Πιονγκγιάνγκ. Ιδίως οι κυρώσεις που αφορούσαν την Banco Delta Asia φαίνεται ότι είχαν σημαντικές επιπτώσεις στην οικονομία της και της προκάλεσαν τη μεγαλύτερη ανησυχία. Αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι τα μέτρα αυτά καθιστούσαν διστακτικά άλλα διεθνή πιστωτικά ιδρύματα να παρέχουν σκληρό νόμισμα και συγκεκριμένα δολάρια ΗΠΑ, ευρώ και γιεν Ιαπωνίας στις συναλλαγές της Πιονγκγιάνγκ. Θεωρείται επίσης ότι η επιβολή κυρώσεων έχει

⁴⁰Martin Fackler, *Responding to UN Sanctions, North Korea Vows to Produce Nuclear Weapons*, 14 Ιουνίου 2009

επηρεάσει ψυχολογικά την ηγεσία της Πιονγκγιάνγκ, μετά και την προθυμία του Πεκίνου και της Μόσχας να υπογράψουν τα μέτρα αυτά.

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, η Βόρεια Κορέα απολάμβανε την υποστήριξη δύο δρώντων μεγάλης ισχύος, της Σοβιετικής Ένωσης και της Κίνας. Ο καθένας της παρείχε σημαντική οικονομική και στρατιωτική στήριξη. Η στρατηγική αξία του τελευταίου ήταν ιδιαίτερα εμφανής κατά τη διάρκεια του Κορεατικού πολέμου του 1950-53, όταν η κινεζική παρέμβαση διασώζει το Βορρά από την ήττα⁴¹. Από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, ωστόσο, οι κινεζικές και ρωσικές σχέσεις με τον Βόρεια Κορέα έχουν αποδυναμωθεί. Ενώ και οι δύο εξακολουθούν να επιδεικνύουν κάποια τάση προς την προστασία της Πιονγκγιάνγκ από τις χειρότερες επιπτώσεις των κυρώσεων, η προθυμία τους να υπογράψουν τα μέτρα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ ενίσχυσε την αίσθηση απομόνωσης της Βόρειας Κορέας. Ο βασικός στόχος της κοινής στάσης μεταξύ της Αμερικανικής και της Κινεζικής πολιτικής σχετικά με τη χρήση κυρώσεων κατά της Βόρειας Κορέας ήταν η επιθυμία να χρησιμοποιηθούν τα μέσα αυτά για την προσχώρηση της Πιονγκγιάνγκ στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων και την αποδοχή μέτρων αποπυρηνικοποίησης.

Ωστόσο, είναι δύσκολο να καθοριστεί ο αντίκτυπος των κυρώσεων όσον αφορά την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων. Η αμερικανική υπηρεσία πληροφοριών, για παράδειγμα, συχνά αναφέρεται στη δυσκολία συλλογής πληροφοριών στη Βόρεια Κορέα λόγω της εξαιρετικά κλειστής κοινωνίας και της παρανοϊκής ηγεσίας της. Ένα αποδεικτικό στοιχείο που υποστηρίζει την υπόθεση ότι οι κυρώσεις ήταν επιτυχείς στο να υποχρεώσουν την Πιονγκγιάνγκ να διαπραγματευτεί, είναι η συμφωνία της τον Νοέμβριο του 2006 να επιστρέψει στις εξαμερείς συνομιλίες. Αυτό συνέβη μόλις λίγες εβδομάδες μετά την εισαγωγή του ψηφίσματος 1718 από το Συμβούλιο Ασφαλείας και επέτρεψε την συνέχιση των συνομιλιών μετά από διακοπή περίπου ενός έτους. Στην πραγματικότητα, είναι σχεδόν αδύνατο να διακρίνει κανείς με βεβαιότητα εάν οι κυρώσεις προκάλεσαν αυτήν την απόφαση ή αν η αλλαγή πολιτικής της Πιονγκγιάνγκ δεν ήταν τίποτα περισσότερο από μια έξυπνη κίνηση που αποσκοπούσε στο να μειώσει το ιδιαίτερα υψηλό επίπεδο διεθνούς υποστήριξης για τα μέτρα αυτά.

Περισσότερο από όλα, ωστόσο, η ικανότητα των κυρώσεων να επηρεάζουν την πυρηνική πολιτική της Πιονγκγιάνγκ έχει υπονομευθεί σοβαρά λόγω του γεγονότος ότι ο πιο ενθουσιώδης υποστηρικτής των εν λόγω μέτρων, οι ΗΠΑ, δεν ασκεί ουσια-

⁴¹Η απόφαση του Μάο να εμπλακεί επηρεάστηκε από το φόβο ότι τα αμερικανικά στρατεύματα θα απειλούσαν τα κινεζικά σύνορα και κατ' επέκταση θα αμφισβητούσαν την επαναστατική δυναμική της Κίνας.

στικά εμπόριο με τη Βόρεια Κορέα. Ομοίως, η Ιαπωνία, η οποία ήταν ο δεύτερος μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της Βόρειας Κορέας πριν από λιγότερο από μια δεκαετία, αντικαταστάθηκε σε μεγάλο βαθμό από τη Νότια Κορέα, την Ινδία, τη Ρωσία και την Ταϊλάνδη, ως άμεση συνέπεια των εμπορικών περιορισμών που επέβαλε στην Πιονγκγιάνγκ. Η Κίνα, φυσικά, παραμένει ο νούμερο ένα εμπορικός εταίρος της Βόρειας Κορέας και έχει αυξήσει σημαντικά την οικονομική της διείσδυση κατά την τελευταία δεκαετία.

Είναι αξιοσημείωτο ότι, παρά την φαινομενικά περιορισμένη ικανότητα των κυρώσεων να επηρεάσουν τη συμπεριφορά της Πιονγκγιάνγκ, κάθε μία από τις μεγάλες δυνάμεις που εξετάζονται σε αυτό το κεφάλαιο έχει βρει οφέλη για τη χρήση αυτών των μέσων, τα οποία υπερβαίνουν τους αντικειμενικούς στόχους που είχαν τεθεί κατά την επιβολή των κυρώσεων. Οι ΗΠΑ μέσω των κυρώσεων έστειλαν μηνύματα σε τρίτους, ότι μια παρόμοια μοίρα τους περιμένει εάν συνεχίσουν σε παρόμοια πυρηνική διαδρομή με τη Βόρεια Κορέα. Πέραν αυτού του στόχου, οι Αμερικανοί υπεύθυνοι για τη χάραξη πολιτικής βρήκαν χρήσιμες τις κυρώσεις για να ενθαρρύνουν την Ιαπωνία να διαδραματίσει μεγαλύτερο ηγετικό ρόλο στην ανάπτυξη των ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ.

Επίσης οι ΗΠΑ έχουν επίσης επιβάλει τις κυρώσεις με επιδίωξη να αυξήσουν την «απόσταση» μεταξύ της Κίνας και της Βόρειας Κορέας. Η Κίνα έχει επίσης υπογράψει τις αμερικανικές κυρώσεις που έχουν θεσπιστεί μέσω των Ηνωμένων Εθνών με στόχο την εμβάθυνση της συνεργασίας μεταξύ Κίνας και Αμερικής και την προβολή μιας εικόνας υπευθυνότητας. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει επικαλεσθεί ολοένα και περισσότερες κυρώσεις κατά τη διάρκεια της πυρηνικής κρίσης στη Βόρειο Κορέα, με σκοπό να καταστεί περισσότερο χρήσιμη η διπλωματία γύρω από αυτήν την κρίση.

Τέλος, ίσως η καταλληλότερη απεικόνιση του τρόπου με τον οποίο οι κυρώσεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως μέσο για να επηρεάσουν και να διαμορφώσουν τις στρατηγικές σχέσεις μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων, είναι η Ρωσία η οποία ουσιαστικά αναγκάστηκε να υιοθετήσει τις κυρώσεις που επιβλήθηκαν μέσω του Συμβουλίου Ασφαλείας, για να μην εκτίθεται ως η μοναδική μεγάλη δύναμη, που δεν ήταν πρόθυμη να στηρίξει τις διεθνείς προσπάθειες για να αντιμετωπισθεί η συμπεριφορά της Πιονγκγιάνγκ.

Σελίδα σκόπιμα κενή

Κεφάλαιο Τρίτο

Κυρώσεις στο Ιράν

3.1 Ιστορικό των οικονομικών κυρώσεων στο Ιράν

Το ιρανικό ενδιαφέρον για την ανάπτυξη κατασκευής πυρηνικών όπλων χρονολογείται από τον πόλεμο με το Ιράκ (1980-88). Το Ιράν ξεκίνησε πρόγραμμα εμπλουτισμού ουρανίου ως απάντηση σε επιθέσεις χημικών όπλων⁴². Κατόρθωσε δε, να κρατήσει το πρόγραμμα μυστικό για σχεδόν δύο δεκαετίες, παρόλο που οι υποψίες άρχισαν να αυξάνονται κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90 ότι το Ιράν προχωρούσε προς την πυρηνική δραστηριότητα. Εντούτοις, μόνο όταν μια εξόριστη ιρανική αντιφρονούντα ομάδα ανακοίνωσε την ύπαρξη δύο μυστικών πυρηνικών εγκαταστάσεων κατά τη διάρκεια συνέντευξης τύπου τον Αύγουστο του 2002 σε αμερικανική εφημερίδα, έγινε γνωστό το ιρανικό πυρηνικό πρόγραμμα. Μια επιθεώρηση του Διεθνούς Οργανισμού Ατομικής Ενέργειας επιβεβαίωσε την ύπαρξη αυτών των δύο εγκαταστάσεων, εργοστάσιο εμπλουτισμού ουρανίου στο Νατάν, στο κεντρικό Ιράν και εργοστάσιο βαρέος ύδατος στο Αράκ, στο βόρειο τμήμα της χώρας. Αυτό αποτέλεσε ουσιαστικά την έναρξη της ιρανικής πυρηνικής κρίσης.

Η διεθνής κοινότητα αντέδρασε σε αυτές τις εξελίξεις με ευρεία καταδίκη, ενώ ταυτόχρονα καταβλήθηκαν σοβαρές προσπάθειες για τη δέσμευση του Ιράν, το οποίο επέμεινε ότι οι πυρηνικές του δραστηριότητες προορίζονταν για ειρηνικούς σκοπούς, οι οποίες σχετίζονταν κυρίως με την παροχή ενέργειας. Οι ισχυρισμοί αυτοί εξακολουθούν να υπάρχουν, παρά τους πλούσιους πόρους πετρελαίου και φυσικού αερίου που καθιστούν την ανάπτυξη της πυρηνικής ενέργειας αντιοικονομική - και παρά το γεγονός ότι η Τεχεράνη κράτησε τις πυρηνικές της εγκαταστάσεις κρυμμένες από τον κόσμο. Ακολούθησε μια σειρά διαπραγματεύσεων μέχρι το 2005. Στο επίκεντρο αυτών ήταν το ευρωπαϊκό αίτημα διακοπής της δραστηριότητας εμπλουτισμού, με το Ιράν να δηλώνει επανειλημμένα την πρόθεσή του να διατηρήσει το πυρηνικό πρόγραμμά του.

Τον Οκτώβριο του 2003, το Ιράν συμφώνησε να αναστείλει προσωρινά τον εμπλουτισμό σε αντάλλαγμα της μη υποβολής της υπόθεσής του στο Συμβούλιο Ασφαλείας, φοβούμενο τις κυρώσεις που θα μπορούσαν να επιβληθούν. Εντούτοις,

⁴²Το Συμβούλιο Ασφαλείας του Ο.Η.Ε έκανε λόγο για χημικά όπλα που είχαν χρησιμοποιηθεί στον πόλεμο. Παρόλα αυτά, το Ιράκ δεν κατονομαζόταν στις σχετικές αναφορές του Οργανισμού, με αποτέλεσμα η διεθνής κοινότητα να δεχτεί επικρίσεις ότι παρέμενε σιωπηλή ενώ το Ιράκ χρησιμοποιούσε όπλα μαζικής καταστροφής εναντίον των Ιρανών και των Ιρακινών Κούρδων

γρήγορα προέκυψαν σοβαρές διαφωνίες ως προς το τι ακριβώς έπρεπε να καλύψει η αναστολή, και στις αρχές του 2004 έγινε όλο και πιο προφανές ότι το Ιράν εκμεταλλευόταν την ασάφεια για να παραβιάσει ουσιαστικά την συμφωνία. Τον Απρίλιο του ίδιου έτους, το Ιράν πληροφόρησε τον ΔΟΑΕ για την πρόθεσή του να διεξάγει «θερμές δοκιμές» στη μονάδα μετατροπής του ουρανίου. Σε αυτό το σημείο, οι ΗΠΑ, οι οποίες είχαν ζητήσει κυρώσεις από τον Ιούνιο του 2003, όταν οι παραβιάσεις επί των πυρηνικών τεκμηριώθηκαν για πρώτη φορά από τους επιθεωρητές του ΔΟΑΕ, επανέλαβαν έκκληση για επιβολή κυρώσεων μέσω του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών. Οποιαδήποτε αίσθηση αισιοδοξίας ότι το πυρηνικό ζήτημα του Ιράν θα μπορούσε να επιλυθεί μέσω διπλωματικής οδού διαψεύστηκε και η κρίση ξεκίνησε το 2005. Η πιθανότητα να συνδεθεί το πρόγραμμα του Ιράν με ένα πρόγραμμα κατασκευής πυρηνικών όπλων ενισχύθηκε περαιτέρω τον Μάρτιο του 2005, όταν η πακιστανική κυβέρνηση επιβεβαίωσε την εμπλοκή του Ιράν στο διεθνές δίκτυο λαθρεμπορίου όπλων.

Μετά από αυτές τις εξελίξεις, το Συμβούλιο του Διεθνούς Οργανισμού Ατομικής Ενέργειας, τον Σεπτέμβριο του 2005, διαπίστωσε ότι το Ιράν δεν συμμορφώνεται, αλλά δεν υπέβαλε το θέμα στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ μέχρι τον Φεβρουάριο του 2006, οπότε το Ιράν επανέλαβε τον εμπλουτισμό ουρανίου. Το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών εξέδωσε στις 31 Ιουλίου 2006 την απόφαση 1696, η οποία κάλεσε το Ιράν να αναστείλει τις δραστηριότητες εμπλουτισμού ουρανίου εντός ενός μηνός και να συνεργαστεί πλήρως με τον ΔΟΑΕ, με την απειλή οικονομικών και διπλωματικών κυρώσεων. Η προθεσμία αυτή εξέπνευσε τελικά, χωρίς το Ιράν να λάβει διορθωτικά μέτρα. Το Συμβούλιο Ασφαλείας ανταποκρίθηκε στη μη συμμόρφωση του Ιράν υιοθετώντας το ψήφισμα 1737 στις 23 Δεκεμβρίου 2006. Πρόκειται για το πρώτο από μια σειρά τριών ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών που περιέχουν κυρώσεις που αφορούν συγκεκριμένα το Ιράν. Η απόφαση 1737 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών απαίτησε από το Ιράν να αναστείλει αμέσως όλες τις δραστηριότητες εμπλουτισμού του ουρανίου.

Η Απόφαση 1737 κάλεσε επίσης όλα τα κράτη μέλη να εφαρμόσουν σειρά κυρώσεων που αφορούν τα πυρηνικά και βαλλιστικά προγράμματα πυραύλων του Ιράν. Απαιτούσε να ληφθούν μέτρα για την πρόληψη της προμήθειας υλικών και τεχνολογίας που σχετίζεται με τον εμπλουτισμό ουρανίου, και τις δραστηριότητες βαρέος ύδατος. Κάλεσε όλα τα κράτη να αποφύγουν να παράσχουν στο Ιράν τεχνική ή

οικονομική βοήθεια που σχετίζεται με οποιοδήποτε από τα πυρηνικά του προγράμματα, τα κράτη κλήθηκαν επίσης να παγώσουν τα περιουσιακά στοιχεία που βρίσκονται στην επικράτειά τους από συγκεκριμένα πρόσωπα ή οντότητες, που προσδιορίζονταν σε παράρτημα του ψηφίσματος. Το ψήφισμα 1737 άφηνε περιθώριο για την αναστολή αυτών των μέτρων, παρέχοντας έτσι χώρο για περαιτέρω διαπραγματεύσεις, εφόσον το Ιράν ανέστειλε όλες τις δραστηριότητες εμπλουτισμού του ουρανίου και εκπλήρωνε τις υποχρεώσεις του προς τα Ηνωμένα Έθνη και τον ΔΟΑΕ.

Η μη συμμόρφωση του Ιράν με τα καθοριζόμενα από το Συμβούλιο Ασφαλείας επέφερε δύο ακόμα ψηφίσματα⁴³ μέχρι το 2008, με τα οποία οι κυρώσεις ήταν ακόμα πιο αυστηρές και αφορούσαν στρατιωτικό αλλά και τεχνολογικό υλικό που θα μπορούσε να αξιοποιηθεί στα πυρηνικά προγράμματα, καθώς και «πάγωμα» των κεφαλαίων σημαντικών ιρανικών τραπεζών.

3.2 Αμερικανικές κυρώσεις

Οι ΗΠΑ είναι το μόνο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, το οποίο έχει επιδιώξει με συνέπεια να επιβάλλει κυρώσεις κατά του Ιράν. Δεδομένης της χρονικής διάρκειας, ιδιαίτερα στην περίπτωση του ψηφίσματος 1803, έχει αναλάβει τη δημιουργία του απαιτούμενου επιπέδου στήριξης για την εισαγωγή νέων κυρώσεων μέσω των Ηνωμένων Εθνών, ωστόσο, η Ουάσιγκτον γνώρισε κάποια απογοήτευση από τον αργό ρυθμό προόδου εφαρμογής των μέτρων. Οι Ηνωμένες Πολιτείες εφαρμόζουν μονομερώς συγκεκριμένες οικονομικές κυρώσεις από το 2005, πριν από τα μέτρα που ψήφισε το Συμβούλιο Ασφαλείας και ακόμη αυστηρότερες από τις αντίστοιχες του ΟΗΕ.

Η ιστορία των μονομερών αμερικανικών κυρώσεων εναντίον του Ιράν μπορεί να χρονολογηθεί από την κρίση των ομήρων του 1979. Σε άμεση αντίδραση στην κατάληψη της Πρεσβείας των ΗΠΑ στην Τεχεράνη, ο Πρόεδρος Jimmy Carter επέβαλε πάγωμα σε αξίας 12 δισεκατομμύρια δολαρίων ιρανικά περιουσιακά στοιχεία και προσωρινή απαγόρευση, όλων των αμερικανικών εισαγωγών από το Ιράν. Το επόμενο έτος, με την κρίση ομηρίας ανεπίλυτη, ο Κάρτερ επέβαλε περαιτέρω κυρώσεις στις μετακινήσεις και το εμπόριο μεταξύ των ΗΠΑ και του Ιράν. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980, η υποστήριξη του Ιράν σε τρομοκρατικές ενέργειες οδήγησε στην επιβολή περαιτέρω αμερικανικών κυρώσεων εναντίον του. Το 1984, για παρά-

⁴³Στις 24 Μαρτίου 2007 την απόφαση 1747 και στις 3 Μαρτίου 2008 την απόφαση 1803

δειγμα, οι ΗΠΑ χαρακτήρισαν το Ιράν ως υποστηρικτή της τρομοκρατίας και απαγόρευσαν τις περισσότερες μορφές αμερικανικής οικονομικής βοήθειας, συμπεριλαμβανομένης της στήριξης των ΗΠΑ σε δάνεια και ενισχύσεις μέσω διεθνών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και εξαγωγών σχετικών με τα όπλα. Οι αμερικανικές κυρώσεις εναντίον του Ιράν εξακολούθησαν να διευρύνονται τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, ενώ ο Πρόεδρος Κλίντον επέβαλε απαγόρευση σχεδόν σε όλες τις οικονομικές συναλλαγές των ΗΠΑ με το Ιράν τον Μάιο του 1995. Τον επόμενο χρόνο ψηφίστηκε νόμος περί κυρώσεων Ιράν και Λιβύης, που εφάρμοζε κυρώσεις εναντίον ξένων εταιρειών που επένδυσαν πάνω από 20 εκατομμύρια δολάρια στη βιομηχανία πετρελαίου και φυσικού αερίου του Ιράν.

Στο πλαίσιο της πυρηνικής κρίσης στο Ιράν, οι αμερικανικές προσπάθειες να επηρεάσουν τις πολιτικές της Τεχεράνης μέσω της επιβολής κυρώσεων αρχικά περιπλέκονται από το γεγονός ότι υπήρχαν ήδη σε εφαρμογή τόσοι περιορισμοί των ΗΠΑ εναντίον του Ιράν, που αντιμετώπιζαν ένα ευρύ φάσμα διαφορετικών ζητημάτων. Αυτό σήμαινε ότι το εμπόριο μεταξύ των δύο χωρών ήταν σχεδόν ανύπαρκτο και έτσι και τα προφανή σημεία εναντίον των οποίων οι ΗΠΑ θα μπορούσαν να ασκήσουν πρόσθετη πίεση, ήταν σαφώς περιορισμένα. Ως εκ τούτου, όπως και στην περίπτωση της Βόρειας Κορέας η Ουάσινγκτον προσπάθησε από τα μέσα του 2005, να θέσει σε εφαρμογή μια σειρά στοχοθετημένων οικονομικών κυρώσεων που αποσκοπούσαν στο να αρνούνται την πρόσβαση του Ιράν στον διεθνή επιχειρηματικό τομέα, γεγονός που ήταν εφικτό λόγω της θέσης της Αμερικής, ως κορυφαίου χρηματοπιστωτικού κέντρου στον κόσμο.

Όσο αφορά τη διαδικασία, ενώ το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ συνέχισε να κατευθύνει τις προσπάθειες της Ουάσινγκτον να εφαρμόσει κυρώσεις μέσω της διαδρομής του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, το υπουργείο Οικονομικών των ΗΠΑ ανέλαβε την πρωτοβουλία να εφαρμόσει αυτή τη νέα, πιο στοχοθετημένη στρατηγική κυρώσεων. Η νέα προσέγγιση είχε ουσιαστικά δύο στόχους. Ο πρώτος ήταν ιρανικές εταιρίες και οργανισμοί, καθώς και άτομα που σχετίζονταν με τα πυρηνικά προγράμματα του Ιράν, ή υποστήριζαν τις δραστηριότητες του Ιράν σχετικά με την τρομοκρατία. Οι αμερικανικές οικονομικές κυρώσεις σχεδιάστηκαν για να παγώσουν τα αμερικανικά περιουσιακά στοιχεία αυτών των ατόμων και εταιριών και για να τους αποκλείσουν από το αμερικανικό χρηματοπιστωτικό σύστημα. Ωστόσο, η αρχή της νέας προσέγγισης τέθηκε σε ισχύ τον Ιούνιο του 2005, αρχικά με την επιβολή νέων στοχοθετημένων μέτρων κατά των μεγάλων ιρανικών τραπεζών. Τον Σεπτέμβριο του

2006 η τράπεζα Saderat του Ιράν ήταν η πρώτη τέτοια ιρανική τράπεζα που υποβλήθηκε στις «έξυπνες κυρώσεις» των ΗΠΑ, ακολουθούμενη από την Bank Sepah τον Ιανουάριο του 2007. Η μεγαλύτερη τράπεζα του Ιράν, Bank Melli, προστέθηκε στον κατάλογο τον Οκτώβριο του 2007, μαζί με την Bank Melat. Αυτή η επιβολή αμερικανικών μονομερών κυρώσεων συνεχίστηκε το 2008. Τον Μάρτιο του ίδιου έτους, η Ουάσινγκτον εφάρμοσε κυρώσεις κατά της Future Bank με έδρα το Μπαχρέιν, τα δύο τρίτα της οποίας ανήκαν στην τράπεζα Melli και την Bank Sederat.⁴⁴ Τον Αύγουστο του 2008 επιβλήθηκαν αμερικανικές κυρώσεις εναντίον πέντε άλλων ιρανικών οργανισμών - εταιριών με την αιτιολογία ότι ενεργούσαν με σκοπό να εξυπηρετούντο πυρηνικό πρόγραμμα που εφάρμοζε το Ιράν⁴⁵.

Ο δεύτερος στόχος της αμερικανικής προσέγγισης ήταν εκείνες οι ξένες εταιρείες, ιδιαίτερα οι τράπεζες, οι οποίες υποστήριζαν την ιρανική οικονομία μέσω της χρηματοδότησης εξαγωγών ή μέσω συναλλαγών σε δολάρια με ιρανικές τράπεζες. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό στο πλαίσιο των πετρελαϊκών συναλλαγών, δεδομένου ότι οι συναλλαγές αυτές διεξάγονται κυρίως σε αμερικανικά δολάρια. Από τα μέσα του 2005, το υπουργείο Οικονομικών των ΗΠΑ έχει πραγματοποιήσει πολυάριθμες συναντήσεις με στελέχη αυτών των (κυρίως ευρωπαϊκών) εταιρειών, καθώς και κυβερνητικούς αξιωματούχους από τις χώρες αυτές, ζητώντας τους να σταματήσουν να συνεργάζονται με το Ιράν λόγω του πυρηνικού προγράμματος της Τεχεράνης, της υποστήριξής της σε τρομοκρατικές δραστηριότητες και τις άλλες παράνομες συναλλαγές της, που αποτελούν σοβαρή πρόκληση για τη σταθερότητα του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος που υποστηρίζει ουσιαστικά όλες τις νόμιμες διεθνείς επιχειρηματικές δραστηριότητες. Όπως αποδείχτηκε η μεγαλύτερη ανησυχία αυτών των εταιρειών, δεν ήταν η αποσταθεροποίηση του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος, αλλά ο φόβος της απώλειας της πρόσβασης στην αμερικανική αγορά ως συνέπεια της συνέχισης των συναλλαγών με το Ιράν.

Δύο σημαντικές περιπτώσεις αποτέλεσαν τα παραδείγματα της πιθανής τύχης που περιμένει εταιρείες που επέλεξαν να ακολουθήσουν την διαδρομή της συναλλαγής με το Ιράν. Το 2004, το Υπουργείο Οικονομικών των Ηνωμένων Πολιτειών επέβαλε πρόστιμα στην Ελβετική τράπεζα UBS ύψους 100 εκατομμυρίων δολαρίων για τη μη εξουσιοδοτημένη μεταφορά αμερικανικών δολαρίων στο Ιράν, καθώς και σε άλλες χώρες που αποτέλεσαν επίσης στόχο αμερικανικών κυρώσεων. Ομοίως, τον

⁴⁴Dombey, *US Applies Sanctions to Third Iran Bank*, *Financial Times*, 13 Mar 2008

⁴⁵Reuters, *Treasury Expands Iran Sanctions*, *New York Times*, 13 Aug 2008.

Δεκέμβριο του 2005, το Υπουργείο Οικονομικών επέβαλε πρόστιμο στην ολλανδική τράπεζα ABN ύψους 80 εκατομμυρίων δολαρίων για αδιαφανείς διαδικασίες σχετικά με συναλλαγές που αφορούσαν την Bank Melli. Ως εκ τούτου, η νέα προσέγγιση των ΗΠΑ σχετικά με τις έξυπνες κυρώσεις προς το Ιράν δημιουργούσε την πεποίθηση ότι αυτές οι αρχικά μονομερείς κυρώσεις θα γινόταν με την πάροδο του χρόνου πολυμερή μέτρα, καθώς οι ξένες τράπεζες υποχώρησαν από τη συνεργασία με το Ιράν, κάνοντας τον υπολογισμό ότι τα πιθανά οφέλη, ουσιαστικά αντισταθμίζονταν από τους κινδύνους, που αυτή η συνεργασία επέφερε.

Η ανάπτυξη αυτής της πιο επιλεκτικής αμερικανικής στρατηγικής επιβολής κυρώσεων προς το Ιράν έγινε ταυτόχρονα με τις προσπάθειες για την επέκταση των αμερικανικών κυρώσεων κατά της Τεχεράνης. Αυτό αντικατοπτρίζει μια σχετικά μακρόχρονη απογοήτευση του Κογκρέσου με τον εκτελεστικό κλάδο για το ότι δεν πιέζει το Ιράν πιο έντονα για τις πυρηνικές του δραστηριότητες και για την μη συνεργάσιμη συμπεριφορά. Ωστόσο, μπορεί επίσης να θεωρηθεί ότι ενίσχυσε την ικανότητα του εκτελεστικού κλάδου να εμπλακεί διπλωματικά με την Τεχεράνη, υπό την απειλή ότι οι κυρώσεις πιθανόν να επιβληθούν σε περίπτωση αποτυχίας αυτών των διπλωματικών προθέσεων.

3.3 Κυρώσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η χρήση κυρώσεων κατά του Ιράν, κατά παράδοση, απέσπασε πολύ λιγότερη υποστήριξη μεταξύ των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων, όπου επικρατούσε σαφής προτίμηση για μια στρατηγική πιο ήπιας προσέγγισης. Τον Αύγουστο του 1996, για παράδειγμα, η ΕΕ έφτασε σχεδόν στο να εκδώσει επίσημο διάβημα στη κυβέρνηση Κλίντον μετά την υπογραφή του νόμου περί κυρώσεων Ιράν-Λιβύης, με το σκεπτικό ότι αποτελούσε προσπάθεια εφαρμογής του αμερικανικού δικαίου, εκτός της αμερικανικής επικράτειας, τονίζοντας επίσης ότι δεν το θεωρεί κατάλληλο και αποτελεσματικό μέσο για την καταπολέμηση της διεθνούς τρομοκρατίας.

Το 2001, όταν το Κογκρέσο των ΗΠΑ επέλεξε να παρατείνει τις κυρώσεις για άλλα πέντε χρόνια, η ΕΕ εξέδωσε δήλωση λέγοντας ότι τόσο ως αρχή όσο και ως πολιτική, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει από καιρό αντιταχθεί σε μονομερείς διακηρύξεις κυρώσεων διότι θεωρεί ότι τέτοια μέτρα απειλούν το ανοικτό διεθνές εμπορικό σύστημα. Αυτή η αντίθεση στη χρήση των κυρώσεων οφειλόταν προφανώς σε εμπορικά κίνητρα, αλλά αντανάκλούσε επίσης την πεποίθηση ότι μια τακτική προσέγγισης που

ενσωματώνει τη χρήση κινήτρων, παρείχε τη βέλτιστη διπλωματική στρατηγική για την αντιμετώπιση της Τεχεράνης.

Η εμμονή της ΕΕ στη διαπραγμάτευση ως λύση στην πυρηνική κρίση του Ιράν φανερώνει την παραδοσιακή ευρωπαϊκή προτίμηση για τη χρήση κινήτρων αντί για κυρώσεις. Αυτή η στάση ωστόσο, άρχισε να αλλάζει κάπως το 2005, καθώς άρχισαν να συσσωρεύονται αποδείξεις σχετικά με την ύπαρξη ενός αναπτυσσόμενου ιρανικού προγράμματος κατασκευής πυρηνικών όπλων. Οι ευρωπαϊκές ανησυχίες δεν ήταν απολύτως σύμφωνες με εκείνες της Ουάσινγκτον, η βασική τους ανησυχία ήταν η προοπτική των πυρηνικών όπλων που ανήκουν σε ένα αποκαλούμενο «αδίστακτο κράτος» και ενδεχομένως να βρεθούν στα χέρια μιας τρομοκρατικής οργάνωσης. Αλλά η αλλαγή της ευρωπαϊκής στάσης ήταν επίσης στενά συνδεδεμένη με μια συμφωνία μεταξύ ΗΠΑ και ΕΕ, στην οποία η τελευταία θα υποστήριζε τη χρήση κυρώσεων, εάν το Ιράν δεν σταματούσε τις παράνομες πυρηνικές του δραστηριότητες, υπό την προϋπόθεση ότι η Ουάσινγκτον θα υιοθετούσε την προσφορά κινήτρων στο πλαίσιο της διεθνούς προσπάθειας για την αποφυγή ενός τέτοιου αποτελέσματος⁴⁶.

Τον Απρίλιο του 2006, διέρρευσε ένα εμπιστευτικό έγγραφο της ΕΕ στα διεθνή μέσα μαζικής ενημέρωσης το οποίο περιέγραφε το φάσμα των κυρώσεων που θα μπορούσε ενδεχομένως να εφαρμόσει η Ένωση σε περίπτωση που το Ιράν επέλεξε να μην τερματίσει το πυρηνικό του πρόγραμμα ή, τουλάχιστον, να μην βελτιώσει τη συνεργασία του με τον ΟΗΕ. Το έγγραφο, πρότεινε ορισμένους πιθανούς περιορισμούς, συμπεριλαμβανομένης της μη αποδοχής των ιρανικών κεφαλαίων στις ευρωπαϊκές τράπεζες, της απαγόρευσης αποδοχής των ταξιδιωτικών εγγράφων για τους Ιρανούς πυρηνικούς επιστήμονες, των νέων ελέγχων για τις τεχνολογίες διπλής χρήσης. Επίσης προέβλεπε την επιβολή περιορισμών στους Ιρανούς φοιτητές που σπουδάζουν στα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια σε σχολές σχετικές με την πυρηνική τεχνολογία, το επίσημο εμπάργκο πώλησης όπλων στο Ιράν και τον επίσημο τερματισμό των εμπορικών συναλλαγών που είχαν ήδη σταματήσει, μεταξύ του Ιράν και της ΕΕ⁴⁷. Το έγγραφο ανέφερε ότι η ΕΕ θα μπορούσε να εφαρμόσει ορισμένα ή όλα αυτά τα μέτρα είτε μονομερώς είτε παράλληλα με το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, ανάλογα με το εάν θα μπορούσε να δημιουργηθεί ή όχι διεθνής συναίνεση μέσω του ΟΗΕ.

⁴⁶'US and EU One on Iran', *Straits Times*, 19 Mar 2005

⁴⁷Dombey, *EU Paper Outlines Tough Action on Tehran*, *Financial Times*, 10 Apr 2006.

Η χρήση κυρώσεων από την ΕΕ κατά τη διάρκεια της πυρηνικής κρίσης του Ιράν μέχρι τώρα εφαρμόζει τα μέτρα που αποφασίστηκαν μέσω των Ηνωμένων Εθνών. Είναι ενδιαφέρον, ωστόσο, ότι οι Βρυξέλλες όχι μόνο ενστερνίστηκαν αυτά τα μέτρα των Ηνωμένων Εθνών, αλλά τείνουν επίσης να τα υπερβούν προσθέτοντας και τους δικούς τους περιορισμούς.

Αυτό φαίνεται από την ενέργεια, για παράδειγμα, της ΕΕ τον Ιούνιο 2008, να επιβάλλει ταξιδιωτικούς περιορισμούς και δέσμευση περιουσιακών στοιχείων σε επιπλέον 14 υψηλόβαθμους ιρανούς αξιωματούχους, καθώς και παγώνει τα περιουσιακά στοιχεία άλλων 13 ιρανικών οργανισμών - εταιριών, μεταξύ των οποίων, της μεγαλύτερης τράπεζας του Ιράν, της Bank Melli και των θυγατρικών της. Η κίνηση αυτή ήταν ιδιαίτερα σημαντική, δεδομένου ότι η τράπεζα δραστηριοποιούνταν στο Αμβούργο, το Λονδίνο και το Παρίσι. Τον Αύγουστο του 2008, η ΕΕ μετά το ψήφισμα 1803 κάλεσε τα κράτη μέλη της υπό την επιφύλαξη, βεβαίως, των διεθνών και των δικών τους εθνικών νομικών απαιτήσεων, να επιθεωρούν τα αεροσκάφη και τα πλοία που ταξιδεύουν προς και από το Ιράν για τα οποία υπάρχουν υπόνοιες ότι μεταφέρουν απαγορευμένα εμπορεύματα.

Κανένα από τα παραπάνω μέτρα δεν υποδηλώνει ότι οι Ευρωπαίοι εγκατέλειψαν πλήρως την παραδοσιακή τους προτίμηση στη χρήση κινήτρων για την αντιμετώπιση της ιρανικής πυρηνικής κρίσης, ακόμη και μετά την ουσιαστική κατάρρευση των διαπραγματεύσεων μεταξύ της ΕΕ και της Τεχεράνης τον Αύγουστο του 2005. Αυτό φαίνεται και από την πρόταση που κατατέθηκε στην συνέχεια η οποία περιελάμβανε την παροχή ενός αντιδραστήρα ελαφρού ύδατος που να επιτρέπει στο Ιράν να εμπλουτίζει το ουράνιο σε χαμηλά επίπεδα και την δέσμευση της ΕΕ, ότι θα εργαστεί προς την κατεύθυνση της αναγνώρισης της εδαφικής ακεραιότητας των χωρών της Μέσης Ανατολής, με αντάλλαγμα την εγκατάλειψη από το Ιράν των δραστηριοτήτων του στον τομέα του πυρηνικού εμπλουτισμού⁴⁸. Προσέφερε επίσης στο Ιράν την ευκαιρία να αγοράσει εξαρτήματα αεροσκαφών που είχαν ήδη εγκριθεί από την Boeing, τα οποία χρειαζόνταν για να αναβαθμίσει τον γερασμένο στόλο των πολιτικών του αεροσκαφών, υπό την προϋπόθεση να εγκαταλείψει τις πυρηνικές του δραστηριότητες. Ο Αχμαντινεζάντ απάντησε με απίστευτο τρόπο στην είδηση αυτής της πρότασης, αναφέροντας ότι η δέσμη ευρωπαϊκών κινήτρων που αποσκοπούσε στο να

⁴⁸ Louis Charbonneau, "EU Aims to Offer Iran Atomic Plants, Fuel – *Diplomat*", Reuters News, 20 Μαί 2006.

εξαναγκάσει το Ιράν να αποσυρθεί από την πυρηνική δραστηριότητα ήταν ανάλογη με την ανταλλαγή «καραμέλας με χρυσό».

Όπως αναμένεται σε οποιαδήποτε οργάνωση αποτελούμενη από 27 μέλη, υπήρξαν αξιοσημείωτες διαφορές μεταξύ αυτών των κρατών μελών, οι οποίες αναμφισβήτητα εξηγούν τη φύση και το εύρος των κυρώσεων της ΕΕ που επιβλήθηκαν στο Ιράν. Από τη μία πλευρά, μερικά μέλη της ΕΕ, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο και η Γαλλία, ευνόησαν όλο και περισσότερο την υιοθέτηση αυστηρότερων κυρώσεων για την αντιμετώπιση της ιρανικής πυρηνικής κρίσης. Τον Οκτώβριο του 2007, για παράδειγμα, η Γαλλία υπέβαλε πρόταση για την έγκριση πρόσθετων κυρώσεων της ΕΕ κατά του Ιράν. Ομοίως, τον Νοέμβριο του ίδιου έτους ο τότε βρετανός πρωθυπουργός Γκόρντον Μπράουν υποσχέθηκε ότι η Βρετανία θα αναλάβει ηγετικό ρόλο στην επιβολή πρόσθετων κυρώσεων από την ΕΕ και τον ΟΗΕ κατά του Ιράν, συμπεριλαμβανομένων των επενδύσεων στη βιομηχανία πετρελαίου και φυσικού αερίου του Ιράν, καθώς και τον χρηματοπιστωτικό τομέα. Τον Φεβρουάριο του 2008, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Γαλλία αναφέρθηκαν επίσης σε ισχυρή υποστήριξη των αμερικανικών προσπαθειών για επιβολή κυρώσεων από την ΕΕ τόσο κατά της Bank Melli όσο και της Bank Saderat⁴⁹.

Αντιθέτως, η Αυστρία, η Γερμανία, η Ιταλία και η Ισπανία επέδειξαν σταθερή απροθυμία να εφαρμόσουν κυρώσεις της ΕΕ κατά του Ιράν. Η Γερμανία ήταν η πιο δραστήρια όσον αφορά αυτή την αντίθεση. Τον Απρίλιο του 2006, ο γερμανός υπουργός Εξωτερικών ανέφερε ότι η ΕΕ θα εξετάσει την εφαρμογή μονομερών κυρώσεων εναντίον του Ιράν μόνο εάν υπήρχε ένα πλήρες αδιέξοδο στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ σχετικά με την εισαγωγή τέτοιων μέτρων⁵⁰. Η Γερμανίδα Καγκελάριος Άνγκελα Μέρκελ υιοθέτησε παρόμοια στάση το Νοέμβριο του 2007, όταν κατά τη διάρκεια συνέντευξης την παραμονή μιας συνάντησης με τον Πρόεδρο Μπους είπε ότι τα Ηνωμένα Έθνη είναι ο οργανισμός όπου οι κυρώσεις εναντίον του Ιράν αποφασίζονται. Η Γερμανία συγκαταλέγεται μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών όπως η Αυστρία και η Ιταλία, οι οποίες αντιτάχθηκαν στην προαναφερθείσα γαλλική πρόταση να εφαρμοστούν μονομερείς κυρώσεις της ΕΕ κατά του Ιράν. Τον Φεβρουάριο του 2008, η Γερμανία και η Ιταλία αντιστάθηκαν στις πιέσεις των ΗΠΑ για δράση της ΕΕ κατά της Bank Melli και της Bank Saderat, και πάλι λόγω του γεγονότος ότι καμία τράπεζα δεν είχε υποβληθεί σε κυρώσεις από τα Ηνωμένα Έθνη.

⁴⁹Dombey, Khalaf and Blitz, *US Pushes EU to Shut Down Iranian Banks*.

⁵⁰Xinhua News Agency, *"EU Proposes Limited Sanctions on Iran," 11 Apr 2006*

Βέβαια, κατά την διερευνητική προσέγγιση της στρατηγικής επιβολής κυρώσεων από την ΕΕ στο Ιράν εξαιτίας του πυρηνικού του προγράμματος, είναι απαραίτητο να αναγνωριστεί ο ρόλος που έχουν οι οικονομικοί προβληματισμοί και τα εθνικά συμφέροντα στη διαδικασία λήψης, απόφασης ως εκ τούτου και στην διαμόρφωση των γερμανικών υπολογισμών, με δεδομένο ότι η Γερμανία είναι ο κορυφαίος εμπορικός εταίρος του Ιράν, το οποίο είναι μια σημαντική αγορά για γερμανικά βιομηχανικά και τεχνολογικά προϊόντα.

3.4 Ιαπωνικές κυρώσεις

Όπως η ΕΕ, η Ιαπωνία παραδοσιακά αντιστάθηκε στη χρήση κυρώσεων στις σχέσεις της με το Ιράν. Για παράδειγμα, η Ιαπωνία το 1979 εξακολούθησε να αγοράζει σημαντικές ποσότητες ιρανικού πετρελαίου σε υψηλές τιμές ενώ οι ΗΠΑ προσπαθούσαν να ασκήσουν πίεση στην Τεχεράνη μέσω εμπάργκο πετρελαίου κατά του Ιράν. Σε μια προσπάθεια να κατευνάσει τους αμερικανούς, το Τόκιο τελικά αποφάσισε να διατηρήσει τις εισαγωγές πετρελαίου της Ιαπωνίας στο επίπεδο που ήταν πριν από την κρίση ΗΠΑ - Ιράν για το θέμα των ομήρων. Ομοίως, και πάλι όπως η ΕΕ, η Ιαπωνία αρνήθηκε αρχικά να συμφωνήσει με τις ΗΠΑ στην επιβολή κυρώσεων κατά του Ιράν το 1995-96, αν και για άλλη μια φορά σε παραχώρηση στον αμερικανικό σύμμαχό της, το Τόκιο συμφώνησε να τερματίσει την χορήγηση αναπτυξιακών δανείων προς το Ιράν.

Οι πρώτες ενδείξεις για μια αλλαγή της στάσης του Τόκιο εμφανίστηκαν τον Ιούνιο του 2006, όταν οι Ιάπωνες αξιωματούχοι ανέφεραν ότι η χώρα τους θα ήταν πρόθυμη να συμμετάσχει σε συνασπισμό των ενδιαφερόμενων χωρών υπό την ηγεσία των ΗΠΑ, παγώνοντας ιρανικούς τραπεζικούς λογαριασμούς στην Ιαπωνία. Στη συνέχεια η Ιαπωνία έγινε ένθερμος υποστηρικτής καθενός από τα τρία ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας που περιείχαν κυρώσεις με στόχο την Τεχεράνη. Για παράδειγμα, με το ψήφισμα 1737, οι Ιάπωνες αξιωματούχοι δήλωσαν ότι συνηγορούν με την έγκριση αυτού του ψηφίσματος, το οποίο αποδεικνύει την αποφασιστική και ανησυχητική στάση της διεθνούς κοινότητας έναντι του Ιράν σχετικά με το θέμα των πυρηνικών εξοπλισμών.

Ο ιδιωτικός τομέας της Ιαπωνίας έχει επίσης αυξήσει την πίεση κατά του Ιράν με την εφαρμογή κυρώσεων. Σημαντικό είναι το παράδειγμα της ιαπωνικής εταιρείας εξερεύνησης πετρελαίου Inpex Corporation και αφορά το πετρελαϊκό πεδίο Azadegan, που βρίσκεται κοντά στα σύνορα του Ιράν με το Ιράκ και αποτελεί ένα

από τα μεγαλύτερα αχρησιμοποίητα κοιτάσματα πετρελαίου στην περιοχή του Περσικού Κόλπου⁵¹. Από τα τέλη του 2000, το Τόκιο είχε αναλάβει μια σειρά σκληρών διαπραγματεύσεων για την εξασφάλιση δικαιωμάτων ανάπτυξης, που περιελάμβανε τη χορήγηση δύο μεγάλων ιαπωνικών δανείων στο Ιράν,⁵² γεγονός που προκάλεσε έντονη κριτική από την Ουάσινγκτον. Το Φεβρουάριο του 2004, το Τόκιο ανακοίνωσε ότι έχει επιτευχθεί συμφωνία και ότι η Inprex Corporation⁵³ θα είναι εταίρος του έργου, συνολικού κόστους 2 δισ. Δολαρίων, για την ανάπτυξη του πετρελαϊκού πεδίου Azadegan . Εν συνεχεία, τον Οκτώβριο του 2006, η Inprex μείωσε το μερίδιό της από το 75% στο 10%. Η πιο πιθανή εξήγηση αυτής της εξέλιξης φαίνεται να είναι η μείωση της πολιτικής στήριξης από το Τόκιο ως άμεσης συνέπειας της ιρανικής πυρηνικής κρίσης, η οποία στέρησε από την Inprex Corporation τη δυνατότητα να μπορέσει να αντλήσει τα απαραίτητα κεφάλαια για την ανάληψη του έργου. Οι φήμες ότι οι κινεζικές εταιρείες θα κάλυπταν το κενό από αυτή την ιαπωνική απόσυρση υπογράμμισαν τη σημασία της κίνησης του Τόκιο, τόσο από εμπορικής όσο και από στρατηγικής απόψεως. Η απόφαση του Τόκιο ήταν ακόμη πιο σημαντική, εξαιτίας του γεγονότος ότι η Σαουδική Αραβία αρνήθηκε να παρατείνει την παραχώρηση στην Ιαπωνία του πετρελαϊκού πεδίου Khafji το 2000.

Οι ιαπωνικές εταιρείες και σε άλλους τομείς έχουν εφαρμόσει παρόμοιες "de facto" κυρώσεις κατά του Ιράν στο πλαίσιο της πυρηνικής κρίσης. Οι ιαπωνικές τράπεζες, ήταν οι πιο σημαντικές από πλευράς ανάληψης τέτοιων ενεργειών. Τον Ιούνιο του 2007, για παράδειγμα, τουλάχιστον τρεις μεγάλες Ιαπωνικές τράπεζες εξέφρασαν την απροθυμία τους να εγκρίνουν το αίτημα του Ιράν να πληρώσει για τις εισαγωγές από την Ιαπωνία σε νόμισμα διαφορετικό από τα δολάρια ΗΠΑ.. Αυτή η στάση υποδείκνυε την προθυμία των ιαπωνικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων να προχωρήσουν περισσότερο από τους ευρωπαίους ομολόγους τους στην άσκηση πιέσεων εναντίον του Ιράν.

Οι παράγοντες που καθοδηγούν και διαμορφώνουν την ιαπωνική χρήση κυρώσεων κατά την ιρανική πυρηνική κρίση είναι πολυάριθμοι και σύνθετοι. Μεταξύ αυτών, η ανησυχία του Τόκιο σχετικά με τις πυρηνικές δραστηριότητες της Βόρειας Κορέας και η επιθυμία του να ληφθεί μια σταθερή στάση εναντίον της Πιονγκγιάνγκ σήμανε ότι, για λόγους συνέπειας, η Ιαπωνία έχει αναγκαστεί ουσιαστικά να λάβει σχετικά ισχυρή στάση ενάντια στην πυρηνική δραστηριότητα του Ιράν. Επιπλέον η

⁵¹Τα οποία εκτιμάται ότι περιέχουν περίπου 26 δισεκατομμύρια βαρέλια

⁵² Της τάξης των 3 και 1,2 δισεκατομμυρίων δολαρίων αντίστοιχα

⁵³ Στην οποία η ιαπωνική κυβέρνηση είχε το 36% του ελέγχου

πίεση από την Ουάσινγκτον έχει αναμφισβήτητα διαδραματίσει κάποιο ρόλο, ιδίως όσον αφορά το θέμα της ανάπτυξης του πετρελαϊκού πεδίου Azadegan. Η πάγια θέση της Ιαπωνίας στην μη διάδοση των πυρηνικών όπλων αποτελεί έναν επιπλέον παράγοντα που εξηγεί την στάση της. Ταυτόχρονα, ωστόσο, η κατάσταση της Ιαπωνίας όσον αφορά την ενεργειακή ασφάλεια και η μακροχρόνια εξάρτησή της από το ιρανικό πετρέλαιο⁵⁴, έχουν επίσης επηρεάσει τις στρατηγικές κυρώσεων του Τόκιο προς την Τεχεράνη. Πράγματι, ακριβώς αυτή η συνεχιζόμενη εξάρτηση από το ιρανικό πετρέλαιο εξηγεί γιατί η ιαπωνική κυβέρνηση, δεν έχει διαδραματίσει ηγετικό ρόλο όσον αφορά την έναρξη μονομερών κυρώσεων κατά του Ιράν, προτιμώντας να στηριχθεί σε λιγότερο προφανείς «de facto κυρώσεις».

Για αυτό το λόγο, η Ιαπωνία θα ακολουθήσει αλλά δεν θα οδηγήσει τη διεθνή πολιτική εναντίον του Ιράν και θα συμμετάσχει στις κυρώσεις μόνο εάν προκύψει συναίνεση μεταξύ των μόνιμων μελών του ΣΑΗΕ. Τα ιαπωνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα θα συμμετέχουν με άλλες μεγάλες οικονομικές δυνάμεις στη δέσμευση συναλλαγών με ιρανικούς οικονομικούς οργανισμούς, όσο είναι αναγκαίο, για την προστασία των ευρύτερων συμφερόντων της Ιαπωνίας στις αμερικανικές και ευρωπαϊκές αγορές, αλλά δεν θα αναλάβουν ηγετικό ρόλο προς αυτή την κατεύθυνση. Είναι λοιπόν φανερό ότι, η Ιαπωνία δεν θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο σε ευρύτερες περιφερειακές στρατηγικές για τη διαμόρφωση της ιρανικής συμπεριφοράς, μέσω έντονων ή λιγότερο έντονων πιέσεων.

3.5 Κινεζικές και Ρωσικές κυρώσεις

Η ιαπωνική προσέγγιση των κυρώσεων κατά του Ιράν αντιτίθεται έντονα σε εκείνη που υιοθέτησε τόσο η Κίνα όσο και η Ρωσία. Μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων, αυτές οι δύο χώρες ήταν οι πιο σταθερά αντιτιθέμενες στην εφαρμογή τέτοιων μέτρων εναντίον του Ιράν. Τον Νοέμβριο του 2004, για παράδειγμα, ο κινέζος υπουργός Εξωτερικών έφτασε στο σημείο να δηλώσει δημοσίως ότι η Κίνα θα μπλοκάρει κάθε προσπάθεια να παραπεμφθεί το Ιράν στον ΟΗΕ λόγω του πυρηνικού του προγράμματος. Ακόμα και στις περιπτώσεις όπου το Πεκίνο και η Μόσχα έχουν τελικά συμφωνήσει με τη χρήση κυρώσεων,⁵⁵ η συγκατάθεσή τους έρχεται τυπικά μόνο μετά από μια περίοδο παρατεταμένης συζήτησης. Τόσο η Κίνα όσο και η Ρωσία προτιμούσαν γενικά τη χρήση κινήτρων αντί για κυρώσεις για την αντιμετώπιση του ιρανικού πυρηνικού

⁵⁴Η Ιαπωνία εισάγει περίπου το 14% του πετρελαίου της από το Ιράν

⁵⁵Όπως όταν και οι δύο κυβερνήσεις υπέγραψαν τα ψηφίσματα 1737, 1747 και 1803 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ

ζητήματος και υποστήριξαν την διπλωματία αντί για τον εξαναγκασμό. Ωστόσο ενώ υπάρχουν πολλές κοινές αξίες που υποστηρίζουν την αντίθεση της κινεζικής και της ρωσικής πολιτικής στη χρήση κυρώσεων, υπάρχουν επίσης σημαντικές υποκειμενικές αιτίες που οδηγούν τους δύο δρώντες σε αυτή την στάση.

Στην περίπτωση της Ρωσίας, για παράδειγμα, η προτίμηση της Μόσχας για διπλωματία βασίζεται εν μέρει στην πεποίθηση ότι μια τέτοια προσέγγιση παρέχει τελικά πολύ περισσότερες πληροφορίες για το ιρανικό πυρηνικό πρόγραμμα από μια πολιτική κυρώσεων που θα φέρει την κρίση σύμφωνα με τον πρόεδρο Βλαντιμίρ Πούτιν, σε αδιέξοδο. Αντιθέτως, η πολιτική της Κίνας συνδέεται στενότερα με την μακρόχρονη αντίρρησή της στη χρήση κυρώσεων ως παραβίαση της κυριαρχίας, η οποία απορρέει εν μέρει από τη δική της αρνητική εμπειρία όταν υποβλήθηκε σε ευρύτατο διεθνές καθεστώς κυρώσεων⁵⁶. Η Κίνα και η Ρωσία έχουν ισχυρά γεωπολιτικά κίνητρα για να αντιταχθούν στη χρήση κυρώσεων κατά του Ιράν. Και οι δύο χώρες, θεωρούν τις κυρώσεις ως ένα πιθανό προοίμιο πολέμου, το οποίο θα μπορούσε να είναι εξίσου αποσταθεροποιητικό, αν όχι και βαθύτερα, με την εισβολή στο Ιράκ τον Μάρτιο του 2003.

Στην περίπτωση της Κίνας, η καλλιέργεια στενότερων στρατηγικών σχέσεων με την Τεχεράνη μέσω μηχανισμών⁵⁷ και συνεπώς η απροθυμία της να επιβάλει κυρώσεις εναντίον του Ιράν, είναι επίσης στενά συνδεδεμένη με την ευρύτερη στρατηγική εξισορρόπησης, ανταγωνιζόμενη άμεσα την αμερικανική πολιτική και παρουσία στη Μέση Ανατολή. Η Ρωσία θέλει επίσης να εμποδίσει τις ΗΠΑ να επεκτείνουν την επιρροή τους στην Κεντρική Ασία. Αλλά οι γεωπολιτικές σκέψεις της Ρωσίας συνδέονται επίσης άμεσα με την αυξανόμενη στρατηγική επιρροή του Ιράν. Σε μεγάλο βαθμό ως συνέπεια του πολέμου στο Ιράκ, το Ιράν έχει αναδειχθεί ως κυρίαρχη δύναμη στη Μέση Ανατολή. Είναι μια χώρα που έχει την δυνατότητα να επηρεάζει τις εξελίξεις όχι μόνο στην περιοχή του Περσικού Κόλπου, αλλά και σε περιοχές που η Μόσχα θεωρεί ότι βρίσκονται μέσα στη σφαίρα επιρροής της Ρωσίας, όπως ο Καύκασος και η Κεντρική Ασία.

Οι ενεργειακές εκτιμήσεις επίσης τροφοδοτούν την κινεζική και τη ρωσική πολιτική σχετικά με τη χρήση κυρώσεων κατά του Ιράν. Στην περίπτωση της Κίνας, αυτή η πολιτική έχει δύο διαστάσεις. Πρώτον, η Κίνα εξαρτάται όλο και περισσότερο από τις εισαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου από το Ιράν για να διατηρήσει την

⁵⁶Μετά τη σφαγή στην πλατεία Τιενανμέν της 4ης Ιουνίου 1989.

⁵⁷Όπως ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης (SCO).

εντυπωσιακή οικονομική άνοδό της. Το Ιράν είναι σήμερα ο δεύτερος μεγαλύτερος προμηθευτής πετρελαίου της Κίνας και ο όγκος των εξαγωγών του Ιράν προς την Κίνα συνεχίζει να αυξάνεται. Η κινεζική αντίθεση στη χρήση κυρώσεων κατά του Ιράν είναι συνεπώς εν μέρει αποτέλεσμα του γεγονότος ότι το Πεκίνο δεν επιθυμεί να συμμετάσχει σε ενέργειες που μπορεί να βλάψουν ή να καταστρέψουν αυτούς τους ενεργειακούς δεσμούς. Δεύτερον, όπως αναφέρθηκε στην προσέγγιση της Ιαπωνίας όσον αφορά τη χρήση κυρώσεων, οι κινεζικές εταιρείες ενέργειας έχουν επωφεληθεί, συμπληρώνοντας το κενό που άφησαν οι Αμερικανοί, οι Ευρωπαίοι και οι Ιάπωνες.

Το κλασικό παράδειγμα είναι η περίπτωση της κινεζικής εταιρείας πετρελαίου και χημικών (Sinopec), η οποία ολοκλήρωσε το Δεκέμβριο του 2007 συμφωνία ύψους 2 δισ. δολαρίων για την ανάπτυξη του πετρελαϊκού πεδίου Yadavaran. Μόνο το 2009, οι κινεζικές εταιρείες υπέγραψαν νέες συμφωνίες με το Ιράν, συμπεριλαμβανομένου της έναρξης ενός σχεδίου για την ανάπτυξη του πεδίου φυσικού αερίου South Pars, καθώς και ενός σχεδίου ύψους 42,8 δις δολαρίων για την κατασκευή επτά νέων διωλιστηρίων πετρελαίου και ενός διμερούς αγωγού μήκους 1.600 χιλιομέτρων. Αυτό προσφέρει στην Τεχεράνη ένα υψηλό μοχλό πίεσης έναντι του Πεκίνου και εξηγεί τη συνέχιση της κινεζικής αντίθεσης στις κυρώσεις⁵⁸.

Ενεργειακές εκτιμήσεις στηρίζουν επίσης τη ρωσική αντίθεση στη χρήση κυρώσεων κατά του Ιράν. Η Μόσχα ενδιαφέρεται να διασφαλίσει ότι οι επιχειρήσεις της, θα έχουν πλεονεκτική θέση στο να εκμεταλλευτούν τις κερδοφόρες εμπορικές ευκαιρίες που υπάρχουν στον ιρανικό ενεργειακό τομέα. Το Ιράν, διαθέτει σήμερα το δεύτερο μεγαλύτερο απόθεμα φυσικού αερίου στον κόσμο και το τρίτο μεγαλύτερο απόθεμα πετρελαίου παγκοσμίως. Η Μόσχα γνωρίζει επίσης ότι το Ιράν αποτελεί σημαντικό ανταγωνιστή της Ρωσίας στην ευρωπαϊκή αγορά πετρελαίου και φυσικού αερίου. Περίπου το 80% των ρωσικών εξαγωγών πετρελαίου και σχεδόν το 100% των εξαγωγών φυσικού αερίου πηγαίνουν στην Ευρώπη. Αυτό όχι μόνο παρέχει σημαντικά έσοδα για τη ταραγμένη ρωσική οικονομία, αλλά και προσφέρει στη Μόσχα ένα σημαντικό μοχλό πίεσης στην Ευρώπη. Αυτό το μόνο γεγονός εξηγεί γιατί η Μόσχα παρέμεινε πρόθυμη να υποστηρίξει κάποιες κυρώσεις του ΟΗΕ κατά του Ιράν. Όσο υφίστανται οι εντάσεις μεταξύ Τεχεράνης και Δύσης τόσο πιο δύσκολο θα είναι για το Ιράν να ξεκινήσει βαθύτερους ενεργειακούς δεσμούς με την ευρωπαϊκή αγορά

⁵⁸ Το Σινο-ιρανικό διμερές εμπόριο ανέρχεται ήδη σε 55 δισεκατομμύρια δολάρια με μια προβλεπόμενη δεκαπλάσια αύξηση κατά την επόμενη δεκαετία.

και τόσο ευκολότερο θα είναι να ενισχύσει η Ρωσία την εμπορική και πολιτική της θέση στην Ευρώπη.⁵⁹

Υποτίθεται ότι οι εμπορικές συναλλαγές αποτελούν επίσης σημαντικό παράγοντα που δικαιολογεί τη ρωσική αντίθεση στη χρήση κυρώσεων κατά του Ιράν. Στην πραγματικότητα, ωστόσο, οι εμπορικοί δεσμοί της Ρωσίας με το Ιράν δεν είναι τόσο σημαντικοί όσο συχνά θεωρείται. Εκτιμάται ότι το ετήσιο διμερές εμπόριο μεταξύ των δύο χωρών ανέρχεται σε λιγότερο από 3 δισεκατομμύρια δολάρια, πράγμα που σημαίνει ότι η Ρωσία δεν εντάσσεται καν στον κατάλογο των δέκα πρώτων εμπορικών εταίρων του Ιράν. Με δύο σημαντικές βέβαια εξαιρέσεις όπως είναι οι πωλήσεις όπλων και η πυρηνική ενέργεια. Το Ιράν είναι η τρίτη μεγαλύτερη αγορά όπλων της Ρωσίας (μετά την Κίνα και την Ινδία) και μία από τις λίγες χώρες στις οποίες η Ρωσία κατασκευάζει πυρηνικούς αντιδραστήρες. Οι συνεχιζόμενες εντάσεις μεταξύ του Ιράν και της Δύσης ωφελούν το ρωσικό εμπόριο διότι απαιτούν τη συνέχιση των αγορών όπλων εκ μέρους του Ιράν, ενώ αναγκάζουν την Τεχεράνη να στηριχθεί στη ρωσική τεχνολογία στον τομέα της πυρηνικής ενέργειας.

Όπως και η Μόσχα, το Πεκίνο βλέπει εμπορικές ευκαιρίες στην αποφυγή της επιβολής κυρώσεων κατά του Ιράν. Λόγω της δυτικής πίεσης πάνω στο πυρηνικό της πρόγραμμα, για παράδειγμα, η Τεχεράνη έχει εκτρέψει ένα αυξανόμενο τμήμα του εμπορίου της προς την Κίνα. Επιπλέον, υπάρχουν πλέον περισσότερες από 100 κινεζικές εταιρείες που δραστηριοποιούνται στο Ιράν, κυρίως σε έργα υποδομής⁶⁰. Η αντίθεση του Πεκίνου στη χρήση κυρώσεων στο πλαίσιο της ιρανικής πυρηνικής κρίσης οφείλεται επίσης στο γεγονός ότι οι κινεζικές εταιρείες αποτελούν συχνά το στόχο τέτοιων μέτρων. Όταν οι ΗΠΑ επέβαλαν κυρώσεις κατά έξι κινεζικών εταιρειών τον Δεκέμβριο του 2005 με την αιτιολογία ότι προμήθευαν στρατιωτικό εξοπλισμό και τεχνολογία στο Ιράν, η κινεζική κυβέρνηση εξέδωσε δήλωση που εκφράζει την «έντονη δυσαρέσκεια και την έντονη αντίθεσή της σε αυτά τα μέτρα⁶¹». Ομοίως, τον Ιούνιο του 2006, όταν οι ΗΠΑ άρχισαν να παγώνουν τα περιουσιακά στοιχεία τεσσάρων κινεζικών εταιρειών, για την υποτιθέμενη παροχή απαγορευμένων ειδών διπλής χρήσης στο Ιράν, η κινεζική κυβέρνηση εξέδωσε για άλλη μια φορά μια δήλωση που περιγράφει τα μέτρα αυτά ως αβάσιμα και εξαιρετικά ανεύθυνα.

Σε εκείνες τις σπάνιες περιπτώσεις όπου το Πεκίνο και η Μόσχα ήταν πρόθυμες, να υποστηρίξουν τη χρήση κυρώσεων κατά του Ιράν, δεν το έχουν κάνει ποτέ

⁵⁹ Graham, *The Friend of My Enemy*, σελ.39

⁶⁰ David Pierson, "China's links to Iran a snag for sanctions," Los Angeles Times, 16 Οκτ 2009.

⁶¹ Xinxua News Agency, "China firmly opposes US sanctions on Chinese Companies", 28 Δεκ 2005

χωρίς όρους. Από τη σκοπιά της Μόσχας, για παράδειγμα, η χρήση κυρώσεων στην πυρηνική κρίση του Ιράν θεωρείται ως διαπραγματευτικό χαρτί για να διαπραγματευτεί ευνοϊκά αποτελέσματα για τη Ρωσία στο πλαίσιο της ευρύτερης στρατηγικής σχέσης της με την Αμερική και με τη Δύση γενικότερα. Αυτό που είναι ξεκάθαρο είναι ότι η Ρωσία θεωρεί τις κυρώσεις ως όχι μόνο ένα ιρανικό ζήτημα, αλλά ένα από τα πολλά θέματα που περιστρέφονται γύρω από τις σχέσεις της με την Ουάσινγκτον. Διαπραγματεύεται τη μείωση του μεγέθους των στρατηγικών πυρηνικών δυνάμεων και εξακολουθεί να ανησυχεί για την πιθανή επέκταση του ΝΑΤΟ στις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες.

Αντίστοιχα, η υποστήριξη του Πεκίνου στις κυρώσεις μπορεί να θεωρηθεί ως μέρος μιας μεγαλύτερης κινεζικής προσπάθειας για την προβολή μιας εικόνας υπευθυνότητας στο διεθνές σύστημα, παρέχοντας μια πρακτική επίδειξη της δέσμευσης του Πεκίνου στα παγκόσμια πρότυπα μη διάδοσης των πυρηνικών, καθώς η αντίθεση του Πεκίνου στην επιβολή κυρώσεων που στοχεύουν τη Τεχεράνη μπορεί να θεωρηθεί ότι υπονομεύει αυτή την εικόνα.

3.6 Αξιολόγηση και ανάλυση

Το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν απολαμβάνει μια ευρεία βάση στήριξης σε ολόκληρη την ιρανική κοινωνία διότι θεωρείται ότι απονέμει ένα στοιχείο κύρους στη χώρα λόγω της τεχνολογικής αντοχής που φαίνεται να αποδεικνύει. Το πιο σημαντικό είναι ότι το πυρηνικό πρόγραμμα θεωρείται ευρέως στο Ιράν ως έκφραση εθνικής βούλησης που απορρέει από το καθεστώς του ως κυρίαρχου έθνους. Υπάρχει επίσης μια βαθιά ιστορική αντίληψη που στηρίζει την ευρεία απροθυμία του Ιράν να εγκαταλείψει τις δραστηριότητες εμπλουτισμού. Όπως αναφέρθηκε, το Ιράν ξεκίνησε το πρόγραμμα εμπλουτισμού ουρανίου στα μέσα της δεκαετίας του 1980 κατά τη διάρκεια του πολέμου με το Ιράκ. Ήταν μια άμεση απάντηση στη χρήση χημικών όπλων από τον Σαντάμ Χουσεΐν εναντίον του Ιράν, η οποία πιθανόν να είχε αποφευχθεί, αν το Ιράν διέθετε πυρηνικά. Οι αποτρεπτικές ιδιότητες ενός πυρηνικού Ιράν θεωρούνται επίσης ότι έχουν σύγχρονο νόμισμα, διότι το Ιράν βρίσκεται σε ένα στρατηγικό περιβάλλον που φιλοξενεί αρκετές άλλες πυρηνικές δυνάμεις, όπως η Κίνα, η Ινδία, το Πακιστάν, η Ρωσία, και το Ισραήλ⁶², και όπου οι ΗΠΑ, οι οποίες εδώ και περισσότερο από τρεις δεκαετίες έχουν τηρήσει μια ξεκάθαρη εχθρική στάση απέναντι στο

⁶²Το Ισραήλ δεν αποτελεί «επίσημως» πυρηνική δύναμη, αλλά είναι κοινό μυστικό ότι διαθέτει πυρηνικά όπλα.

Ιράν, εξακολουθούν να δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Σε αυτό το πλαίσιο και ενόψει της δηλωμένης δημόσιας επιθυμίας του Ιράν να διαδραματίσει περιφερειακό ηγετικό ρόλο στη Μέση Ανατολή, η τρέχουσα προσπάθεια της Τεχεράνης για την εξασφάλιση πυρηνικών όπλων δεν είναι καθόλου δύσκολο να κατανοηθεί⁶³.

Δεν αμφισβητείται ότι το φάσμα των κυρώσεων που επιβλήθηκαν εναντίον του Ιράν έχει επιφέρει σημαντικό πλήγμα στην οικονομία της χώρας αυτής. Υπάρχουν σαφείς ενδείξεις που δείχνουν, για παράδειγμα, ότι ένας σημαντικός αριθμός μεγάλων (κυρίως δυτικών) εταιρειών έχουν μειώσει τις δραστηριότητές τους στο Ιράν τα τελευταία χρόνια, κυρίως λόγω της αμερικανικής πίεσης. Σύμφωνα με εκτιμήσεις των ΗΠΑ, για παράδειγμα, περισσότερα από 40 χρηματοπιστωτικά ιδρύματα έχουν λάβει μέτρα για να περιορίσουν τις δραστηριότητές τους στο Ιράν, μετά τη νέα «έξυπνη» πρόβλεψη κυρώσεων κατά του Ιράν στα μέσα του 2005. Πρωταρχικό μέλημα για πολλές από αυτές τις εταιρείες είναι η προστασία της φήμης τους από την βλάβη που μπορεί να τους προκαλέσει το να συνεχίσουν να διεξάγουν επιχειρηματικές συναλλαγές με το Ιράν.

Ίσως όμως ο μεγαλύτερος αντίκτυπος που είχαν οι κυρώσεις στο Ιράν είναι η ικανότητα τους να δημιουργήσουν μια αίσθηση οικονομικής και διπλωματικής απομόνωσης γύρω από την ηγεσία της Τεχεράνης. Οι οικονομικές κυρώσεις, για παράδειγμα, δημιούργησαν προφανή ταλαιπωρία για τον ιρανικό τραπεζικό τομέα, αυξάνοντας το χρόνο και το κόστος σχετικά με την ολοκλήρωση των συναλλαγών. Ωστόσο, όσον αφορά την επίδραση που έχουν οι κυρώσεις στο Ιράν, ο αντίκτυπός τους είναι αναμφίβολα περισσότερο ψυχολογικός παρά υλικός. Ο τρίτος γύρος κυρώσεων που επιβλήθηκε μέσω των Ηνωμένων Εθνών επαληθεύει αυτή την άποψη αφού οι κυρώσεις που επιβλήθηκαν στο ψήφισμα 1803, στην πραγματικότητα ήταν πολύ λίγες σε σχέση με τις υφιστάμενες κυρώσεις των Ηνωμένων Εθνών. Το γεγονός ότι η στήριξη αυτού του ψηφίσματος ήταν σχεδόν ομόφωνη⁶⁴ και συμπεριλάμβανε κυβερνήσεις με παραδοσιακούς στενούς δεσμούς με το Ιράν όπως η Κίνα και η Ρωσία, θεωρείται ευρέως ότι έχει ιδιαίτερο ψυχολογικό κόστος για το Ιράν.

Ένα μεγάλο μέρος της δυσκολίας στην επίτευξη συμφωνίας μακράς ισχύος σχετικά με τη χρήση κυρώσεων εναντίον του Ιράν οφείλεται στο γεγονός ότι οι κυβερνήσεις αντιλαμβάνονται την χρησιμότητα αυτών των μέτρων εντελώς διαφορετικά, εφαρμόζοντάς τα με αισθητά διαφορετικούς τρόπους, για την εξυπηρέτηση συχνά

⁶³ Fitzpatrick, *The Iranian Nuclear Crisis: Avoiding worst-case outcomes*, σελ 14

⁶⁴Με αποχή μόνο της Ινδονησίας.

πολύ διαφορετικών σκοπών. Στην περίπτωση των ΗΠΑ, οι υπεύθυνοι για τη χάραξη πολιτικής λειτουργούν με την πεποίθηση ότι η χρήση των κυρώσεων είναι σημαντική και ότι, αν εφαρμοστούν σωστά, έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν την λήψη αποφάσεων στη Τεχεράνη. Αυτή η πίστη στη χρησιμότητα των κυρώσεων αντικατοπτρίζεται στην αυξανόμενη προσφυγή της Ουάσινγκτον σε έξυπνες κυρώσεις, που στοχεύουν κατά κύριο λόγο την πρόσβαση των ιρανικών τραπεζών στο αμερικανικό χρηματοπιστωτικό σύστημα, καθώς και στα περιουσιακά στοιχεία υψηλόβαθμων στελεχών της ιρανικής ηγεσίας και βασίζεται στην δύναμη της Αμερικής ως το κορυφαίο χρηματοοικονομικό κέντρο στον κόσμο.

Ωστόσο, οι άλλες μεγάλες δυνάμεις έχουν επιβάλει κυρώσεις με εντελώς διαφορετικό τρόπο και συχνά στην υπηρεσία σαφώς καθορισμένων πολιτικών στόχων. Η ΕΕ φαίνεται ότι έχει δώσει μεγαλύτερη βαρύτητα στην απειλή των κυρώσεων ως τρόπο να επηρεάσει το Ιράν και όχι στην πραγματική επιβολή αυτών των μέτρων. Επίσης, το Τόκιο αντιτίθεται παραδοσιακά στη χρήση κυρώσεων κατά του Ιράν, κυρίως λόγω της μακροχρόνιας εξάρτησης του από το ιρανικό πετρέλαιο. Στο πλαίσιο της πυρηνικής κρίσης του Ιράν, επομένως, η Ιαπωνία ευνοεί τη χρήση *de facto* κυρώσεις, σύμφωνα με τις οποίες οι εταιρείες (οι οποίες συχνά ελέγχονται από την ιαπωνική κυβέρνηση) μπορούν να επιβάλλουν περιορισμούς στο Ιράν, αποδεικνύοντας έτσι την δέσμευση της στο καθεστώς μη διάδοσης των πυρηνικών όπλων, ενώ ταυτόχρονα δικαιολογεί τα μέτρα αυτά ως προϊόν καθαρά εμπορικών αποφάσεων.

Η Κίνα, όπως και η ΕΕ, τάσσεται υπέρ της χρήσης κινήτρων αντί για κυρώσεις. Η αντίθεσή της στις κυρώσεις απορρέει από μια γενικότερη άρνηση για τα μέσα αυτά, με την αιτιολογία ότι συνιστούν παραβίαση της εθνικής κυριαρχίας. Η ρωσική αντίθεση στη χρήση κυρώσεων κατά του Ιράν είναι επίσης βαθιά. Η Μόσχα, όπως το Πεκίνο, ευνοεί τα κίνητρα αντί για τις κυρώσεις. Αντιμετωπίζει τις κυρώσεις σε μεγάλο βαθμό ως ένα προοίμιο του πολέμου και θεωρεί ότι η επιβολή αυτών των μέτρων χρησιμεύει μόνο για να προσφέρει στη διεθνή κοινότητα την ικανοποίηση της τιμωρίας του Ιράν ως αποτέλεσμα της εφαρμογής του πυρηνικού του προγράμματος. Ωστόσο, μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι οι μεγάλες δυνάμεις έχουν χρησιμοποιήσει τις κυρώσεις, οι οποίες απευθύνονται στο Ιράν, για να επηρεάσουν η μία την άλλη στην επιδίωξη των μεγάλων στρατηγικών στόχων τους.

Η αμερικανική χρήση κυρώσεων στην πυρηνική κρίση του Ιράν, για παράδειγμα, στοχεύει σε πολύ περισσότερα από το να επηρεάσει μόνο την λήψη αποφάσεων στην Τεχεράνη. Όταν η Ουάσινγκτον εφαρμόζει μονομερώς κυρώσεις εναντίον

του Ιράν, το πράττει με συνέπεια για «να βγει μπροστά », σε μια μεγάλη διεθνή κρίση. Προσπαθώντας να διαμορφώσει τις στρατηγικές κυρώσεων άλλων κυβερνήσεων τις ενθαρρύνει να υιοθετήσουν παρόμοια μέτρα ως αποτέλεσμα των μεταξύ τους συμμαχιών και, τελικά, στοχεύει να πετύχει την εισαγωγή των μέτρων αυτών στο ευρύτερο πλαίσιο των μέτρων του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών. Η Ουάσινγκτον έχει χρησιμοποιήσει αυτά τα μέσα ως εργαλείο για την επίδειξη και ενίσχυση της ικανότητάς της να ηγηθεί σε παγκόσμιο επίπεδο, που υπήρξε από καιρό βασικό στρατηγικό στόχο των Ηνωμένων Πολιτειών.

Η χρήση κυρώσεων από την ΕΕ έχει επίσης ως στόχο να επηρεάσει την Ουάσινγκτον. Όπως αναφέρθηκε, η αλλαγή στάσης της ΕΕ το 2005 προς τη χρήση κυρώσεων κατά την πυρηνική κρίση του Ιράν, ήταν σε μεγάλο βαθμό προϊόν διαπραγματεύσεων μεταξύ των Βρυξελλών και της Ουάσινγκτον. Αυτό φαίνεται να εξηγεί την πρόταση της ΕΕ για επιβολή κυρώσεων, η οποία αποδεικνύει ότι οι Βρυξέλλες υιοθετούν αυστηρότερα μέτρα από εκείνα που εφαρμόζονται μέσω του ΟΗΕ και, ως εκ τούτου, δείχνει στην Ουάσινγκτον ότι η ΕΕ τηρεί την συμφωνία χρήσης κυρώσεων.

Το Τόκιο είχε επίσης κατά νου την Ουάσινγκτον όταν εφάρμοσε κυρώσεις. Η ιαπωνική απόφαση να αποσυρθεί από το πρόγραμμα ανάπτυξης πετρελαϊκών πεδίων Azadegan, η συμμετοχή της Ιαπωνίας στο «συνασπισμό των ενδιαφερόμενων χωρών» υπό την ηγεσία των ΗΠΑ και η ισχυρή στήριξη στα μέτρα του ΟΗΕ, υποδηλώνουν ότι η ιαπωνική χρήση των κυρώσεων είναι, σε μεγάλο βαθμό, άμεση αντίδραση στις πιέσεις των ΗΠΑ και αποτελεί ταυτόχρονα μια συντονισμένη προσπάθεια να επιβληθούν ομοίως ισχυρές κυρώσεις εναντίον της Βόρειας Κορέας.

Η Κίνα έχει σαφώς απώτερους στόχους από το να πλήξει την Τεχεράνη με την εφαρμογή των κυρώσεων. Η στήριξη του Πεκίνου για κυρώσεις εναντίον του Ιράν μπορεί σίγουρα να θεωρηθεί ως μέρος μιας ευρύτερης προσπάθειας του να θεωρηθεί ως μια «υπεύθυνη» μεγάλη δύναμη στο διεθνές σύστημα μέσω της υποστήριξής του στο καθεστώς μη διάδοσης των πυρηνικών όπλων. Ωστόσο, για την Κίνα, σίγουρα υπήρχαν βαθύτερα, πιο ρεαλιστικά γεωπολιτικά κίνητρα που οδήγησαν στη χρήση κυρώσεων εναντίον του Ιράν. Η άμεση προσπάθεια του Πεκίνου να υποβαθμίσει την δυναμική των κυρώσεων που επέβαλαν οι ΗΠΑ, αναζητώντας σταθερά την αραίωση αυτών των μέτρων, μπορεί να αντικατοπτρίζει την αυξανόμενη ενεργειακή εξάρτηση της Κίνας⁶⁵ από το Ιράν ή το περισσότερο πιθανό, μπορεί να θεωρηθεί ως

⁶⁵ η Κίνα αποτελεί τον μεγαλύτερο αγοραστή ιρανικού αργού και μάλιστα να θυμίσουμε ότι δεν είχε προχωρήσει σε μείωση των εισαγωγών από την χώρα της Μέσης Ανατολής σε καμία φάση των κυρώσεων.

μέρος μιας προσπάθειας να υποτιμηθεί η αμερικανική επιρροή στη Μέση Ανατολή, όπου αναδύεται μια μάχη για επιρροή μεταξύ αυτών των δύο παγκόσμιων δρώντων

Κάτι αντίστοιχο μπορεί να λεχθεί και για τη Ρωσία, η οποία στις σπάνιες περιπτώσεις που αφορούν τη χρήση ρωσικών κυρώσεων χρησιμοποίησε ανοιχτά την υποστήριξή της για κυρώσεις ως το «διαπραγματευτικό της χαρτί» για να επηρεάσει τις πολιτικές των ΗΠΑ σε τομείς ζωτικού εθνικού ενδιαφέροντος και σημασίας για τη Ρωσία, όπως το μέγεθος των στρατηγικών πυρηνικών δυνάμεων της Αμερικής και η επέκταση του NATO.

Κεφάλαιο Τέταρτο

Συμπεράσματα

4.1 Συμπεράσματα

Ξεκινώντας από τις ΗΠΑ, το χαρακτηριστικό των αμερικανικών στρατηγικών επιβολής κυρώσεων, όπως προκύπτει από την ανάλυση, είναι η σαφής προτίμηση στη χρήση στοχοθετημένων οικονομικών μέτρων. Η χρησιμοποίηση αυτών των εργαλείων ευνοείται με το σκεπτικό ότι τέτοιες «έξυπνες κυρώσεις» είναι πιο διακριτικές και τουλάχιστον θεωρητικά, επηρεάζουν πιο άμεσα την ηγεσία-στόχο από ότι το ευρύ κοινό μιας χώρας. Αναδεικνύουν επίσης την δύναμη της Αμερικής ως το κορυφαίο χρηματοοικονομικό κέντρο στον κόσμο. Οι ΗΠΑ επιδεικνύουν σαφή προτίμηση στη μονομερή εφαρμογή των κυρώσεων, που τους επιτρέπουν να βγουν μπροστά και να υπερβούν τα πολυμερή μέτρα, όπως αυτά που εφαρμόζονται μέσω του ΟΗΕ, τα οποία απαιτούν μια συχνά δύσκολη και παρατεταμένη διαδικασία διαπραγμάτευσης. Οι ΗΠΑ έχουν σίγουρα επιμείνει με προσπάθειες να εισαχθούν παρόμοια μέτρα μέσω του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών ή μέσα από τους συνασπισμούς των κρατών, προκειμένου να αυξηθεί η αίσθηση της απομόνωσης που αισθάνεται ο στοχοποιημένος δρώντας, επιφέροντας επιπλέον και ψυχολογικό κόστος.

Μια ισχυρή εγχώρια διάσταση στηρίζει επίσης την αμερικανική χρήση κυρώσεων. Οι περιπτώσεις που μελετήθηκαν υποδηλώνουν ότι εφαρμόστηκαν κυρώσεις εναντίον τόσο της Πιονγκιάνγκ όσο και της Τεχεράνης, ως απάντηση σε εγχώριες επικρίσεις ότι ορισμένοι πρόεδροι των ΗΠΑ δεν υιοθέτησαν μια αρκετά ισχυρή γραμμή για να ανταποκριθούν στις πυρηνικές κρίσεις του Ιράν και της Βόρειας Κορέας.

Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της αμερικανικής χρήσης κυρώσεων είναι το ότι οι νέες κυρώσεις των ΗΠΑ έχουν υπονομευθεί σημαντικά από προϋπάρχοντες περιορισμούς. Κατά τη διάρκεια των πυρηνικών κρίσεων στο Ιράν και στη Βόρειο Κορέα, ο βαθμός πίεσης που μπορεί να ασκήσει η Ουάσιγκτον κατά της Πιονγκιάνγκ ή της Τεχεράνης έχει υπονομευθεί σοβαρά από το γεγονός ότι οι ΗΠΑ πραγματοποιούν πολύ λίγες συναλλαγές με τις δύο αυτές χώρες λόγω των μακροχρόνιων κυρώσεων που έχουν ήδη τεθεί σε εφαρμογή εναντίον τους.

Η Ιαπωνία και η Ευρωπαϊκή Ένωση εμφάνισαν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τεχνικές κατά την χρησιμοποίηση των κυρώσεων. Η ΕΕ, για παράδειγμα, φαίνεται να έχει ξεπεράσει τη μακρόχρονη αντίθεση της στη χρήση των κυρώσεων κατά τη διάρκεια της πρώτης δεκαετίας του εικοστού πρώτου αιώνα, σε μεγάλο βαθμό ως απά-

ντηση στις προκλήσεις της Πιονγκιάνγκ και της Τεχεράνης και μέσα από την διαπίστωση ότι τα προτιμώμενα κίνητρα απλά δεν λειτούργησαν. Έκτοτε, οι Βρυξέλλες καθίστανται ολοένα και πιο άνετες στη χρήση κυρώσεων, παρά τις εσωτερικές διαφορές, οι οποίες είναι σχεδόν αναπόφευκτες σε μία Ένωση 27 κρατών - μελών.

Σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα επίσης, η Ιαπωνία φαίνεται να έχει ξεπεράσει τη μακρόχρονη απροθυμία της να χρησιμοποιήσει τις κυρώσεις, ιδίως κατά της Βόρειας Κορέας. Η Ιαπωνία εξακολουθεί να είναι ισχυρός υποστηρικτής των μέτρων επιβολής κυρώσεων που εισήχθησαν μέσω του ΟΗΕ. Πράγματι, το Τόκιο έχει κινηθεί προς την κατεύθυνση ενός μεγαλύτερου ηγετικού ρόλου όσον αφορά την έναρξη κυρώσεων μέσω αυτής της διαδρομής. Όσον αφορά τη μονομερή εφαρμογή των κυρώσεων, η Ιαπωνία έχει υιοθετήσει διαφορετικές προσεγγίσεις προς τις πυρηνικές κρίσεις του Ιράν και της Βόρειας Κορέας. Στην περίπτωση του Ιράν, αν και η στάση του Τόκιο έχει σίγουρα σκληρύνει τα τελευταία χρόνια, για λόγους που σχετίζονται σε μεγάλο βαθμό με την ενεργειακή του εξάρτηση από το ιρανικό πετρέλαιο, η Ιαπωνία εξακολουθεί να διατηρεί σαφή προτίμηση στις κυρώσεις που επιβάλλονται είτε μέσω του ΟΗΕ είτε σε συνασπισμό με άλλα έθνη. Ως εκ τούτου, η Ιαπωνία ήταν περισσότερο «οπαδός» παρά «ηγέτης» από την άποψη αυτή. Τα μόνα ιαπωνικά μέτρα που μοιάζουν με μονομερείς κυρώσεις εναντίον του Ιράν είναι εκείνοι οι *de facto* περιορισμοί που εφαρμόζονται μέσω του ιαπωνικού ιδιωτικού τομέα.

Στην περίπτωση της Βόρειας Κορέας, ωστόσο, η Ιαπωνία επέδειξε μια αυξανόμενη προθυμία να διαδραματίσει ηγετικό ρόλο, εισάγοντας σειρά ψηφισμάτων για κυρώσεις μέσω του ΟΗΕ. Το Τόκιο επέβαλε επίσης μια δέσμη μονομερών κυρώσεων κατά της Πιονγκιάνγκ μετά την τροποποίηση του νόμου περί συναλλαγματικών συναλλαγών και ελέγχου του εξωτερικού εμπορίου.

Η Κίνα και η Ρωσία παρέμειναν κάπως απρόθυμες στο να επιβάλουν κυρώσεις στο πλαίσιο των πυρηνικών κρίσεων του Ιράν και της Βόρειας Κορέας. Σε στρατηγικό επίπεδο, το Πεκίνο και η Μόσχα φοβούνται τις δυνητικά αποσταθεροποιητικές συνέπειες των κυρώσεων που οδηγούν σε εκδήλωση πολέμου ή κατάρρευση καθεστώτος. Όταν η Κίνα και η Ρωσία συμφώνησαν να επιβάλουν κυρώσεις, αυτά τα εργαλεία θεωρούνταν γενικά ως μέσο για την επανένταξη της Πιονγκιάνγκ και της Τεχεράνης στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Παρόλα αυτά και οι δύο χώρες υπέγραψαν τα βασικά ψηφίσματα του ΟΗΕ που επιβάλλουν κυρώσεις στη Βόρεια Κορέα και το Ιράν. Από τις δύο χώρες, η Κίνα έχει επιδείξει μεγαλύτερη προθυμία στο να

επιβάλλει μονομερείς κυρώσεις, μέσω του περιορισμού των προμηθειών πετρελαίου και όπλων της Βόρειας Κορέας.

Αυτό που συμπεραίνεται ξεκάθαρα από τις στρατηγικές κυρώσεων των μεγάλων δυνάμεων, είναι η ασήμαντη επιρροή, παρά τις ψυχολογικές επιπτώσεις, που έχουν επιφέρει στις ηγεσίες της Πιονγκγιάνγκ και της Τεχεράνης, όσον αφορά την επιρροή των πολιτικών και της συμπεριφοράς των καθεστώτων στις χώρες αυτές. Η εμπειρία της επιβολής κυρώσεων στη Βόρειο Κορέα και το Ιράν χρησιμεύει για να επισημάνει το αδύνατο σημείο των κυρώσεων. Η στήριξη τρίτων στην Πιονγκγιάνγκ και στην Τεχεράνη είχε τον μεγαλύτερο αντίκτυπο όσον αφορά την παροχή βοήθειας στις χώρες αυτές για να παρακάμψουν τις χειρότερες επιπτώσεις των κυρώσεων, ιδίως εκείνων που στοχεύουν στο εμπόριο. Οι κινεζικές εταιρείες υπήρξαν οι μεγαλύτεροι ευεργέτες από αυτή την άποψη, αφού κινήθηκαν για να καλύψουν το κενό που δημιουργήθηκε με την απόσυρση των αμερικανικών, ευρωπαϊκών και ιαπωνικών ομολόγων τους⁶⁶.

Ακόμη και όταν έχουν χρησιμοποιηθεί οι αποκαλούμενες «έξυπνες κυρώσεις» που αποσκοπούν στην εξουδετέρωση αυτού του προβλήματος της υποστήριξης τρίτων, τα μέτρα αυτά δεν είχαν σημαντική επίπτωση όσον αφορά τον επηρεασμό της λήψης αποφάσεων είτε της Πιονγκγιάνγκ είτε της Τεχεράνης. Οι πιθανότητες να επηρεαστούν οι πυρηνικές πολιτικές των δύο καθεστώτων μέσω της επιβολής κυρώσεων είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα παραμείνουν εξαιρετικά χαμηλές, δεδομένης της κρίσιμης σημασίας των βιώσιμων πυρηνικών προγραμμάτων για τη συνέχιση της επιβίωσης κάθε καθεστώτος.

4.2 Προτάσεις

Μία βασική προϋπόθεση για να θεωρηθούν οι κυρώσεις ως στρατηγικό όπλο, είναι η εξασφάλιση πλήρους και ειλικρινούς συναίνεσης από τουλάχιστον όλους τους βασικούς δρώντες του διεθνούς περιβάλλοντος, γεγονός που θα εξασφαλίσει σύμπνοια κατά την εφαρμογή τους, και θα αυξήσει τις πιθανότητες επιτυχίας του στόχου τους.

Όταν τίθεται σε κίνδυνο η ασφάλεια του διεθνούς περιβάλλοντος θα πρέπει να παραμερίζονται εθνικές επιδιώξεις και πολιτικές σκοπιμότητες και να καταβάλλεται κοινή προσπάθεια από όλους για την προστασία της διεθνούς κοινότητας.

⁶⁶Το Ιράν τα τελευταία χρόνια έχει υπογράψει έναν αυξανόμενο αριθμό νέων ενεργειακών συμβάσεων με κινεζικές εταιρείες.

Σε περίπτωση που ο στόχος των κυρώσεων αφορά κάποιο δρώντα του διεθνούς περιβάλλοντος, στον οποίο επικρατεί απολυταρχικό καθεστώς, θα πρέπει να ασκείται πίεση στο καθεστώς, με εξέταση όλων των ειδικών παραμέτρων που μπορεί αυτό να γίνει και με τη μικρότερη δυνατή φθορά στο πληθυσμό, αφού σε τέτοιου είδους καθεστώτα, η ευημερία του τοπικού πληθυσμού παίζει ασήμαντο ρόλο στη λήψη αποφάσεων από την ηγεσία.

Η επιβολή των κυρώσεων εκτός από την καθολική στήριξη, απαιτεί και μελετημένη στόχευση στα αδύνατα σημεία του κράτους – στόχου, έτσι ώστε να είναι όσο το δυνατόν πιο άμεσα αποτελεσματική.

Η απόφαση επιβολής των κυρώσεων πρέπει να ακολουθείται από την απόλυτη και κατά γράμμα εφαρμογή τους, γιατί μόνο τότε αυξάνονται οι πιθανότητες εκπλήρωσης του σκοπού επιβολής τους.

Για την αποτελεσματική εφαρμογή των κυρώσεων απαιτείται κοινό μέτωπο μεταξύ κρατικών δρώντων και ισχυρών ιδιωτικών οικονομικών παραγόντων, έτσι ώστε οι αποφάσεις της μιας πλευράς να μην αναιρούνται από τις ενέργειες της άλλης.

Όταν λαμβάνεται η απόφαση για την επιβολή κυρώσεων, πρέπει να υπάρχει ένας ξεκάθαρος και κοινά αποδεκτός στόχος, που αφορά κάποιο διεθνή δρώντα που με τις ενέργειες και τις δραστηριότητες του θέτει σε κίνδυνο την παγκόσμια ασφάλεια. Σε καμία περίπτωση η χρήση των κυρώσεων δεν θα πρέπει να εξυπηρετεί σχέδια και επιδιώξεις των διεθνών δρώντων να πλήξουν τους ανταγωνιστές τους, ή να ισχυροποιήσουν την δική τους θέση στο διεθνές περιβάλλον.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

- Γραμματίκας Βασίλειος, *Τα ένοπλα αντίποινα και η θέση τους στην διεθνή πραγματικότητα*, Σάκκουλας, Αθήνα, 2002.
- Ηρακλείδης Αλέξης, *Η εξέλιξη της διεθνούς κοινωνίας, Μια εισαγωγή*, Σιδέρης, Αθήνα, 2014.
- Καλπύρης Ευγένιος, *Κυρώσεις χωρίς χρήση βίας υπό το καθεστώς του κεφαλαίου VII του χάρτη των Ηνωμένων Εθνών*, Σάκκουλας, Αθήνα, 2011.
- Κουλουμπής, Θεόδωρος, *Διεθνείς Σχέσεις, Εξουσία και Δικαιοσύνη*, Παπαζήση, Αθήνα, 1995
- Κτενίδης Ιωσήφ, *Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και διεθνείς κυρώσεις: επίκαιρές προκλήσεις για το κράτος δικαίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Σάκκουλας, Αθήνα, 2008.
- Νάσκου Περράκη Παρούλα, *Το δίκαιο των διεθνών οργανισμών, η θεσμική διάσταση*, Σάκκουλας, Αθήνα, 2011.
- Παπαστάμκος Γεώργιος, *Διεθνείς Οικονομικές Κυρώσεις, Θεωρία κα Πρακτική*, Αθήνα, Σάκκουλας, 1990

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Brendan Taylor, *Sanctions as Grand Strategy*, Routledge, 2010
- Baldwin David, *Economic Statecraft*, Princeton, Princeton University Press, 1985
- Cortright David & George Lopez, *Smart Sanctions: Targeting Economic Statecraft* New York, 2002.
- Chan, Steve and Drury, A. Cooper, *Sanctions as Economic Statecraft: Theory and Practice*, St. Martin's, New York, 2000.
- Daoudi, M. S., and M. S. Dajani, *Economic sanctions: Ideal and experience*. Routledge, Boston, 1983.
- Doxey Margaret, *International sanctions in contemporary perspective*, 2d edition, New York, 1996.
- Drezner, Daniel W., *The sanctions Paradox: Economic Statecraft and International Relations*, Cambridge University Press, 1999.
- Drezner, Daniel W., *How Smart are Smart Sanctions?*, *International Studies Review*, vol. 5, 2003.
- Hufbauer Gary Clyde & Schott J. Jeffrey, *Elliot Ann. Kimberly, History and Current Policy*, Washington, D .C., 1985.

Hufbauer Gary Clyde & Schott J. Jeffrey, Elliot Ann.Kimberly, *Economic Sanctions Reconsidered: History and Current Policy*, Washington, D .C., 1990.

Επιστημονικά Περιοδικά, Αρθρογραφία

Blanchard F. Jean Marcand&RipsmanNorrin, *Asking the Right Questions: When Do Economic Sanctions Work Best?*, *Security Studies* 9, no. 1, 1999.

Drezner W. Daniel, *Sanctions Sometimes Smart: Targeted Sanctions in Theory and Practice*, *International Studies Review*, 2011.

Pape A. Robert, *Why economic sanctions do not work*, *International Security*, Vol 22, No 2, 1997.

David Pierson, *China's links to Iran a snag for sanctions*, *Los Angeles Times*, 16 Οκτ 2009

Louis Charbonneau, *EU Aims to Offer Iran Atomic Plants, Fuel – Diplomat*, *Reuters News*, 20 Μαΐ 2006.

Dombey, *EU Paper Outlines Tough Action on Tehran*, *Financial Times*, 10Απρ 2006.

Dombey, *US Applies Sanctions to Third Iran Bank*, *Financial Times*, 13 Μαρ 2008

Doug Struck, *US Signals it Won't Seek Sanctions Against N.Korea; At Talks in Seoul, Pyongyang's Delegates Appeal for unity*, *Washington Post*, 23 January 2003.

Shi Yinhong, *China and North Korea nuclear issue: competing interests and Persistent Policy Dilemmas*, *Korean Journal of Defense Analysis*, pp 33-47, 01 March 2007.

Glenn Kesler ,*China Rejected US Suggestion to Cut off Oil to Pressure North Korea*, *The Washington Post*, 7 May 2005.

J.Kahn and D. Sanger, *China Rules Out Using Sanctions on North Korea*, *New York Times*, 11 May 2005.

Helene Cooper,*US Declares North Korea off Terror List*, *New York Times*,12 Οκτ 2008.

Tostenson Arne &Beate Bull, *Are Smart Sanctions Feasible?* , *World Politics* 54, 2002.

Ηλεκτρονικός Τύπος

<http://www.cfr.org/trade/economic-sanctions-america-ally/p62>

http://eeas.europa.eu/cfsp/sanctions/index_en.htm

<http://www.cfr.org/sanctions/economic-sanctions/p36259>

http://www.un.org/sc/committees/1267/pdf/EOT%20Arms%20embargo_ENGLISH.p

<http://www.international.gc.ca/sanctions/types.aspx?lang=eng>

http://ec.europa.eu/external_relations/cfsp/sanctions/index.htm

<http://www.international.gc.ca/sanctions/legislation-lois.aspx?lang=eng>

<http://dfat.gov.au/international-relations/security/sanctions/sanctionsregimes>

<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2012/07/31/executive-orderauthorizing-additional-sanctions-respect-iran>

<https://www.rt.com/business/312244-sanctions-iran-oil-down/>